

การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน

นางสาวอรรวรรณ ศิริสวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๓

ISBN 974-13-1345-4

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION OF THE ELDERLY PEOPLE ASSEMBLIES IN NAN PROVINCE
TOWARD CONSTRUCTING CIVIC COMMUNITIES

Miss Orawan Sirisawat

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Speech Communication
Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1345-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน
โดย นางสาวอรวรรณ ศิริสวัสดิ์
สาขาวิชา วาทยวิทยา
ภาควิชา วาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อรวรรณ ปิณฑน์โอภาท

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ถิรพันธ์ อนวัชศิริวงศ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ปิณฑน์โอภาท)

.....กรรมการ
(ดร.พัฒนพงษ์ จาติเกต)

อรวรรณ ศิริสวัสดิ์ : การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน
(COMMUNICATION OF THE ELDERLY PEOPLE ASSEMBLIES IN NAN PROVINCE TOWARD
CONSTRUCTING CIVIC COMMUNITIES) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท.
๑๒๗หน้า. ISBN ๙๗๔-๑๓-๑๓๔๕-๔

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดโดยมุ่งศึกษาแนวคิดทางการสื่อสารในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่ก่อเกิดความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดน่าน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบสหวิทยาการ(Multiple Methodology) ได้แก่ **หนึ่ง** การเก็บข้อมูลภาพรวม คือ แนวคิดการก่อเกิด และจุดศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน ใช้การศึกษาข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก **สอง** การเก็บข้อมูลในส่วยย่อย อันได้แก่ การสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในเขตเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม ใช้การเก็บข้อมูลจากการทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิด การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจากการศึกษาภาคสนามในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การก่อเกิดของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านนั้นเกิดจากแนวคิดทั้งหมดด้วยกัน ๓ แนวคิด ได้แก่ **หนึ่ง** แนวคิดการรวมตัวกันด้วยการตระหนักถึงสภาวะทางอารมณ์ คือ ความว่าเหว ของผู้สูงอายุในวัยเกษียณ โดยอาศัยการเชื่อมต่อกับเครือข่ายผู้มีอาชีพเป็นข้าราชการมาก่อน **สอง** แนวคิด ๔ ประการหลักเกี่ยวกับผู้สูงอายุ คือ ฟังตนเอง → ฟังพากันเอง → ช่วยสังคม → ให้สังคมช่วย และแนวคิดการมองภาพผู้สูงอายุ ๓ ประการ คือ เป็นคลังปัญญา เป็นผู้มั่งคั่ง และเป็นผู้นำแบบอย่างที่ดี และ **สาม** แนวคิดจากรัฐ ที่มีนโยบายเกี่ยวกับประชากรผู้สูงอายุของประเทศ และการปฏิรูปสุขภาพของประเทศ

๒. ชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านจำนวน ๑๓๒ ชมรม มีเครือข่ายครอบคลุมทุกตำบลในจังหวัดน่าน โดยมีลักษณะเด่นสองประการ คือ **หนึ่ง** มีศูนย์กลางอยู่ที่วัด จำนวน ๓๔ แห่ง **สอง** มีศูนย์กลางอยู่ที่สถานพยาบาล จำนวน ๙๔ แห่ง

๓. มุลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุทั้งสองชมรม โดยผ่านตนเอง เพื่อสร้างสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง โดยผ่านกลุ่ม เพื่อคิดสร้าง และประกอบกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

๔. มีวิธีการสื่อสาร ๔ ลักษณะ คือ **หนึ่ง** การสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมด้วยกันเองโดยมีการสื่อสารที่เป็นทางการด้วยการประชุมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม และมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการโดยอาศัยการกระจายข่าวระหว่างสมาชิกที่วัด **สอง** การสื่อสารระหว่างชมรมกับชุมชน โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลาง **สาม** การสื่อสารระหว่างชมรมกับชมรม โดยใช้เครือข่ายการสื่อสารระหว่างชมรมพบปะแลกเปลี่ยนกัน **สี่** การสื่อสารระหว่างชมรมกับหน่วยงานรัฐ โดยการนำเสนอความคิดเห็น และความต้องการไปยังโรงพยาบาลน่าน

๕. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สำคัญ คือ สื่อบุคคล กลุ่มพันธมิตร และทุนดั้งเดิมที่ติดตัวมา คือ ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ส่วนปัจจัยอุปสรรคต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สำคัญ คือ สุขภาพทางกาย เงิน และเวลา

๖. แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต คือ ความพยายามสร้างสำนึกให้กับกลุ่มคนรุ่นถัดมาให้เห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในการประกอบกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

ภาควิชา.....ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4285147028 MAJOR : SPEECH COMMUNICATION

KEYWORD : CIVIC COMMUNITIES / ELDERLY PEOPLE ASSEMBLIES / NAN PROVINCE

ORAWAN SIRISAWAT : COMMUNICATION OF THE ELDERLY PEOPLE ASSEMBLIES IN NAN PROVINCE
TOWARD CONSTRUCTING CIVIC COMMUNITIES. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. ORAWAN PILUN-
OWAD, Ph.D. 127 pp. ISBN 974-13-1345-4

The objective of this research were to study communication concept from the past, the present and the future of the Elderly People Assemblies in Nan Province to ward constructing civic communities. The multiple methodology was used by adapting some qualitative method comprising individual interviews, group conferencing, focus group discussion and non-participant observation.

The result show that :

1. There were three concepts which founded the formation of Elderly People Assemblies in Nan Province. The first one was originated by a group of government officials who retired and worried about emotional existence, feeling a sense of emptiness, They, then formed group by their own career networks : retired government officials. The second was four major concepts of elderly people and three images of elderly people, four major concepts being self-dependent, using self help group among elderly people , depending on social help and depending on others' help. And three images of elderly people were wisdom, mindfulness and acting role model. The last concept was health reformation policy for elderly people from the government.

2. There were 132 Elderly People Assemblies in all districts in Nan Province. The major communication center of these assemblies was communities was community health care and community hospital totaling 98 places. The minor communication center was temple amounting to 34 places.

3. The reason for being member of Elderly People Assemblies were two : one was self-oriented that is sound mind and sound body, the other one was group-oriented that is creating and doing some activities together.

4. There were four ways of communication in Elderly People Assemblies in Nan Province. The first was group communication among members of Elderly People Assembly in their own community by formal communication pattern such as participatory conferencing, and by informal communication pattern such as meeting at the temple. The second was communication between each Elderly People Assembly and its community by using group activities as the mediator. The third was communication network among Elderly People Assemblies. And the forth was communication between Elderly People Assembly and some units of the government such as Nab Hospitals by presenting and feedbacking any opinions or policies.

5. The important supportive factors for constructing civic community of Elderly People Assembly were personal media, alliance group, and human capital of elderly people such as local wisdom and any experiences. On the other hand, the obstructive factor were health, money and time.

6. Communication concept for constructing civic community in the future was creating civic mind and civic conscious for next generations, and paying attention to the value of group communication power.

ภาควิชา.....ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

**“ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้บังเกิดขึ้นได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลจำนวนมากมาย
ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยมีจากกล่าวได้ว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นของผู้วิจัยเองแต่เพียงผู้เดียว”**

สำหรับความสำเร็จนี้ ผู้วิจัยใคร่กราบขอบพระคุณป้า ป๊า มาม่า ครอบครัว “ศิริสวัสดิ์” ครอบครัว “ต่อเจริญกิจ” และอาแปะวิชัย สำหรับการสนับสนุนในเรื่องของการศึกษา รวมทั้งความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจ ตลอดช่วงชีวิตของผู้วิจัย ขอขอบพระคุณคุณสมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์ ที่กรุณาทำหน้าที่ “พี่” ให้อับบ๋องชายผู้เป็นที่รักของผู้วิจัยขณะที่ผู้วิจัยทำการวิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของ รศ.ดร.อรวรรณ ปิลาสนธิโอวาท อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ถิรฉัตร อนุวัชศิริวงศ์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.พัฒนพงษ์ จาติเกตุ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้ง ๓ ท่าน นอกจากจะเป็น “ครู” ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ผู้ชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์แล้ว ยังเปรียบเสมือน “มารดา” “พี่สาว” และ “พี่ชาย” ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่แรกเริ่ม จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาวิทยาศาสตร์และสื่อสารการแสดงผลงานที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมทั้งมอบความรัก ความเมตตา แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณอาจารย์ณรงค์ ขำวิจิตร สำหรับคำแนะนำและกำลังใจในการทำงาน การดำเนินชีวิต รวมทั้งเรื่องการเรียนรู้และการทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ โรงเรียนอานวยวิทย์ จันทบุรี โรงเรียนศรียานุสรณ์ จันทบุรี โรงเรียนเบญจม - ราชูทิศ จันทบุรี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และสำนึกที่ดีให้แก่ผู้วิจัยให้ก้าวเดินมาถึง ความสำเร็จทางการศึกษาก้าวนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์วันธนีย์ คมขำ และอาจารย์กนก จุยก้าววงศ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครอบครัวอภิชัยกุล ที่กรุณาช่วยเหลือ ให้ความรัก ความเมตตากรุณา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ขอขอบคุณคุณพิสุทธิ สำหรับแรงใจที่สำคัญในการเรียนตลอดมา และ ขอขอบคุณคุณศาสตรา นื่องธนุพงษ์ ที่วิทยา พี่วราภรณ์ พี่อริก พี่ธนิดา คุณพงษ์สุฤษดี คุณฉัตรวดี สำหรับการรับฟังปัญหา คำแนะนำ กำลังใจในการเรียน และการทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พี่กฤดา พี่รัชชวาทวิทยา ป.โท รุ่นที่ ๑ สำหรับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย เพื่อนๆ ร่วมรุ่นปริญญาโทสาขาวิชาวิทยาฯ รุ่นที่ ๒ สำหรับประสบการณ์ ความห่วงใย ความช่วยเหลือ และกำลังใจในช่วงการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะพี่วราภา อุเทน สุชาดา ที่ช่วยเหลือจัดการสิ่งต่างๆ ที่คณะฯ ขณะที่ผู้วิจัยทำการวิจัย อยู่ ณ จังหวัดน่าน ขอขอบคุณสุกัญญา น้องจรัสพร น้องผานิด สำหรับกำลังใจ และการจัดส่งข้อมูลในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คิดพิถีพิถัน และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกห้องประชุม ๓ โรงพยาบาลน่าน และผู้ที่แวะเวียนกันมา ณ ห้องประชุม ๓ นี้ ลุงหมอ บุญยงค์ คุณหมอคณิศ คุณหมอชาติรี พี่นิคม พี่สำรวย พี่เบิ้ม พี่หน่อง พี่อะหลั่ย พี่ถนัด พี่จิน เตียง ฯ ที่กรุณาให้ข้อคิด รวมทั้งมอบความรักความเอื้ออาทร แก่ผู้วิจัยนับตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้ามาสัมผัสจังหวัดน่าน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านอรัญญาวาส สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านเมืองเสน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่านทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล และความร่วมมือน้อย่างดีเยี่ยมในการศึกษาวิจัย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความกรุณาต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวได้หมดใน
ที่นี้

อรวรรณ ศิริสวัสดิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๔
ปัญหาคำถามการวิจัย.....	๔
ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	๕
ขอบเขตการวิจัย.....	๖
นิยามคำศัพท์.....	๗
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
๒. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
แนวคิดเรื่องชุมชน (Community Concept).....	๑๐
เครือข่ายการสื่อสารชุมชน (Community Network).....	๑๓
การสื่อสารในกลุ่ม (Group Communication).....	๑๖
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้สูงอายุ (Elderly People Culture).....	๒๐
แนวคิด Fantasy Theme.....	๒๑
แนวคิดวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture).....	๒๒
แนวคิดองค์ห้า (Pentad) ของ Kenneth Burke.....	๒๔
๓. ระเบียบวิธีวิจัย.....	๒๖
ขั้นตอนการเก็บข้อมูล.....	๒๗
รูปแบบการเก็บข้อมูล.....	๒๗
คำถามที่ใช้ในการวิจัย.....	๓๐

สารบัญญ(ต่อ)

	หน้า
การดำเนินการประชุมกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม.....	๓๒
การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๓
๔. ผลการวิจัย.....	๓๔
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑.....	๓๕
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒.....	๔๐
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓.....	๔๖
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔.....	๕๔
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๕.....	๖๖
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๖.....	๗๔
ตารางสรุปผลการวิจัยรวม.....	๘๒
๕. อภิปรายผลวิจัย สรุป และเสนอแนะ.....	๘๓
บทสรุป.....	๑๐๑
รายการอ้างอิง.....	๑๐๔
ภาคผนวก.....	๑๐๘
ภาคผนวก ก แผนที่ความคิด(mind map)ในการดำเนินงานของจังหวัดน่าน.....	๑๐๙
ภาคผนวก ข พระราชเสาวนีย์ของพระสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๓ ใจความสำคัญเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุ.....	๑๑๐
ภาคผนวก ค ตารางแสดงรายชื่อเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน.....	๑๑๓
ภาคผนวก ง แผนที่ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่.....	๑๑๔
ภาคผนวก จ แผนที่ชุมชนบ้านอรุญญาวาส.....	๑๑๙
ภาคผนวก ฉ รายชื่อบุคคลในจังหวัดน่านที่ให้ความช่วยเหลือ และ คำแนะนำต่องานวิจัย.....	๑๒๐
ภาคผนวก ช ประมวลภาพขณะเข้าทำการศึกษาในพื้นที่.....	๑๒๒
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๑๒๗

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์ใหญ่ๆ จำนวนมากมายที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้แนวนโยบายเดิมในการพัฒนาและบริหารประเทศของรัฐ ที่ยอมรับกันว่ามีประสิทธิภาพและจะสามารถสร้างเสริมประสิทธิผลได้มากที่สุดในอดีตที่ผ่านมาของประเทศถูกตั้งคำถาม ด้วยเหตุที่ว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมเป็นหลัก ซึ่งนอกจากจะไม่ได้แก้ปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่แล้วยังก่อให้เกิดปัญหาเพิ่มมากขึ้นอีก ทั้งด้านการกระจายรายได้ และปัญหาต่างๆ ทางสังคมตามมา รวมทั้งปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนี้แล้ว ความก้าวล้ำทางเทคโนโลยีที่แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก ณ เวลานี้ จนกล่าวกันว่าโลกเล็กลงนั้น ทำให้การส่งผ่านข้อมูล การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร จากความก้าวล้ำทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลให้ความซับซ้อนภายในแต่ละภาคสังคม (social sectors) มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาภายในประเทศของรัฐมีขีดจำกัด ขาดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไม่สามารถสนองตอบต่อความจำเป็นอันหลากหลายของแต่ละชุมชนในภาคสังคมได้อย่างทั่วถึง ดังปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของประชาชนที่เริ่มต้นจากกลุ่มชุมชนเล็กๆ ตามจุดต่างๆ ที่แยกย่อยจากกัน มาเป็นกลุ่มชุมชนแนวร่วมประสาน อันเป็นสัญญาณเชิงประจักษ์แห่งการ ‘ก่อเกิด’ และ ‘ก่อการ’ ของประชาชนในระดับรากหญ้าหรือรากฐาน (grassroots) ที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ใน *ศักดิ์และสิทธิ์* อันชอบธรรมด้วยสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง ซึ่งหมายถึง ‘พล’ ที่เป็น ‘พลัง’ อันสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อกระบวนการพัฒนา และกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของประเทศ โดยปรีรัฐแห่งการรุกให้เป็นรัฐแห่งการรับ รับรู้ รับฟัง และรับใช้ความเป็นชุมชน สังคม และพลเมือง

การรวมตัวกันของประชาชนดังกล่าว คือ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประกอบกับการพัฒนาศักยภาพ บทบาท และความความคิดของบุคคลในชุมชน และก่อเกิดสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญของ **“ทุนทางสังคม”** (Social Capital / Civic Capital) ซึ่งหมายถึง **ความเข้มแข็งของ ชุมชนท้องถิ่น** อันได้แก่ ความสามัคคีรวมพลัง การมีกลุ่ม องค์กร หรือ หน่วยที่จะจัดการจัดระบบต่างๆ ในชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจุดรวมใจ มีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคม ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่เข้ามาบิบทบาทสำคัญต่อการสร้างประชาคม (Civil Society) ในระดับท้องถิ่น และชุมชนให้มีการพัฒนาที่เข้มแข็ง ที่จีรังยั่งยืน (ไพฑูลย์ วัฒนศิริธรรม. ๒๕๔๑) ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาที่เน้น ‘คน’ เป็นศูนย์กลางในแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ และ ในกระบวนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ ซึ่งมีแนวโน้มสนับสนุนการพัฒนาที่เน้น ศักยภาพของ ‘ชุมชน’ เป็นศูนย์กลาง

สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นที่เกิดจากการรวมตัว และจัดตั้งขึ้นโดยประชาชนเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกต้องมีความเข้มแข็งทั้งทาง ‘กายและใจ’ (sound mind sound body) ความเข้มแข็งทาง ‘กาย’ ในที่นี้ คือ ความเป็นกลุ่มที่มีการเกาะเกี่ยวรวมกัน อย่างแน่นแฟ้น (cohesion) มีระบบการจัดการที่ดี มีพลัง (power) ในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหา สร้างความถูกต้อง และความเข้มแข็งทาง ‘ใจ’ คือ แนวโน้มต่อการสร้างเสริม ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งตั้งใจอย่างไม่ทอดทิ้งต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ โดยอาศัยทุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง ด้วยภูมิปัญญาที่มีอยู่ การรวมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพากันและกันโดยมุ่งประโยชน์สุขต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ (วิเชียร นิตินธรรม. ๒๕๔๑)

ในเรื่องของความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ‘น่าน’ จัดได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีคุณลักษณะโดดเด่น (ชูชัย ศุภวงศ์, ๒๕๔๑) ดังจะเห็นได้จากแบบแผนความคิด (mind map) ในการดำเนินงาน (ดูภาคผนวก ก.) และความพยายามอย่างต่อเนื่องร่วมกันของกลุ่มประชาชนชาวน่านที่มีความหลากหลายและครอบคลุมในด้านต่างๆ ในการสร้างประชาคมน่าน อาทิ กลุ่มอัครเมืองน่าน กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ (ทีมวิจัยประชาคมจังหวัดน่าน, ๒๕๔๑) กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นทุนทางสังคมของจังหวัดน่านที่ผลักดันการดำเนินการให้ชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา การฝึกหัดการบริหารกิจการของชุมชนและท้องถิ่น และการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งด้วยสำนึกและความรับผิดชอบต่อชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชมรม ผู้สูงอายุซึ่งมีความโดดเด่นซึ่งจะเห็นได้จากรายงานการวิจัยปี ๒๕๔๑ ทีมวิจัยประชาคมจังหวัดน่านที่ปรากฏ รายชื่อกลุ่ม/องค์กร และบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งหมด ๔๐๔ กลุ่ม/องค์กร ซึ่งในจำนวนนี้พบว่า กลุ่ม/องค์กรที่มีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ‘ชมรมผู้สูงอายุ’ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๓๐ ชมรมด้วยกัน (ทีมวิจัยประชาคมน่าน, ๒๕๔๑) หากเทียบเป็นอัตราส่วนระหว่าง จำนวนชมรมผู้สูงอายุ ต่อ จำนวนกลุ่ม/องค์กรทั้งหมด คือ ๑๓๐ ต่อ ๔๐๔ จะเห็นได้ว่าชมรมผู้สูงอายุมีจำนวนมากกว่าหนึ่งในสี่ของกลุ่ม/องค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดน่านทั้งหมด

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นสิ่งประจักษ์แจ้งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุที่รวมกันเป็นชมรมนั้นมีส่วนในการพัฒนาจังหวัดน่าน ซึ่งสอดคล้องกับ บทบาท

ของผู้สูงอายุตามแนวคิดใหม่ (Bose, A.B., ๑๙๙๒) คือ ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องการใช้ชีวิตเพื่อความสำเร็จของครอบครัวและชุมชนแล้ว ข้อมูลดังกล่าวนี้ยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความคงอยู่ (Existence) การรักษา (Maintenance) พื้นฐานวัฒนธรรมสังคมไทยของชาวนาน ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลที่มีความอาวุโสทางวัย ซึ่งก็คือ ‘ผู้สูงอายุ’ แสดงให้เห็นความเคารพต่อ ระบบอาวุโส (Seniority) ในความเป็นชุมชนสูง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริสของพระสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ศุกร์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๓ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖๘ พรรษา ซึ่งมีใจความสำคัญในช่วงหนึ่งตรัสถึง ผู้สูงอายุในฐานะของทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า เป็นสมอง และเป็นปรากฏการณ์ใหญ่หลวงที่สามารถเป็นที่ปรึกษา คอยปกป้องบ้านเมืองได้ ซึ่งพระองค์ทรงดำริถึงการรวบรวมผู้สูงอายุเพื่อเป็น “ธนาคารสมอง” (Brain Bank)¹

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านมีแนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งขึ้นอย่างไร มีโครงสร้างอย่างไร มูลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นอย่างไร สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านมีวิธีการสื่อสารและบริบททางการสื่อสารเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งภายในชมรมเป็นอย่างไร ปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านมีอะไรบ้าง การสื่อสารจะมีหนทางอย่างไร อนาคตของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านจะเป็นอย่างไรในทรรศนะของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน โดยจะศึกษาชมรมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง ๒ ชมรมเพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ดุรายละเอียดที่ ภาคผนวก ค.

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ศึกษาแนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน
๒. ศึกษาโครงสร้างของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน
๓. ศึกษาเหตุผลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน
๔. ศึกษาวิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง
๕. ศึกษาปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน รวมทั้งวิธีการสื่อสารที่เป็นการแก้ไขปัจจัยอุปสรรค
๖. ศึกษาแนวคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตามทฤษฎีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์การวิจัยใน ๓ ข้อแรกเป็นการศึกษาชมรมผู้สูงอายุในภาพรวม (Macro) ส่วนในข้อ ๔ เป็นต้นไปนั้นเป็นการศึกษาในส่วนบุคคล (Micro) ของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม

ปัญหานำในการวิจัย

๑. แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร
๒. ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร
๓. เหตุผลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร
๔. วิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร
๕. ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคืออะไร และวิธีการสื่อสารเพื่อแก้ไขปัจจัยอุปสรรคเป็นอย่างไร
๖. แนวคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตามทฤษฎีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ข้อสันนิษฐานการวิจัย

๑. ภูมิหลัง (background) ทางการศึกษา และอาชีพ ของผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกของผู้สูงอายุในจังหวัดน่านอันนำไปสู่แนวคิดพื้นฐาน และการตระหนักถึงความสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้สูงอายุ โดยการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน

๒. โครงสร้างของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านมีลักษณะกระจายไปตามชุมชนต่างๆอย่างทั่วถึง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๓. ผู้นำกลุ่ม และสมาชิก ของชมรมผู้สูงอายุมีการสื่อสารที่เป็นไปในลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความคิดของสมาชิกกลุ่ม

๔. มุลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ คือตนเอง เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ และมุลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ คือกลุ่ม เพื่อสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

๕. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ คือ คลังปัญญา และอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน คือ สุขภาพทางกาย และเงินสนับสนุน

๖. แนวคิดทางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุฯ ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต คือ การสร้างเครือข่ายอายุ (Age Net)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมแนวคิดทางการสื่อสาร และการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอดีต – ปัจจุบัน - อนาคต ดังต่อไปนี้คือ

การก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ - โครงสร้างที่ดำรงอยู่ ณ ปัจจุบัน ประกอบกับจุดมุ่งหมายที่เป็นแก่นสาระทางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง - การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และภูมิหลังของจังหวัดน่านในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และอาศัยการสัมภาษณ์เชิงทบทวนจากบุคคลในชุมชนเพื่อค้นหากลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นแกนนำ (Key Informants) ในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุตั้งแต่แรกเริ่ม ประกอบกับการประชุมกลุ่มรวบรวมแนวคิด และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาถึงแนวคิด แก่นสาระร่วมกันของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

นอกจากนี้ใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) และการเข้าพังกาศัยในพื้นที่ (field work) ในการศึกษาการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจำนวน ๒ ชมรม โดยมีตัวแทนชมรมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองจังหวัดน่านจำนวน ๒ ชมรม ซึ่งมีเงื่อนไขในการคัดเลือก คือ เป็นชมรมผู้สูงอายุที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่รู้จัก เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจากหน่วยงาน และบุคคลทั่วไปในเขตเมืองจังหวัดน่าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คำศัพท์การวิจัย

ความหมาย

การสื่อสาร

ปัจจัย และกระบวนการต่างๆที่ใช้ในการสร้างความหมายร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ชมรม หน่วยงาน หรือองค์กร

ชมรมผู้สูงอายุ

กลุ่มประชากรหญิง และชายที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ที่มารวมตัวกันเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งเป็นสมาคม ชมรม หรือเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการอย่างใดก็ได้ แต่ต้องมีการประกอบกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มที่เสริมสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับของชุมชนในจังหวัดน่าน

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

บุคคลที่ดำรงสภาพเป็นส่วนหนึ่งของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. สมาชิกสามัญ คือ สมาชิกของชมรมที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปตามที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานของเกณฑ์อายุผู้สูงอายุ

๒. สมาชิกวิสามัญ คือ บุคคลที่คณะกรรมการเห็นสมควรในการอนุมัติเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งอาจจะมีการผ่อนปรนในเรื่องอายุตามเกณฑ์ได้บ้าง ตามแต่คณะกรรมการแต่ละชุมชนจะเห็นสมควร (เช่นอายุ ๕๕ ปีขึ้นไป)

๓. สมาชิกกิตติมศักดิ์ คือ บุคคลที่สมาชิกชมรมเห็นว่ามีความรู้ความสามารถ สามารถเป็นที่ปรึกษาให้แก่ชมรมได้

ความเข้มแข็งของชุมชน

ลักษณะของกลุ่มคนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความสามัคคีรวมพลัง ร่วมกันภายในกลุ่ม มีการจัดการ และการจัดระบบต่างๆ ในกลุ่ม

คำศัพท์การวิจัย

ความหมาย

ปัจจัยอุปสรรค	องค์ประกอบที่เป็นตัวด้านศักยภาพของกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นบุคคล องค์กร หรือลักษณะที่เป็นนามธรรมอย่างใดก็ได้
เครือข่ายอายุ (Age Net)	ลักษณะการรวมตัวกันเป็นระดับกลุ่มอายุ อาทิ ระดับกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๙ , ๕๐-๕๙ และ ๖๐ ปีขึ้นไป โดยมีกิจกรรมทางการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงเครือข่าย ความสัมพันธ์ของแต่ละระดับกลุ่มอายุ
การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)	เป็นการสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างการสื่อสารแบบบนลงล่าง การสื่อสารแบบล่างขึ้นบน และการสื่อสารในแนวราบ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง
Fantasy theme หรือ จินตสาระ หรือ สำนวนแฟนตาซี	เป็นคำ หรือสำนวนที่มีสีสัน ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และได้รับการนำไปใช้ต่อกัน ทำให้สามารถสร้างความเข้าใจที่มาร่วมบรรจบรวมกันต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด
วิธีการสื่อสาร	ลักษณะแบบแผนในการสื่อสาร เช่น การสื่อสารแบบเป็นทางการ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ
บริบททางการสื่อสาร	สภาพแวดล้อมขณะที่มีการสื่อสาร เช่น สถานที่ เวลา
คลังปัญญา / ธนาคารสมอง	กลุ่มผู้สูงอายุที่เปี่ยมไปด้วยทุนดั้งเดิม อันได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบการณ์ ความรู้
ทุนทางสังคม (Social Capital)	ธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักใช้อย่างเอื้ออาทร ทั้งที่เป็น วัตถุและนามธรรม เช่น สิ่งประดิษฐ์คิดค้น ความคิด ความเชื่อ ประเพณี เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. การเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในเชิงการสื่อสารเพื่อ “เสริม” และ “สร้าง” ความเข้มแข็งของชุมชน โดยการนำข้อมูล บทสรุปที่เป็นแก่นสาระจากงานวิจัยในด้านแนวคิด รูปแบบการสื่อสาร กลยุทธ์ และทักษะ ประกอบกับกุศโลบายทางการสื่อสารของผู้สูงอายุ ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อสร้างความเป็นประชาคมจังหวัดที่มั่นคง อันเป็นรากฐานสู่ประชาสังคมในระดับกว้างได้

๒. การสร้างสำนักแห่งการตระหนักถึงคุณค่าของชมรมผู้สูงอายุในฐานะของกลุ่มทรัพยากรบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่ง ที่ผ่านการดำเนินชีวิตมาเป็นเวลานาน มีโอกาสสั่งสมประสบการณ์ต่างๆทั้งในเชิงวิชาการ และในเชิงวิชาชีพ หรือในด้านความรู้ทางการศึกษาและทักษะ ซึ่งสามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่อนุชนรุ่นหลัง และสร้างความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้

๓. การพัฒนาแนวคิดเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น และคลังสมองของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนต่างๆเพื่อสร้างเครือข่าย “ธนาคารสมอง” (Brain Bank) ระหว่างชุมชนทั่วประเทศได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๒

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาคประชาสังคม หรือสังคมเข้มแข็ง (Civil Society) โดยที่ชมรมผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในพลังขับเคลื่อนพลเมือง (civic movement) ในฐานะที่เป็นทรัพยากรบุคคลอันเป็นทุนทางสังคมที่ทรงคุณค่า ที่จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนนี้จะนำไปสู่ความเป็นประชาคมจังหวัดที่มั่นคง อันเป็นรากฐานไปสู่ความเป็นประชาสังคมในระดับมหภาคได้

ดังนั้นการงานวิจัยศึกษาการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อสร้างความเข้มแข็งจึงเป็นการศึกษาถึงแนวคิดพื้นฐานในการจัดตั้งกลุ่ม รวมทั้งการสื่อสารและโครงสร้างของชมรมผู้สูงอายุที่ดำรงอยู่ ประกอบกับจุดมุ่งหมายที่เป็นแก่นสาระทางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยจึงประกอบไปด้วย

๑. แนวคิดเรื่องชุมชน (Community Concept)
๒. เครือข่ายการสื่อสารชุมชน (Community Network)
๓. การสื่อสารในกลุ่ม (Group Communication)
๔. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้สูงอายุ (Elderly People Culture)
๕. แนวคิด Fantasy Theme
๖. แนวคิดวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture)
๗. แนวคิดองค์ห้า (Pentad) ของ Kenneth Burke

๒.๑ แนวคิดเรื่องชุมชน (Community Concept)

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงแนวคิดเรื่องชุมชนเป็นลำดับแรกก่อนจะนำเข้าสู่ แนวคิดเครือข่ายชุมชน โดยจะนำเสนอถึงทฤษฎีและแนวคิดเรื่องชุมชนจากนักวิชาการ และนักคิดในสังคมไทย จากนั้นจึงจะสรุปแนวคิดต่างๆเหล่านี้ตามความเข้าใจซึ่งจะเป็นการขยายขอบข่ายความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “ชุมชน” และ “แนวคิดเรื่องชุมชน” ได้ สำหรับทฤษฎีและแนวคิดดังที่กล่าวไว้มีดังต่อไปนี้ คือ

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาดการณโกล, ๒๕๔๑) ได้กล่าวถึง “ชุมชน” โดยใช้แทนคำว่า Civic Tradition หรือ Civility ว่าหมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสาร

กัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน จะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง จะเรื่องใด ก็แล้วแต่ และมีการจัดการ

นอกจากนี้แล้ว ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะมองดูความเป็นชุมชนเกิดขึ้นนั้นจะพบเห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนดังนี้ คือ **หนึ่ง เกิดความสุข** ซึ่งเป็นความสุขของคนที่มา ร่วมกัน เพราะมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการช่วยเหลือกัน มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน **สอง มีประสิทธิภาพที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ** มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ โดยง่าย อีกทั้งเป็นเครื่องพัฒนาวัฒนธรรม และเป็นการเมืองพร้อมกันในตัวด้วย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับทุกคนที่อยู่ในระบบ และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ โดยต้องเป็น *interactive learning through action* ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญเพราะทำให้เกิดปัญญา และการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ **สาม มีการจัดการ** ซึ่งการจัดการเป็นปัญญาที่ทรงพลัง ถึงขนาดมีคนกล่าวไว้ว่า การจัดการทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ให้เป็นไปได้ (*Management makes the impossible possible*) เรื่องการจัดการนี้ต้องมีความเข้าใจเชิงระบบ และองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงกัน ว่าควรจะจัดการเชื่อมโยงอย่างไรจึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการจัดการต้องไปสร้างความรู้ที่จุดต่างๆ ให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาดการณ์ไกล, ๒๕๔๑) กล่าวว่า “ชุมชน” คือ ที่ซึ่งเราต้องมีความสัมพันธ์โดยตรง ทางกายภาพ หรือ อย่างน้อยที่สุดเขียนจดหมายถึงกันแม้จะไม่เห็นหน้าค่าตากัน โดยมาตรฐานของชุมชนที่สำคัญ คือ (๑) **ต้องสัมพันธ์โดยตรงได้** (๒) **ต้องมีความเอื้อเพื่อต่อกัน**

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาดการณ์ไกล, ๒๕๔๑) ได้กล่าวถึง “ชุมชน” โดยกล่าวว่า Community เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Civil Society โดยชี้ถึงจุดต่างว่า “ชุมชน” มีลักษณะเห็นหน้าค่าตากัน (face-to-face relationship) ใกล้ชิดและเป็นส่วนตัว (personal) ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักมีในชนบท คนในชุมชนในความหมายนี้มักโยงใยทางสายเลือด มีความผูกพันทางจิตใจ (spiritual binding) ค่อนข้างสูง คนในชุมชนจะคิดคำนวนอะไรด้วยผลประโยชน์ หรือประกันด้วยสัญญาอะไรน้อย ในขณะที่ Civil Society เป็นแนวคิดของสังคมเมือง มีเรื่องของสัญญา (contract) เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งต้องสร้างความผูกพัน (bond) ขึ้นมา แต่ความผูกพันนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้จินตนาการเข้ามาช่วย ซึ่งจะแตกต่างกันกับชุมชนตามที่ได้กล่าวไว้ (อ้างถึงใน สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ, ๒๕๔๐) นอกจากนี้เอนกยังให้ความเห็นไว้ว่า ความเป็นชุมชนนั้นเน้นไปในเรื่องของชนบทที่เข้มแข็งไม่ยอมเห็นชนบทล่มสลาย ในขณะที่ Civil Society เป็นเป็นแนวคิดเมืองใช้สื่อความหมายของสังคมขนาดใหญ่กว่า

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาคการณ์ไกล, ๒๕๔๑) เสนอคำจำกัดความว่า “ชุมชน” (Community) หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน และ คำจำกัดความว่า ประชาคม (Community ในความหมายกว้าง) หมายถึง กลุ่มประชาชนอันหลากหลาย ที่เกี่ยวกับพื้นที่อาณาเขตหนึ่งๆ เช่น จังหวัด อำเภอ กลุ่มน้ำ กลุ่มจังหวัด และมีความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในพื้นที่หรืออาณาเขตนั้นๆ

ชูชัย ศุภวงศ์ (อ้างถึงใน สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ, ๒๕๔๐) ได้กล่าวถึง “ชุมชน” โดยอาศัยการอ้างอิงกรอบแนวคิดทางพุทธศาสนาว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยกล่าวถึงคำว่า “สงฆ์” แปลว่า ชุมชน คำว่า “ไตรสิกขา” เป็นหลักของการดำเนินชีวิต สิกขาเป็นภาษาบาลี ตรงกับสันสกฤตว่า “ศึกษา” เพราะฉะนั้น สงฆ์ คือ ชุมชนของผู้เรียนรู้ learning community นั่นเอง

กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๓๘). ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีฐานะอาชีพที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน (homogeneous) มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ที่อยู่อาศัยใน “ชุมชน” มีความรู้สึกว่าเป็นคนในชุมชนเดียวกัน มีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลาน ซึ่งการเป็น “ชุมชน” นั้นไม่ได้อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพ หรือขึ้นอยู่กับเพียง “ตัวคน” เท่านั้น แต่ปัจจัยที่ค่อนข้างจะเป็นตัวชี้ขาดความเป็นชุมชนก็คือ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคนในชุมชนนั้น” ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “ความเป็นชุมชน” จะพิจารณาได้จากการที่คนในชุมชนควรจะมีความสัมพันธ์แบบประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน (harmonious) คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกัน (unity) ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน (supra-village)

จากแนวคิดในเรื่องของการให้ความหมายคำว่า “ชุมชน” และ “ความเป็นชุมชน” จากนักวิชาการและนักคิดในสังคมไทยข้างต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “ชุมชน” และ “ความเป็นชุมชน” มีสาระสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่มีต่อกันโดยตรง แสดงออกซึ่งความรู้สึกถึงความสัมพันธ์ ความเป็นกลุ่ม หรือ ชุมชนเดียวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในวัฒนธรรมชุมชน และมีศักยภาพในการจัดการ และการแก้ไขปัญหาพร้อมกันได้

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนนี้ถือว่าเป็นแก่นสาระสำคัญยิ่งสำหรับงานวิจัยนี้ เนื่องจากความเข้าใจ “ชุมชน” และ “ความเป็นชุมชน” อย่างถ่องแท้จะเป็นสิ่งสร้างเสริมกรอบแนวคิด

สำหรับการดำเนินงานวิจัยที่ต้องเข้าไปศึกษาในพื้นที่ของชุมชน รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ผลสำหรับงานวิจัยขั้นนี้ที่มุ่งศึกษาการสื่อสารของกลุ่มคนในระดับชุมชนท้องถิ่นในนี้คือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน โดยศึกษาการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งในระดับท้องถิ่น อันเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนของกลุ่มคนระดับอายุอื่นๆ หรือ กลุ่มองค์กรอื่นในระดับต่างๆ ซึ่งเมล็ดพันธุ์แห่งความเข้มแข็งของชุมชนนี้จะก่อเกิดรากแก้วแห่งต้นกล้าของประชาสังคมที่เข้มแข็งได้

๒.๒ แนวคิดเครือข่ายการสื่อสาร (Communication Networks)

งานวิจัยนี้หยิบยกแนวคิดเครือข่ายการสื่อสารขึ้นมาเพื่ออธิบาย และทำความเข้าใจ แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงกล่าวถึงเครือข่ายการสื่อสารแต่เพียงแนวคิดเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐาน โดยไม่กล่าวถึงการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารในเชิงลึกที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมอื่นใด ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

“เครือข่าย” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Network” ได้ให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนคือ “Net” (ตาข่าย) ที่โยงใยถึงกัน และพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องใช้งาน (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๓๘) ซึ่งถ้าหากเราพิจารณาลักษณะความเชื่อมโยงของคำว่า “เครือข่าย” กับ “เครือข่ายล้วย” (พัฒนาพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๓) เราจะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะการให้ความหมายที่เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ต่อกันเป็นลูกผลของกล้วยที่ติดกันเป็นเครือ เปรียบได้กับความเป็นเครือญาติ อันเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยทางสายเลือด มีลักษณะความผูกพันทางจิตใจ (spiritual binding) ความใกล้ชิดและเป็นส่วนตัว (personal) ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในชุมชน ดังที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้กล่าวไว้ในแนวคิดเรื่องชุมชนในข้างต้น

จากความหมายของเครือข่ายในด้านการสื่อสารเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในด้านสังคมแล้ว ความหมายของ “เครือข่าย” จึงหมายถึง รูปแบบของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือองค์กร หรือองค์กรหลายๆองค์กร ที่ต่างมีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง มีการประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนาน แม้ไม่มีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอแต่ก็จะมีรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ ก็สามารถติดต่อถึงกันได้

ถ้าหากเราพิจารณาถึงเครือข่ายในเชิงการสื่อสารชุมชน เราอาจประยุกต์ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (social support theory) มาใช้ศึกษาเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคม (Social Support Network) ได้ (อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗) ซึ่งประโยชน์ของ

เครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมสามารถที่จะติดตามได้จากงานของ Durkheim (๑๘๙๗/๑๙๗๗) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากความพร้อมเพรียงกัน (solidarity) และการรวมตัวกันทางสังคมทางด้าน สุขภาพจิต ซึ่งเป็นการอธิบายการสนับสนุนทางสังคมที่เน้นวิธีในเครือข่ายการสื่อสารที่จะช่วยเหลือสมาชิกในองค์กรให้จัดการกับความเครียด (stress) ได้

Wellman (๑๙๙๒) และคณะได้ดัดแปลงกรอบการศึกษาของ Durkheim ในการศึกษาเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมของพวกเขา งานวิจัยของเขาโดยส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานอยู่บนข้อเสนอที่ว่าเครือข่ายทางสังคมเล่นบทบาทการกันชน (buffering) ในผลกระทบของความเครียดทางสุขภาพจิต (mental well-being) (Berk & Syme, ๑๙๗๙ ; Hall & Wellman, ๑๙๘๕ อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗) โดยที่กลไกทั่วไปสองประการที่ปรากฏในเครือข่ายทางสังคมที่เป็นตัวกันชนผลกระทบจากความเครียด คือ

หนึ่ง บุคคลที่อยู่ในเครือข่ายที่มีการช่วยเหลือทางสังคมสูง (a dense social support network) จะได้รับการช่วยเหลือทางทรัพยากร (resources) และการเข้าสังคม (solidarity) มีงานวิจัยของ Lin & Ense (๑๙๘๙) ที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นว่าความผูกพันที่เข้มแข็ง (strong ties) ในเครือข่ายการสนับสนุน (support network) จะนำพาทรัพยากรทางสังคมที่ช่วยให้กันชนความเครียดทั้งทางสังคมและความเครียดทางจิต

สอง Kadushin (๑๙๘๓) เสนอว่าการช่วยเหลือทางสังคมสามารถที่จะเกิดขึ้นจากวงจรรทางสังคม¹ ที่มีความหนาแน่นไม่มาก (less dense social circle) ได้ โดยที่สมาชิกในวงจรรทางสังคมสามารถนำพาการสนับสนุนทางสังคมโดย ๑) การถ่ายทอด/นำพา (conveying) การมีภูมิคุ้มกันผ่านทาง การนำสมาชิกไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นในปัญหาของพวกเขา ๒) เป็นแหล่งทรัพยากรสำหรับการให้ความช่วยเหลือ ๓) เป็นการระดมทรัพยากร (Kadshin, ๑๙๘๓ ; หน้า ๑๙๑ อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗)

งานวิจัยของ Kadshin (๑๙๘๓ อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗) เกี่ยวกับความเครียดภายหลังจากความเจ็บปวด/ชอกช้ำ (post-traumatic stress) ที่ทำให้เกิดความวุ่นวายท่ามกลางทหารผ่านศึกเวียดนาม Kadshin พบว่า เครือข่ายที่แน่นหนา (dense network) จะมีประสิทธิภาพในการนำพาการสนับสนุนทางสังคมสำหรับทหารผ่านศึกในเมืองเล็กๆ ได้มากกว่า ในขณะที่วงจรรทางสังคมจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสำหรับทหารผ่านศึกที่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง

¹ วงจรรทางสังคม (Simmel, ๑๙๕๕ อ้างถึงใน Monge & Contractor, 1997) คือ เครือข่ายในสมาชิกที่มีพื้นฐานความสนใจหรือมีคุณลักษณะสามัญเช่นเดียวกัน

มีงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่ปรากฏให้เห็นบทบาทของเครือข่ายที่นำพาการสนับสนุนทางสังคมในบริบทที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ครอบครัว ชุมชน และเพื่อนบ้าน (O'Reilly, ๑๙๘๘ ; Walker, Wasserman & Wellman, ๑๙๙๔ อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗)

ในการศึกษายุคเก่า (classic) ของผู้ที่พักอาศัยในรัฐแคลิฟอร์เนียตอนเหนือโดย Berkman & Syme (๑๙๗๙) พบว่า คนที่ขาดความผูกพันทางสังคมและชุมชนมีสภาพคล้ายกับว่าจะตายในช่วงเวลาที่ติดตามผลอย่างใกล้ชิด (follow-up period) มากกว่าคนที่มีการติดต่อกับชุมชนหรือสังคมอย่างกว้างขวาง โดยที่ Berkman (๑๙๘๕) พบว่า ปัจเจกบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมผ่านทาง การแต่งงาน เพื่อน เครือญาติ สมาชิกโบสถ์ และการเชื่อมโยงที่น้อยกว่าจะมีอัตราการตายสูงกว่า

นักวิจัย (Barrera & Ainlay, ๑๙๘๓ ; Cutrona & Russell, ๑๙๙๐ ; Wellman & Wortley, ๑๙๘๙, ๑๙๙๐ อ้างถึงใน Monge & Contractor, ๑๙๙๗) ได้ระบุมิติของการสนับสนุนทางสังคม ๔ มิติด้วยกัน ซึ่งสามารถนำมาอธิบายเครือข่ายการสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์² ที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุได้ คือ

- หนึ่ง** ความช่วยเหลือด้านอารมณ์ (emotional aid)
- สอง** ความช่วยเหลือด้านวัตถุสิ่งของ (material aid)
- สาม** ความช่วยเหลือข่าวสารข้อมูล (information aid)
- สี่** ความช่วยเหลือในเรื่องของมิตรภาพ (companionship)

นอกจากแนวคิดเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในข้างต้นแล้ว แนวคิดเครือข่ายที่ประโยชน์และสามารถนำมาปรับใช้กับการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในงานวิจัยได้ คือ เครือข่ายเชิงวัฒนธรรม (Cultural Network) ซึ่งเป็นการศึกษาสัญลักษณ์ ความหมายและการที่คนทั้งระบบสังคมรับรู้สัญลักษณ์และความหมายเหล่านั้น ประเด็นที่มีการศึกษาได้แก่ เรื่องเครือญาติในสังคม ความเชื่อในเรื่องปริศนา-ตำนานปรัมปรา (พัฒนาพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๓) ซึ่งในการศึกษาการสื่อสารชมรมผู้สูงอายุนี้สามารถนำเอาแนวคิดเครือข่ายเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดความช่วยเหลือ ๔ ลักษณะดังข้างต้นได้

² เครือข่ายความสัมพันธ์ ซึ่งหมายถึงรูปแบบมิตรภาพ การให้คำแนะนำ การสื่อสารหรือการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกสนทนาระหว่างคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง (Valente, ๑๙๙๔ อ้างถึงใน พัฒนาพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๓)

นอกจากนี้แล้วยังมีแนวคิดเรื่องเครือข่ายส่วนบุคคล (Personal Network) อาจเรียกอย่างง่ายว่า “คนรู้จัก” หรือ “พรรคพวก” คำว่า “พรรคพวก” ในภาษาไทยนั้นกินความหมายกว้าง พรรคพวกอาจเป็นคนในครอบครัวหรือวงศ์ตระกูลเดียวกัน เป็นผู้ที่มีความนับถือชอบพอกัน เช่น เพื่อนฝูง เป็นผู้ที่มีความสนใจหรือประโยชน์ร่วมกัน เช่น สมาชิกสมาคม กลุ่มวิชาชีพ พรรคการเมือง หรือเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมสถาบันการศึกษาเดียวกันมาก่อน ก็ได้ (ชาย โปธิสิตา, ๒๕๓๗ อ้างถึงใน พัฒนพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๓) จะเห็นได้ว่าคนไทยมีการนับคนที่คุ้นเคยกันเสมือนกับญาติ หรือ ที่เรียกว่า “ญาติสมมติ” ด้วยคำเรียกเช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อขยายวงของ “พรรคพวก” ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และยังสร้างความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นคนกลุ่มเดียว พวกเดียวกันให้เห็น (เนื่องน้อย บุญเนตร, ๒๕๓๗ อ้างถึงใน พัฒนพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๓)

ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องเครือข่ายนี้มาศึกษาวิจัย และรูปแบบในการรวมตัวกันของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่าน เพื่อก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มร่วมกันของผู้สูงอายุ เพื่อก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งลักษณะการรวมตัวกันนี้จะสามารถทำให้เข้าใจรูปแบบการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านในบริบทความเป็นชุมชนท้องถิ่นได้ว่ามีลักษณะการดำเนินรูปแบบความสัมพันธ์ที่อาศัยเครือข่ายการสื่อสารเป็นอย่างไร

๒.๓ การสื่อสารในกลุ่ม (Group Communication)

“กลุ่ม” จัดเป็นบริบททางการสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เหตุผลของการที่มนุษย์มารวมกันเป็นกลุ่ม และต้องการให้ผู้อื่นมาเป็นสมาชิกในกลุ่มของตนนั้น William Schutz (อ้างถึงใน อรรวรรณ ปิลาธนีโอภาส, ๒๕๔๑) กล่าวไว้ว่าเกิดจากมนุษย์แต่ละคนมีความต้องการสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ซึ่งถ้าหากว่าความต้องการทางสัมพันธ์ภาพนี้ไม่ได้รับการตอบสนองมนุษย์จะเป็นบ้า ความต้องการนี้ Schutz จำแนกไว้ได้เป็น ๓ อย่างคือ

หนึ่ง ความต้องการที่จะมีพวก (inclusion) คือ ต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น และดำรงสัมพันธ์ภาพนั้นไว้ โดยต้องการจะ “เกี่ยวข้อง” “รวมพวก” “สังกัด” “เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน” และไม่ชอบความรู้สึก “แตกฝูง” “โดดเดี่ยว” นั่นเอง

สอง ความต้องการที่จะมีอำนาจและควบคุม (control) เพราะในสัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้นระหว่างกันของบุคคลนั้นย่อมมีผู้นำ – ผู้ตาม ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกันภายในกลุ่มที่มีการสื่อสารร่วมกัน

สาม ความต้องการที่จะรักผู้อื่นและให้ผู้อื่นรักตน (affection) หมายถึง ความรักในหลากหลายมิติ อาจเป็นความรักระหว่างเพศ ความรักระหว่างวัย หรือความรักใคร่ปรองดองกัน ฉันทญาติ มิตร เป็นต้น

จากความต้องการดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิด “กลุ่ม” ตามที่ Schutz ได้กล่าวไว้ นั้น เรียกได้ว่ากลุ่มทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์ – สังคม (social emotional function) ซึ่งนอกจากนี้แล้ว กลุ่มยังมีหน้าที่รับผิดชอบต่องานหรือภารกิจ ซึ่งทำให้กลุ่มเกิดการรวมตัวกันและดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เรียกว่า กลุ่มตอบสนองหน้าที่ทางด้านการงาน (task function)

มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มในสังคมไทยโดย วิไลรักษ์ กฤษณะภุมิต (๒๕๓๒) สรุปถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่มสี่ประการ คือ หนึ่ง ปัจจัยทางด้านสังคม สอง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สาม ปัจจัยด้านเทคโนโลยี สี่ ปัจจัยด้านชีวภาพและจิตวิทยา ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันกับความต้องการที่ก่อให้เกิดกลุ่มตามที่ Schutz ได้กล่าวไว้ในข้างต้น

เมื่อทราบถึงสาเหตุของการเกิดกลุ่มแล้วต่อไปจะเป็นการเสนอถึงแนวคิดจากนักวิชาการที่ได้ให้คำนิยาม เกี่ยวกับกลุ่ม และการสื่อสารในกลุ่ม ดังต่อไปนี้ คือ

เสนาะ ดิยาวี (๒๕๔๑) ได้ให้คำนิยามของ กลุ่มซึ่งประกอบไปด้วยอย่างน้อย ๔ อย่าง คือ หนึ่ง การติดต่อสื่อสารกันเป็นแบบพบหน้ากัน (face-to-face interaction) คือ สมาชิกทุกคนมีความใกล้ชิดกัน สอง มีความสัมพันธ์กันในกลุ่มย่อย สมาชิกต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สาม มีคนตั้งแต่ ๒ หรือ ๓ คนขึ้นไป โดยมีเงื่อนไขของการสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความเกี่ยวข้องกันเป็นกลุ่มย่อยนั้น ในทางปฏิบัติได้แก่จำนวนคนตั้งแต่ ๒-๒๕ คน สี่ สมาชิกของกลุ่มจำลักษณะรูปร่างหน้าตากันได้อย่างถูกต้อง ความสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกที่ต่างคนต่างรู้จักกันจนทำให้เกิดความมั่นคงของกลุ่มได้ ลักษณะพิเศษที่สำคัญของกลุ่มย่อยพอสรุปได้ ๗ ประการ คือ ๑) มีการติดต่อสัมพันธ์กันบ่อยๆ ๒) มีความเป็นตัวเอง ๓) มีแนวปฏิบัติของกลุ่ม (group norm) ๔) พฤติกรรมเผชิญหน้า ๕) การแบ่งแยกหน้าที่ ๖) เป้าหมายร่วมกัน และ ๗) ผลงานมากกว่าที่ต่างคนต่างทำ

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (๒๕๔๒) กล่าวถึง “กลุ่ม” ในความหมายของ ปฏิสัมพันธ์ (interaction) ของบุคคลที่มารวมตัวกัน มีการสื่อสารหรือประกอบกิจกรรมที่สนใจร่วมกันหรือแสดงออกร่วมกัน โดยรับอิทธิพลหรือผลกระทบจากกันและกัน ตระหนักถึงความรู้สึกของสมาชิก

คนอื่นและให้ความสนใจเข้าใจ ซึ่งสภาวะที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของผู้คนเหล่านี้ก็คือการทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มให้กลุ่มสามารถคงสภาพอยู่ได้

Bormann (๑๙๙๐) ที่ให้ความหมาย “กลุ่ม” ว่าเป็นการรวมตัวกันอย่างน้อย ๓ คน โดยมีการสื่อสารแบบเห็นหน้า คำตากัน (face-to-face) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกัน

Trenholm และ Jensen (๑๙๙๖) กล่าวถึง การสื่อสารระดับกลุ่ม จะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ตามที่มีบุคคลที่สามเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ โดยทั้งสองกล่าวถึงขนาดของกลุ่ม (small group) ว่าในขณะที่ขนาดของกลุ่มนั้นสามารถผันแปรได้ แต่สิ่งสำคัญคือ สมาชิกในกลุ่มจะต้องสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างอิสระ

Infante และคณะ (๑๙๙๗) ได้กล่าวถึงกลุ่มโดยให้ความสำคัญในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม และให้ความหมาย “การสื่อสารกลุ่ม” (Small group communication) ว่าหมายถึง การสื่อสารที่เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ ๓-๑๕ คน โดยประมาณ สมาชิกในกลุ่มสามารถผลัดเปลี่ยนหน้าที่จากผู้รับสารไปเป็นแหล่งสารได้ด้วยความสะดวกคลาอย่างสัมพันธ์กัน

Cragan และ Wright (๑๙๙๙) กล่าวถึง กลุ่ม (small group) โดยให้ความหมายว่าเป็นการรวมตัวกันของคนจำนวนหนึ่ง และมีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าคำตากันในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีเป้าหมาย แนวปฏิบัติ และการพัฒนารูปแบบการสื่อสาร (communication pattern) เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

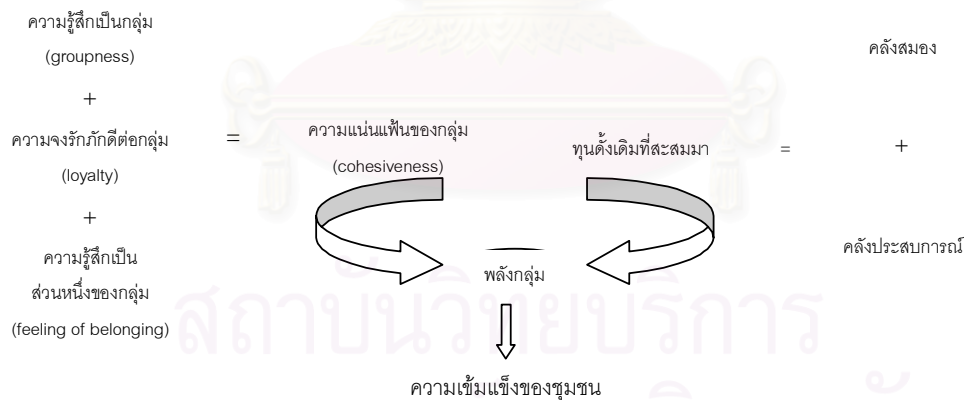
จากข้างต้นนี้จึงพอสรุปได้ว่า “กลุ่ม” เป็นการรวมตัวกันของบุคคลจำนวนหนึ่งอาจจะเริ่มตั้งแต่ ๒ คนได้ แต่โดยทั่วไปนับตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป ถึงจำนวนเท่าไรยังไม่มีการตกลงกันเป็นที่แน่นอน แต่สาระสำคัญที่สรุปได้สำหรับความเป็นกลุ่มจากข้างต้นก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกภายในกลุ่มได้แก่ ๑) ต้องมีการสื่อสารแบบเห็นหน้าคำตากัน ๒) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด หรือมีการรับรู้ และรู้จักซึ่งกันและกันอย่างทั่วถึง ๓) มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ๔) มีแนวปฏิบัติร่วมกัน (group norm) ๕) มีรูปแบบการสื่อสาร (communication pattern) ๖) มีการแบ่งแยกหน้าที่ ๗) มีอัตลักษณ์ของกลุ่ม (group identity)

การสื่อสารในกลุ่มนี้ นำมาใช้เป็นกรอบอ้างอิงหลักในการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยมีพลังกลุ่มที่จะเป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนได้ เพราะการที่ผู้สูงอายุมารวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุนั้น นอกจากทุนดั้งเดิมที่ติดตัวมา

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อันได้แก่ คลังสมอง และคลังประสบการณ์ ของผู้สูงอายุแต่ละท่านแล้ว พลังของกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้การสื่อสารระดับกลุ่มที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นได้ก็คือ *ความแน่นแฟ้นของกลุ่ม (cohesiveness)* ที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมร่วมกันของความรู้สึกเป็นกลุ่ม (groupness) ความจงรักภักดีต่อกกลุ่ม (loyalty) และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (feeling of belonging) นั่นเอง

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ (สัมภาษณ์, มกราคม ๒๕๔๔) ผู้อำนวยการสถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม ได้เสนอแนวคิดของกลุ่ม/องค์กรที่มีศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนว่า นอกจากการสื่อสารภายในในกลุ่มกันเองแล้ว กลุ่มหรือองค์กรนั้นจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสารกับกลุ่ม/องค์กรอื่นๆด้วย ตัวอย่างเช่นกรณีของชมรมผู้สูงอายุนั้นอาจารย์ชัยวัฒน์ให้มุมมองปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร ๔ รูปแบบ คือ หนึ่ง ระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง สอง ระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับกลุ่ม/องค์กรอื่น สาม ระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับชุมชน และ สี่ หน่วยงานจากรัฐ โดยที่ชมรมจะมีศักยภาพของพลังกลุ่ม และจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้นั้น ต้องมีปฏิสัมพันธ์การสื่อสารทั้ง ๔ รูปแบบในข้างต้นอย่างมีประสิทธิภาพ

หากนำเอาแนวความคิดการสื่อสารในกลุ่ม และแนวความคิดการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมาบูรณาการเข้าด้วยกัน คิดเป็นสมการจะได้ว่า

ทั้งนี้พลังของกลุ่มในส่วนที่เป็นทุนดั้งเดิมและในส่วนที่ก่อเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มนี้จะนำพาชมรมผู้สูงอายุให้มีโครงสร้างเป็นอย่างไร มีการแบ่งแยกหน้าที่ขณะที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างไร และจุดมุ่งหมายอันเป็นแก่นสาระทางการสื่อสาร ที่แสดงออกโดยผ่านตนเอง และกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างไร

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้สูงอายุ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๓๙) กล่าวถึงวัฒนธรรมผู้สูงอายุว่าหมายถึง วิธีการดำรงชีวิต หรือแบบแผนชีวิตผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งทางด้านครอบครัว ชุมชน และสังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยผู้สูงอายุได้พัฒนาระบบความรู้ ความคิด และความเชื่อ จนยอมรับนำมาปฏิบัติกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนเป็นแบบแผนของชีวิต แบ่งได้เป็น ๒ แบบคือ หนึ่ง วัฒนธรรมผู้สูงอายุในสังคมชนบท และสอง วัฒนธรรมผู้สูงอายุในสังคมเมือง

๑. วัฒนธรรมผู้สูงอายุในสังคมชนบท ผู้สูงอายุมีค่านิยมในการไปวัดทั้งเพศหญิงและเพศชาย และมักจะนิยมอยู่ในบ้านเรือนของตน โดยที่ผู้สูงอายุหญิงจะทำงานเล็กๆน้อยๆ เช่น การเลี้ยงไหม ส่วนผู้สูงอายุผู้ชายมักจะรวมตัวกันทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น การเตรียมงานในงานบุญต่างๆประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายในสังคมชนบทมีค่านิยมในการเล่าเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับชุมชน หรือท้องถิ่น ให้กับบุตรหลานฟัง อันเป็นรูปแบบการสื่อสารประการหนึ่งที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสมาชิกคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง

บรรทัดฐานทางสังคมของผู้สูงอายุในสังคมชนบทนั้น แบบแผนพฤติกรรมที่เป็นทั้งวิถีประชาและจารีตที่ปฏิบัติกันนั้น คือ ผู้สูงอายุจะพักอาศัยอยู่กับบุตรสาวที่แต่งงาน โดยที่บุตรเขยที่มาแต่งงานด้วยจะย้ายมาอยู่บ้านฝ่ายภรรยา ในสังคมชนบทนี้ได้กำหนดบรรทัดฐานให้สมาชิกต้องปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หรือชุมชน มีความเคารพนับถือ กตัญญูรู้คุณ

ความเชื่อของผู้สูงอายุในสังคมชนบทมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ สวรรค์ นรก นิพพาน และพรหมลิขิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นความเชื่อของลักษณะผู้สูงอายุโดยทั่วไป คือ เมื่ออายุมากขึ้นจำเป็นต้องมีที่พึ่งพิงทางใจจึงมีความเชื่อต่างๆเกิดขึ้น เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ประเพณีของผู้สูงอายุในสังคมชนบทจะยังคงรักษาประเพณีให้กับผู้สูงอายุ เช่น การรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ หรือในบางประเพณี เช่น การแต่งงาน ผู้สูงอายุจะทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่ในการหมั้นและการสู่ขอให้แก่บุตรหลานของตน

๒. วัฒนธรรมผู้สูงอายุในสังคมเมือง ผู้สูงอายุในสังคมเมืองจะมีค่านิยมในการไปพึ่งพิงธรรมมาทพสมถาวร แต่นอกจากจะไปวัดใกล้บ้านแล้วยังมักจะชอบเดินทางไปวัดสำคัญๆในเมืองด้วย ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและหญิงนิยมการอยู่กับบ้านเรือน พังข้าว ดูทีวี อาจมีเลี้ยงหลานบ้างในครอบครัวชนชั้นกลางลงไป ตลอดจนครอบครัวของคนไทยเชื้อสายจีน

นอกจากนี้ผู้สูงอายุในสังคมเมืองนิยมการเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ หรือชมรมผู้บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อไปทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคม กรณีผู้สูงอายุที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับบางครั้งได้รับเชิญไปบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ต่างๆ สู่ประชาชน ผู้สูงอายุในสังคมเมืองมีการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งนิยมการไปตามสวนสาธารณะโดยบุตรหลานจะเป็นผู้นำไป ซึ่งเป็นการออกกำลังกายไปในตัวด้วย

บรรทัดฐานทางสังคมเมืองมักใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติ ดังนั้นบรรทัดฐานที่มีต่อผู้สูงอายุในสังคมเมืองจึงเป็นเป็นเรื่องของขนบธรรมเนียม ที่กำหนดให้บุตรต้องเลี้ยงดูผู้สูงอายุ เนื่องจากค่านิยมของความกตัญญูและค่านิยมการเคารพผู้อาวุโส

ความเชื่อของผู้สูงอายุในสังคมเมืองมีลักษณะของความเชื่อที่เป็นเหตุและผล มีความเชื่อในทางพุทธศาสนาเรื่องนิพพาน และพรหมลิขิตอยู่บ้าง ส่วนประเพณีต่างๆของผู้สูงอายุในสังคมเมืองนั้นคล้ายกันกับผู้สูงอายุในสังคมชนบท ต่างกันในด้านพิธีกรรมที่ค่อนข้างเป็นทางการ บางครั้งรัฐบาลมีการจัดงานให้อย่างเป็นทางการ

แนวคิดวัฒนธรรมผู้สูงอายุในข้างต้นนี้ จะเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายถึงแนวคิด และปัจจัยพื้นฐานทางการสื่อสารต่างๆของชมรมผู้สูงอายุ ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมสังคม และความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน

๒.๕ แนวคิด Fantasy Theme

Fantasy theme เป็นหน่วยที่เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์สารตามหลักของทฤษฎีการเห็นพ้องความหมาย Fantasy theme นำเสนอโครงสร้างที่มีสีสันของสารซึ่งได้รับการยอมรับและใช้กันภายในกลุ่มคณะ หากสารที่สื่ออย่างมีสีสันนั้นไม่เป็นที่ยอมรับกันใน ประชาคมผู้ร่วมอุดมการณ์ ก็แสดงว่าไม่มี Fantasy theme เกิดขึ้นหรือไม่มีการลู่เข้าหากันของความเข้าใจเกิดขึ้น Fantasy theme ใช้อธิบายประสบการณ์ร่วมกันรวมทั้งสร้างและพัฒนาประสบการณ์ที่เป็นความรู้ด้านภาษา ไม่ว่าจะ เป็นในรูปของวลี ประโยค หรือ ย่อหน้าต่างๆ (พัฒนาพงษ์ จาติเกตุ, ๒๕๔๒)

ทั้งนี้ Fantasy theme ถ้าหากแปลตรงตามตัวอาจได้ว่า “แก่นสารหรือใจความของมโนภาพ” อรรถวรรณ ปิลาธนโสภา ได้แปลคำ Fantasy theme ไว้ว่า “จินตสสาระ” และ พัฒนาพงษ์ จาติเกตุ ได้แปลไว้ว่า “สำนวนแพนตาซี” ซึ่งใจความสำคัญของคำแปลความหมายทั้งสองร่วมกันก็คือ สาระ สำนวน ทำนองพูด ถ้อยคำที่เรียงเรียง หรือ ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ จะเป็นอย่างไรก็

ตามแต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง โดยเป็นภาษามีสีสัน เกินความเป็นจริง ที่มีการแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะ

Fantasy theme ถูกคิดค้นขึ้นมาจากการใช้ภาษารูปแบบต่างๆ อาทิ การเล่นคำ การอุปมาอุปมัย การเปรียบเทียบ คำพวน เป็นต้น ถ้อยคำที่มีสีสันในรูป Fantasy theme จะสามารถทำให้เห็นผู้คนคิดถึงสิ่งที่อ้างถึงได้ เช่น ฮีโร่สีเขียว ชมรมเขียวลากดิน มีดโกนอาบนํ้าผึ้ง คุณครูกระดาษทราย อาจารย์นางฟ้า

สำหรับแนวคิด Fantasy theme ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแนวคำถามที่ใช้ประกอบการวิจัยเพื่อค้นพบภาษาสีสรรที่นำไปสู่ความผืนกแน่นของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จากมุมมองสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษาของงานวิจัย

๒.๖ แนวคิดวัฒนธรรมองค์กร

เป็นแนวคิดทางด้านองค์กรที่สามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัยทางด้านชุมชน-วัฒนธรรม เนื่องจากเนื้อหาของสาระของแนวคิดนี้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรม (Elements of Culture) ที่จะหล่อหลอมให้บุคคลในองค์กรนั้นดำรงอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมองค์กรดังกล่าวที่ว่า *“Culture is the glue that holds an organization together”* องค์ประกอบทางวัฒนธรรมต่างๆเหล่านี้ได้แก่

๑. ประวัติศาสตร์ (History)
๒. ค่านิยม (Values)
๓. รูปแบบวีรบุรุษ (Heroic figure)
๔. พิธีกรรมและพิธีการ (Ritual and ceremony)
๕. เรื่องเล่า (stories)

ประวัติศาสตร์ (History)

Deal & Kennedy. (๑๙๙๙). ได้กล่าวไว้ถึงหนังสือชื่อ Built to Last ของ Collin & Porras ที่ชี้ถึงมุมมองที่ประกอบขึ้นจากหลายส่วนที่ได้รับการฝังรากลึกในบทเรียนของสิ่งที่ผ่านมาในอดีต โดยที่เขา กล่าวว่าทุกวันนี้บริษัทต่างๆ จะได้รับการสังเกตการณ์แสดงออกในเพียงช่วงสั้นๆ เท่านั้น โดยเฉพาะการมองเห็นเพียงแค่นี้ปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งทำให้บ่อยครั้งที่องค์กรเพิกเฉยต่อที่ที่ซึ่งพวกเขาก้าวเดินมาซึ่งเป็นวิถีทางของความเข้าใจที่ดีในที่ที่ซึ่งกำลังจะก้าวต่อไปในวันข้างหน้า Terrence Deal & Kennedy ได้ยกตัวอย่างบริษัท Merck ซึ่งที่ก่อตั้งขึ้นโดย George Merck ในช่วง

ทศวรรษที่ ๑๙๒๐ ว่ามีปรัชญาในการก่อตั้งคือ “ยามี้ไว้สำหรับผู้ป่วยไม่ได้มีไว้เพื่อผลกำไร” (“Medicine is for the patient, not for the profit”) โดยสรุปคือ เราไม่อาจจะสามารถเข้าใจบริษัทหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้ในปัจจุบันโดยปราศจากการตรวจสอบจากจุดเริ่มต้นที่เป็นปรัชญาแรกเริ่มขององค์กรนั้นได้

ค่านิยม (Values)

Deal & Kennedy. (๑๙๙๙). กล่าวว่าค่านิยมและความเชื่อเป็นสิ่งที่ก่อร่างเป็นรากฐานอันมั่นคงต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบริษัท ซึ่งความเชื่อนั้นก็คือ ความมั่นใจที่ได้รับการแบ่งปันร่วมกันด้วยคำประกาศอันเป็นที่ยอมรับอย่างทั่วถึงกันว่าสิ่งนั้นมีความสำคัญ ค่านิยม ก็คือ สิ่งที่เรายึดถือร่วมกันในฐานะที่เป็นกลุ่ม เป็นสิ่งแสดงถึงความเป็นเราในองค์กรหรือชุมชนนั่นเอง

วีรบุรุษ (Heroic Figures)

เรื่องเล่าที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่ในองค์กร ไม่ว่าจะ เป็นพนักงาน ผู้จัดการ หรือเจ้าของบริษัทก็ตาม เรื่องเล่าของบุคคลต่างๆเหล่านี้เป็นเสมือนการตั้งหรือการระบุชื่อของบุคคลนั้นขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์พิเศษในองค์กรในฐานะวีรบุรุษหรือวีรสตรี ซึ่งคุณลักษณะหรือบุคลิกที่สง่างามของบุคคลที่ได้รับการกล่าวขานถึงนี้ก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึก เป็นค่านิยมให้คนอื่นในองค์กรยึดถือเป็นแบบอย่าง (role model) ได้ ตัวอย่างที่ Deal & Kennedy เขียนไว้ อย่าง น่าสนใจ คือ การที่องค์กรสร้างรูปแบบวีรบุรุษหรือวีรสตรีขึ้นเพื่อให้เป็นแบบอย่างโดยการให้รางวัลเป็นเครื่องมือ เช่น รางวัลพนักงานมนุษยสัมพันธ์ยอดเยี่ยม รางวัลพนักงานสร้างรายได้สูงสุดประจำเดือน รางวัลพนักงานยอดเยี่ยมประจำสัปดาห์ เป็นต้น

พิธีกรรมและพิธีการ (Ritual and Ceremony)

พิธีกรรม (ritual) จากแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Cultures) นั้นหมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมและความเชื่อของกลุ่ม ในโลกสมัยใหม่นี้กิจกรรมที่ทำเป็นประจำ (พิธีกรรม) และการฉลองในโอกาสพิเศษ (พิธีการ) มักจะบอกให้เราทราบได้เป็นอย่างมากว่าสมาชิกในกลุ่มมีความคิดอย่างไร และมีค่านิยมอย่างไร

พิธีกรรมผูกพันกับเวลา ตัวมันสร้างพันธะที่เกาะเกี่ยวคนเอาไว้ร่วมกัน แม้ในเวลาที่อยู่ใต้อาภะลำบาก พิธีกรรมทางการงานมีหน้าที่สำคัญยิ่ง ในการแสดงออกพิธีกรรมเราเสริมกำลังบางสิ่งที่ไม่อาจสัมผัสได้ที่ยากจะถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาพูด ในพิธีกรรมนั้นพฤติกรรมเป็นตัวพูด

และช่วยให้เรามีความรู้สึกและเชื่อมโยงกับสิ่งที่อยู่ภายใต้ระดับจิตสำนึกมันช่วยให้กลุ่มมีการจัดเตรียมตัวเองสำหรับหน้าที่ทางวัฒนธรรม

ในขณะที่พิธีกรรมเป็นส่วนปกติของชีวิตประจำวันนั้นพิธีการก็คือช่วงเวลาที่เป็นโอกาสพิเศษที่เฉลิมฉลองร่วมกันเพื่อให้รู้ว่าเราคือใคร ตัวอย่างเช่น งานสังสรรค์วันหยุดประจำปีของบริษัท การไปปิกนิกเป็นหมู่คณะ ซึ่งพิธีการต่างๆเหล่านี้ก็มีหน้าที่เช่นเดียวกันกับพิธีกรรม คือสร้างโอกาสแห่งการมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน ความทรงจำร่วมกัน และการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆที่วันปกติทั่วไปในการทำงานไม่สามารถที่จะเรียนรู้ร่วมกันได้ เรียกได้ว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วันเป็นเครื่องมือ

๕. เรื่องเล่า (Stories)

เรื่องเล่านี้ นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันตามที่ Richard Stone ได้สังเกตเห็นจาก The Healing Art of Storytelling แล้ว เรื่องเล่ายังเองนั้นยังเป็นสิ่งที่นำพาเอาค่านิยมทางวัฒนธรรมติดไปด้วย ซึ่งเป็นธรรมชาติของเรื่องมนุษย์ที่จะต้องพูดเรื่องเล่า และเก็บสะสมเรื่องเล่าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในความเป็นจริงตามที่ปรากฏนั้นก็สะท้อนให้เราเห็นว่าเป็นเรื่องยากมากที่เราจะต้องเริ่มคิดอะไรสักอย่างหนึ่งโดยปราศจากเรื่องเล่า

สำหรับแนวคิดวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Cultures) นี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษา เพื่ออธิบายการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจากเหตุปัจจัยต่างๆ

๒.๗ แนวคิดองค์ห้า (Pentad) ของ Kenneth Burke

เป็นแนวคิดที่มองเรื่องราวการกระทำของมนุษย์เหมือนละคร โดยที่ Burke กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยคำห้าคำที่ประกอบกันอยู่ในองค์ห้า (Burke ๑๙๖๑ อ้างถึงใน อรรถวณิช ปิณฑโฆวาท, ๒๕๓๙) คือ

การกระทำ (act) กิจนั้นการกระทำนั้นคืออะไร บางที่ใช้คำง่าย ๆ ว่า what

ฉาก (scene) กิจนั้นถูกกระทำขึ้นเมื่อไรหรือที่ไหน มีเงื่อนไข ข้อจำกัดอะไรบ้าง ตรงกับ

คำกล่าวว่า when, where

ผู้กระทำ (agent) ใครเป็นผู้กระทำกิจนั้น ตรงกับคำว่า who

วิธีการ (agency) ผู้กระทำใช้วิธีการอย่างไร ตรงกับคำว่า how

วัตถุประสงค์ (purpose) เหตุใดจึงกระทำกิจนั้น ตรงกับคำว่า why

ทั้งนี้ Burke ได้จับคู่องค์ห้า (Pentad) เอาไว้ ๑๐ ชุดด้วยกันคือ scene-act, scene-agent, scene-purpose, act-purpose, act-agent, act-agency, agent-purpose, agent-agency และ agency-purpose โดยที่ Burke เห็นว่าเมื่อมนุษย์บรรยายสภาพการณ์ของตน มนุษย์จะใช้องค์ห้านี้เพื่อแสดงวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ

๑. ใช้เพื่อวิเคราะห์เนื้อเรื่องหรือวาทะ การวิเคราะห์ด้วยองค์ห้านี้ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้พูดมองโลก มองเหตุการณ์ในทัศนะอย่างไร

๒. การที่มนุษย์บรรยายเหตุการณ์หนึ่งๆ แสดงให้เห็นว่า เขาคิดว่าปฏิกริยาตอบโต้ที่เหมาะสมต่อเหตุการณ์นั้นควรจะเป็นอย่างไร

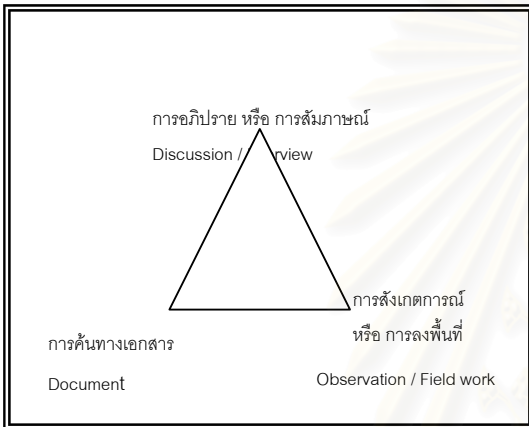
สำหรับแนวคิดองค์ห้าของ Burke นี้ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์สถานการณ์ในการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสองชมรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงมูลเหตุของพฤติกรรมการสื่อสารได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ผู้วิจัยอาศัยการเก็บข้อมูลแบบสหวิธีการ (Multiple Methodology) โดยเบื้องต้นเป็นการเริ่มศึกษาจากการอ่านข้อมูลเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่มีหัวข้อเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง การสื่อสารชุมชน ชุมชนผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ และศึกษาภูมิหลังของจังหวัดน่านเป็นส่วนประกอบ เพื่อที่จะนำเอาข้อมูล

ทั้งสองส่วนนี้มาประมวลให้เห็นภาพรวมของขอบเขตการวิจัย เพื่อกำหนดแนวคำถามที่สอดคล้องกับปัญหานำวิจัย และข้อสันนิษฐานในการวิจัย

รูปที่ ๓.๑ ภาพแสดงวิธีการเก็บข้อมูลวิจัย

การก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุตั้งแต่แรกเริ่มมาเป็น ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้การสัมภาษณ์พูดคุยกับท่านผู้สูงอายุและบุคคลที่เป็นแกนนำและมีบทบาทร่วมกันในการก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งต่อมากลายเป็นชมรมผู้สูงอายุ ในส่วนนี้เป็นการเก็บข้อมูลที่แสดงถึงแนวคิด และปัจจัยพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน

นอกจากนี้ใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) รวมถึงการลงพื้นที่ (field work) ในการศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองจังหวัดน่าน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผลงานของชมรมที่มีความโดดเด่น และเป็นที่ยอมรับจากหลายฝ่ายในพื้นที่ศึกษา ประกอบกับการสอบถามและขอคำแนะนำจากคณะทำงานของศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน และผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งในจังหวัดน่าน

ในขณะที่ศึกษาข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยจะจัดบันทึกประเด็นที่น่าสนใจ นำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ และนำข้อมูลในส่วนต่างๆนี้ไปประกอบการพูดคุยซักถาม รวมทั้งขอคำแนะนำจากบุคคลในชุมชน เพื่อค้นหาผู้สูงอายุและบุคคลที่เกี่ยวข้องใน

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย

- ศึกษาภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาการ การเกิดขึ้น และความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งจังหวัดน่าน
- ศึกษาภูมิหลัง (Background) ของจังหวัดน่าน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน
- ศึกษาแนวคิด นโยบาย ที่บ่งชี้ถึงรูปแบบการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน รวมทั้งภาพรวมของการจัดกิจกรรม และหรือโครงการต่างๆที่มีการเข้าร่วมของสมาชิก

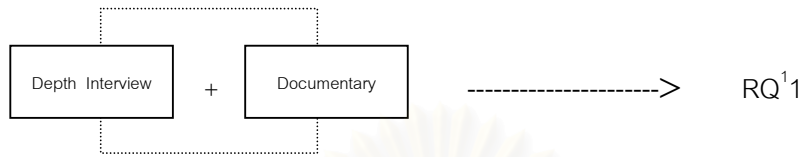
๒. การสำรวจเบื้องต้น ได้แก่ การเดินทางไปชุมชนต่างๆในจังหวัดน่านเพื่อสำรวจโครงสร้าง และกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งสอบถามรายละเอียดจากผู้สูงอายุที่เป็นผู้รู้ เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุอย่างคร่าวๆ รวมทั้งภาพกว้างของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน

๓. เดินทางไปที่จังหวัดน่านอีกครั้ง เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำความคิดและร่วมกันรวบรวมกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดน่านตั้งแต่แรกเริ่ม (ซึ่งต่อมาพัฒนาการเป็นชมรมผู้สูงอายุ) ซึ่งจะสามารถทำให้เห็นถึงแนวคิดในภาพกว้างต่อการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุรวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุน และสาเหตุเบื้องต้นของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุได้ โดยจะนำข้อมูลจากการเดินทางครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการดำเนินข้อคำถามในการสนทนากลุ่ม

๔. เก็บข้อมูล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น โดยใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็นสองส่วน ใช้การเก็บข้อมูลแบบสหวิธีการ โดยการประยุกต์ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพต่างๆ และนำเอามาปรับใช้ในการเก็บข้อมูลแต่ละส่วน เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับปัญหาคำถามวิจัยในแต่ละข้อ และเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือดังต่อไปนี้ คือ

หนึ่ง การเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นภาพรวมของการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรม ผู้สูงอายุจังหวัดน่าน จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑ และ ๒ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๓.๑ และ แผนภาพที่ ๓.๒

ใช้การสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่มีโครงสร้างเป็นหลักในการเก็บข้อมูลและศึกษาจากเอกสารเป็นส่วนสนับสนุน คือ การซักถามถึงความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยบรรยากาศแบบพูดคุยแลกเปลี่ยนโดยการค่อยๆ ป้อนคำถาม จากนั้นปล่อยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเล่าให้ฟังและแทรกคำถามในเชิงพูดคุย (ผู้วิจัยฉบับที่ ๓ และ ฉบับที่ ๓.๒) ¹ มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในอดีต และหรือ การดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุในอดีตและปัจจุบัน จำนวน ๕-๑๐ ท่าน ประกอบกับการนำข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับความอนุเคราะห์^๑ มาประมวลรวม

แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงการเก็บข้อมูลสำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑

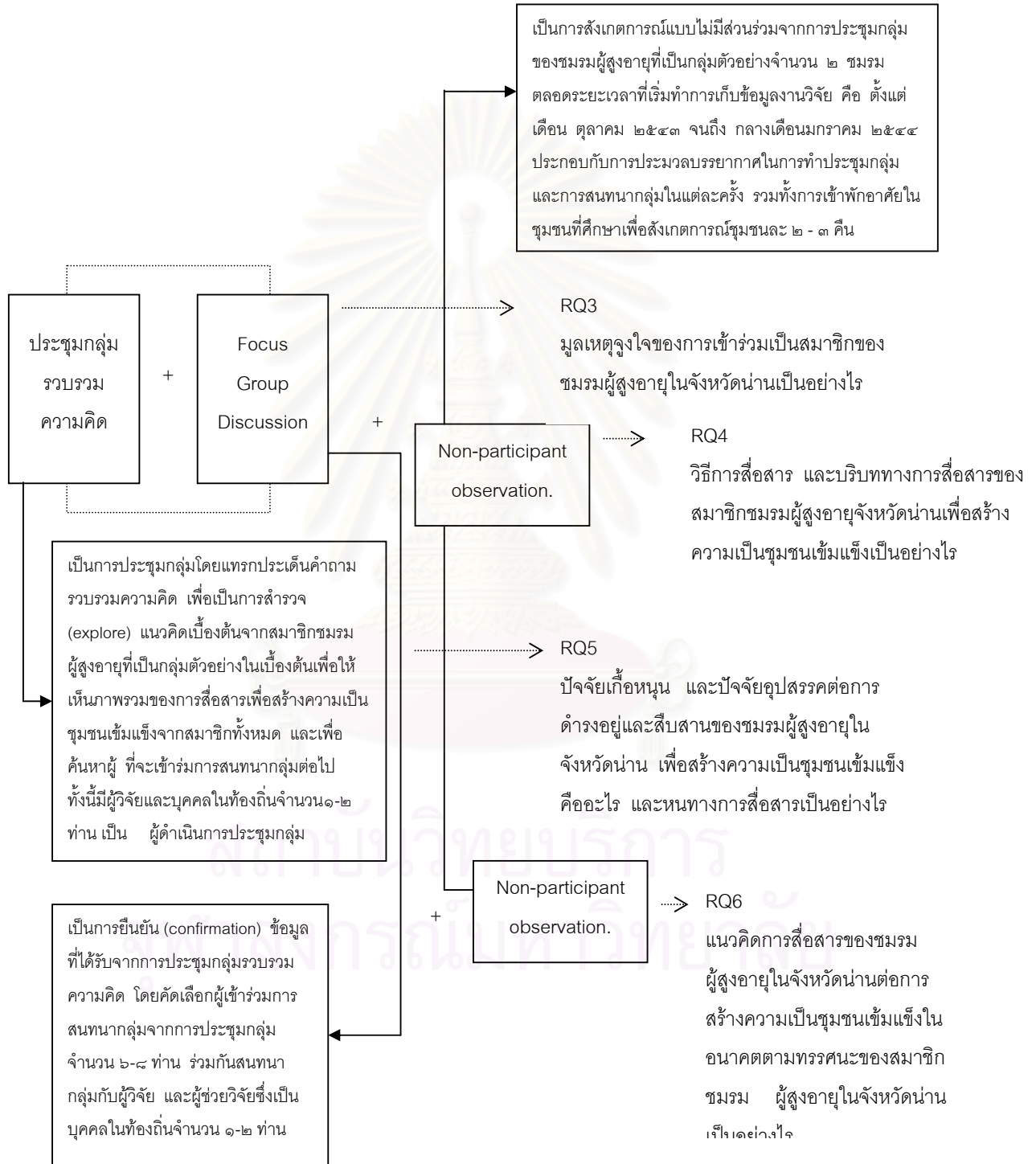
ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านที่ได้รับความอนุเคราะห์ประกอบกับการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในข้างต้นมาประมวลรวม

ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

แผนภาพที่ ๓.๒ แสดงการเก็บข้อมูลสำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒

¹ RQ = Research Question = ปัญหานำวิจัย

สอง วิธีการเก็บข้อมูลในส่วนย่อย คือ การศึกษาเปรียบเทียบการสื่อสารเพื่อสร้างความ เป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม ซึ่งได้แก่ปัญหาคำวิจัย ข้อที่ ๓ - ๖ มีผังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓.๔ แสดงการเก็บข้อมูลสำหรับปัญหาคำวิจัยข้อที่ ๓ - ๖

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งออกเป็นสองส่วนเพื่อความเหมาะสมในการใช้เก็บข้อมูล ในส่วนแรกเป็นแนวคำถามสำหรับส่วนที่เป็นภาพรวมในปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑ และ ๒ ที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๕-๑๐ ท่าน และในส่วนที่สองเป็นแนวคำถามสำหรับการการศึกษาเปรียบเทียบชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๒ ชมรม โดยการทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิด เพื่อเป็นการสำรวจเบื้องต้น และการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่ได้ให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ชมรมผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้อย่างไร?
๒. ใครมีส่วนในการริเริ่มการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ?
๓. แนวคิดหลักในการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุเกิดจากอะไร?
๔. พอมารวมกันเป็นกลุ่มกัน แล้วใช้การเรียกชื่อกลุ่มอย่างไร ?
๕. กลุ่มมีนโยบายการดำเนินงาน และกิจกรรมอย่างไร?

สำหรับแนวคำถามข้างต้นนี้เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจริงอาจมีการปรับเปลี่ยนคำถามเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และอาจมีการซักถามเพิ่มในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

แนวคำถามสำหรับการประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดและการสนทนากลุ่ม

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓ :

มูลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

แนวคำถาม

๑. ก่อนที่พ่ออู๋แม่อู๋จะเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ พ่ออู๋แม่อู๋เคยได้ยินข่าวหรือกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุฯบ้างไหม ?
๒. (ถ้าเคย) พ่ออู๋แม่อู๋คิดว่ากิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุฯ ที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคือกิจกรรมอะไร ทำไม (ให้บอกเหตุผลประกอบ)?
๓. พ่ออายุครบเกณฑ์ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกชมรม อะไรเป็นเหตุให้พ่ออู๋แม่อู๋ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ?
๔. พ่ออู๋แม่อู๋ คิดว่าตัวเองสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ก. ได้อย่างไร เมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชน ก. ?

๕. พ่อผู้แม่ผู้ คิดว่าชมรมผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นกลุ่มคนจำนวนมากมาอยู่ด้วยกัน/มาร่วมกัน จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยอาศัยความเป็นกลุ่มได้อย่างไร?

๖. ถ้ามีพ่อผู้แม่ผู้สักคนในชุมชนของเราไม่มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุ พ่อผู้แม่ผู้จะชวนให้พ่อผู้แม่ผู้ท่านนั้นมาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมด้วยเหตุผลอะไรดี? ที่คิดว่าพ่อผู้แม่ผู้ท่านนั้นจะเปลี่ยนใจเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔ :

วิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร?

แนวคำถาม – ไม่มี เนื่องจากใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจากการประชุมของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตลอดระยะเวลาที่เริ่มทำการวิจัยคือตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๔๓ จนถึง กลางเดือนมกราคม ๒๕๔๔ ประกอบกับการประมวลบรรยากาศในการทำประชุมกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๕ :

ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคืออะไร และหนทางการสื่อสารเป็นอย่างไร?

แนวคำถาม

๑. พ่อผู้แม่ผู้คิดว่าอะไรเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ ฯ ทำกิจกรรมที่เป็นการสร้างเสริมความเป็นชุมชนเข้มแข็ง?

๒. ปัญหา / อุปสรรค ที่ทำให้ชมรมผู้สูงอายุ ฯ ไม่สามารถทำกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งได้มีอะไรบ้าง?

๓. (ต่อเนื่องจาก ๒) พ่อผู้แม่ผู้มียุทธวิธีการสื่อสารที่จะแก้ไขกับปัญหา / อุปสรรคอย่างไรบ้าง?

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๖ :

แนวความคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตามทรรศนะของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

แนวคำถาม – ไม่มี เนื่องจากใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจากการประชุมของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตลอดระยะเวลาที่เริ่มทำการวิจัยคือตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๔๓ จนถึง กลางเดือนมกราคม ๒๕๔๔ ประกอบกับการประมวลบรรยากาศในการทำประชุมกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม

การดำเนินการประชุมกลุ่มและการสนทนากลุ่ม

ในการดำเนินการประชุมกลุ่มและการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งผู้วิจัยจะทำหนังสือถึงประธานชมรมผู้สูงอายุของชุมชนที่ทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อนัดหมายวัน และเวลาที่เหมาะสม และในระหว่างการดำเนินการประชุมกลุ่มและการสนทนากลุ่มนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากผู้ช่วยดำเนินการจากศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน และศูนย์ประสานงานการวิจัยท้องถิ่น ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ดังรายละเอียดการดำเนินการต่อไปนี้

๑. ทำหนังสือถึงประธานชมรมผู้สูงอายุที่ใช้เป็นกลุ่มทดสอบ (Pre-test) ๑ ชมรม และเป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษาจำนวน ๒ ชมรม จากนั้นนำหนังสือไปยื่นให้ด้วยตนเองพร้อมกับผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากคณะทำงานศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน และเจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานการวิจัยท้องถิ่น เพื่อเป็นการแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคย พร้อมกับนัดหมายวันเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำประชุมกลุ่มและการสนทนากลุ่ม

๒. ทดสอบทำประชุมกลุ่ม (Pre-test) กับชมรมผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ในระหว่างที่ทำการประชุมกลุ่มผู้วิจัยจดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ ประเด็นคำถาม ข้อจำกัด รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ และนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการทำประชุมและการทำสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาค้นคว้าจริง

๓. ผู้วิจัยนำข้อมูลในส่วนของทดสอบ (Pre-test) ทำประชุมกลุ่มนี้ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ จากนั้นจึงทำสรุปวิธีการ รูปแบบแนวคำถามที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้สำหรับการทำประชุมกลุ่มและการสนทนากลุ่มกับชมรมผู้สูงอายุที่จะทำการศึกษาค้นคว้าจริง

๔. ผู้วิจัยนำสรุปวิธีการ รูปแบบแนวคำถามในการดำเนินการประชุมกลุ่ม (จากข้อ ๓) มาปรึกษา และทำความเข้าใจร่วมกันกับผู้ช่วยวิจัย

๕. ผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ (moderator) ในการประชุมกลุ่มร่วมกัน โดยที่ผู้วิจัยจะคอยกำกับการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางหัวข้อศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องที่สุด

๖. อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- ๖.๑) กระดาน กระดาษ และอุปกรณ์สำหรับการเขียนรวบรวมความคิด
- ๖.๒) เครื่องบันทึกเทป และเทปบันทึกเสียง
- ๖.๓) กล้องบันทึกภาพ และเทปวิดีโอ

๗. อุปกรณ์เสริมเพื่อช่วยในการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองสำหรับการสนทนากลุ่มได้แก่ เครื่องดื่ม อาหารว่างที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในห้องถื่น²

๘. สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม คือ บริเวณที่นัดประชุมของชมรมผู้สูงอายุของแต่ละชมรม ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ปรึกษาและขอคำแนะนำประธานชมรมผู้สูงอายุแล้ว คำนึงว่าเป็น บริเวณที่สะดวกผู้สูงสะดวกแก่เดินทาง และการนัดหมายร่วมกัน เพราะอยู่ไม่ไกลจากที่พักอาศัย ของผู้สูงอายุในชุมชน

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ข้อมูลฉบับต้นทีกที่ได้จากการสังเกตการณ์ และการสนทนาพูดคุยต่างๆ จะได้รับการ นำมาประมวลร่วมกับข้อมูลในส่วนอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนที่สุด

๒. ข้อมูลที่อยู่ในเทปจะถูกถอดออกมาเป็นบทสนทนา (transcript) โดยละเอียด ทั้งนี้จาก การสัมภาษณ์พูดคุยและการสนทนากลุ่มภาษาที่ใช้นำแบ่งได้เป็นสองกรณีคือ หนึ่งเป็นภาษากลาง และสองเป็นภาษาถิ่นหรือคำเมือง

๒.๑) ภาษากลาง ถอดเป็นบทสนทนาปกติโดยละเอียด

๒.๒) ภาษาถิ่น ถอดเป็นบทสนทนาคงเดิม และตีความเป็นภาษากลางโดย อาศัยผู้ช่วยวิจัยที่เป็นบุคคลในห้องถื่นตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น

จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ได้จากบทสนทนาดังกล่าวเพื่อ ๑) ค้นหาแนวคิดพื้นฐาน และปัจจัยในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน ๒) จุดมุ่งหมายทางการ สื่อสารของชมรมผู้สูงอายุ ทั้ง ๒ ชมรม ที่สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

๓. ข้อมูลที่ได้รับการบันทึกเป็นเทปวิดีโอที่นั้นผู้วิจัยนำมาใช้ประมวลร่วมกับข้อมูลที่เป็น บทสนทนาเนื่องจากเป็นข้อมูลที่สามารถบ่งชี้พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร และรายละเอียดของ บรรยากาศในการสนทนากลุ่มได้อย่างครอบคลุม

² ผู้วิจัยได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณสุพัตรา สิ้นันตา ในการแนะนำเกี่ยวกับและให้ความรู้ในการจัดเตรียมเครื่องดื่ม และ อาหารว่างที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในห้องถื่น

บทที่ ๔

ผลของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน” เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาครอบคลุมแนวคิดทางการสื่อสาร และการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอดีต - ปัจจุบัน - อนาคต โดยอาศัยการเก็บข้อมูลที่แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่หนึ่ง คือ **ส่วนแรก**เป็นการเก็บข้อมูลที่เป็นภาพรวม ของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านซึ่งตั้งเป็นประเด็นคำถามในปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๑ และปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๒ และใน**ส่วนที่สอง**เป็นการเก็บข้อมูลในส่วนย่อยของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกชมรมผู้สูงอายุในเขตเมือง ๒ ชมรม และเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มรวบรวมความคิด เพื่อเป็นการสร้างมุมมองและความเข้าใจโดยกว้างต่องานวิจัยให้เกิดขึ้นต่อชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจภาพโดยกว้างของการสื่อสาร เนื้อหาสาร รูปแบบการสื่อสาร และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสองได้ จากนั้นใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มาเป็นเครื่องมือในการค้นหาประเด็นปัญหาคำถามนำวิจัยโดยเจาะลึกกับสมาชิกที่เป็นตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งถือเป็นการยืนยันข้อมูล (confirmation) ที่ได้จากการค้นหาภาพกว้างจากการทำประชุมกลุ่ม ผลการวิจัยเรียงลำดับตามปัญหาคำถามนำวิจัยดังนี้ คือ

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๑. แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๒. ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๓. มุมเหตุจุดจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๔. วิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๕. ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคืออะไร และวิธีการสื่อสารที่เป็นการแก้ไขปัจจัยอุปสรรคเป็นอย่างไร

ปัญหาคำถามนำวิจัยข้อที่ ๖. แนวคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตามทฤษฎีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑ :

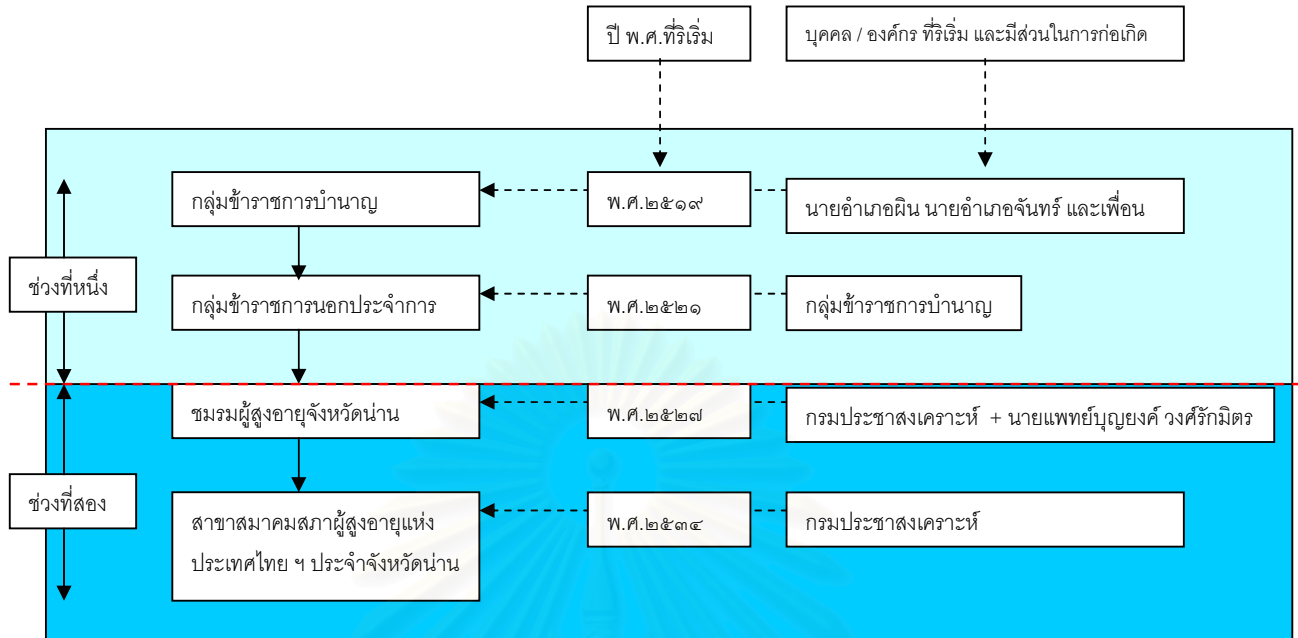
แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

สำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑ นี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งบุคคลที่ให้ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ ตั้งแต่แรกเริ่มและในปัจจุบัน มีรายชื่อดังต่อไปนี้ คือ

๑. **คุณผิน ปานกลาง** : ประธานชมรมผู้สูงอายุท่านแรกของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน
๒. **คุณเกษม รักษาพล** : ประธานชมรมผู้สูงอายุท่านที่ ๓ ของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน
๓. **รตต.ประดิษฐ์ สนวนพุดิ** : ประธานสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดน่านปัจจุบัน
๔. **นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร** : ที่ปรึกษาสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดน่าน และที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน
๕. **คุณพิกุล เสงสนันกุล** : หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมสังคมโรงพยาบาลน่าน
๖. **จ.ส.ต.ทรงศักดิ์ ชาญโลหะ** : เลขาธิการสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดน่าน
๗. **คุณอินแปลง พรหมรักษ์** : รองประธานสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดน่าน

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดพื้นฐานในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเกิดจากบุคคล ๒ กลุ่มคือ **หนึ่ง** กลุ่มข้าราชการบำนาญที่เกษียณอายุราชการ เป็นลักษณะของการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการในช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ **สอง** กลุ่มข้าราชการทางด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นข้าราชการที่ตอบรับนโยบายการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุเมื่อปี ๒๕๒๗ จากกรมประชาสงเคราะห์ และนโยบายการจัดตั้งสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยปี ๒๕๓๕ จากกระทรวงมหาดไทย และดำเนินนโยบายต่างๆ มาตราប់ถึงปัจจุบัน ในส่วนที่สองนี้ได้แก่ แพทย์พยาบาล และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลน่าน

ภาพของการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็น “**สาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดน่าน**” โดยสรุปแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วง คือ **ช่วงที่หนึ่ง** : ก่อนที่จะใช้ชื่อประจำกลุ่มเป็น “ชมรมผู้สูงอายุ” และ **ช่วงที่สอง** : ภายหลังจากการใช้ชื่อเป็นทางการว่าชมรมผู้สูงอายุ ดังที่แสดงไว้ในรูปที่ ๔.๑

รูปที่ ๔.๑ สรุปการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน¹

หลังจากเห็นภาพของการก่อเกิดและพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านแล้ว ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของการก่อเกิดกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นชมรมผู้สูงอายุนั้น คือ เป็นการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการของข้าราชการปลดเกษียณในจังหวัดน่าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์แรกเริ่มของความพยายามในการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในจังหวัดน่านที่ปกติเมื่อถึงวัยชราจะต่างคนต่างอยู่ แนวคิดการรวมตัวนี้มีผู้ริเริ่มหลักจำนวนมี ๒ ท่าน คือ นายอำเภอผิน ปานกลาง และนายอำเภอจันทร์ แพงศรี และผู้ริเริ่มร่วมอีก ๔ ท่าน คือ ผู้ว่า -ราชการจังหวัดนวล มีชำนาญ (ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๖), นายเรวัติ ภูวะนุช, พ.ต.ต.วิทย์ บุญญะเศส, นายเกษม รักษาพล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวคิดในการก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดน่านในช่วงปี ๒๕๒๑ นั้นได้ว่า เริ่มแรกเกิดจากคุณผินและคุณจันทร์คิดร่วมกันว่า ผู้สูงอายุที่ปลดเกษียณแล้วควรจะมีหลักอะไรวางอย่างให้สามารถดำรงอยู่เช่นแต่ก่อนช่วงเวลาที่เกษียณโดยอาจเป็นในรูปแบบของสมาคม ชุมชน อย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม โดยที่แรกเริ่มยังไม่ได้เตรียมอะไรมากก็คิดว่าให้จัดตั้งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบ้านาญ และใช้ชื่อเรียกขานกันว่า

¹ เป็นการสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดประกอบกันกับเอกสารที่ได้รับความอนุเคราะห์จาก ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน

“กลุ่มข้าราชการบำนาญ” ซึ่งได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัดน่าน แต่เนื่องจากสถานะของสมาชิกกลุ่มและชื่อของกลุ่มที่ค่อนข้างจะให้ความหมายแคบในเชิงของการสื่อสารที่มีต่อสมาชิกกลุ่มคือ หมายความว่าสมาชิกของกลุ่มนั้นต้องเป็นข้าราชการบำนาญเท่านั้น ซึ่งในประเด็นนี้เป็นข้อจำกัดของสมาชิกกลุ่มที่เห็นร่วมกันจึงเกิดการปรึกษาหารือและลงความเห็นร่วมกันเห็นว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้ต่อมาเปลี่ยนแปลงชื่อกลุ่มเป็น “กลุ่มข้าราชการนอกประจำการ” ซึ่งส่งผลให้สถานภาพของสมาชิกจากเดิมที่จำกัดเฉพาะข้าราชการบำนาญเท่านั้น ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นข้าราชการต่างๆที่เป็นทั้งบำนาญ บำเหน็จ หรือข้าราชการที่ลาออกไปทำงานอย่างอื่น หรือถูกปลดด้วยสาเหตุอื่นใดที่ไม่เป็นเหตุผลอันเสื่อมเสียหรือเป็นความผิดทางวินัยร้ายแรง บุคคลต่างๆเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นข้าราชการนอกประจำการมีสิทธิในการเป็นสมาชิกของกลุ่มข้าราชการนอกประจำการ ซึ่งสมาชิกโดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเกือบทั้งสิ้น

บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกเกือบทั้งสิ้นนั้น เป็นบุคคลที่ได้รับการชักชวนโดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะของเพื่อนร่วมงานรุ่นเดียวกัน และหรือ เพื่อนร่วมงานรุ่นน้องกับเพื่อนร่วมงานรุ่นพี่ ในส่วนนี้มีความชัดเจนจากข้อมูลการสัมภาษณ์คุณผิน (สัมภาษณ์, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) ดังนี้

ผู้วิจัย : แสดงว่าพอออกแล้วก็ได้ติดต่อกันเลย

คุณผิน : ติดต่อกันบ้างแต่เป็นบางคน ไม่ใช่ทุกคน น้อยลง

ผู้วิจัย : จากเดิมที่เจอคนนั้น คนโน้น คนนี้บ่อยๆพอปลดเกษียณเสร็จก็ไม่ได้เจอ

เหมือนเดิม (อ้างถึงที่คุณผินให้สัมภาษณ์ไว้ในตอนแรกๆของการสัมภาษณ์)

ก็เลยคิดว่าต้องมารวมกัน แต่ตอนแรกมีประมาณ ๑๐ คนใช้ไหมคะ

แล้วทำยังไงคะถึงกระจายไปได้เพิ่มขึ้น

คุณผิน : มารวมกันก่อน ๑๐ คน มาประชุมปรึกษาหารือกันว่าเราควรจัดกลุ่มใหม่

คำถามจากที่ประชุมว่าเราควรจัดเป็นกลุ่ม วิธีที่จะรวมเป็นกลุ่มควรจะรวม

ประเภทใดบ้าง บุคคลประเภทใดที่จะมารวมกลุ่ม ที่ประชุมลงมติว่าต้องเป็น

บุคคลที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ในขณะนั้นก็หมายถึงข้าราชการปลด

เกษียณ

ผู้วิจัย : พอมาตกลงกันว่าเราจะมารวมกลุ่มกันแล้วก็เป็นข้าราชการนอกประจำการมี

ความคิดว่า...

คุณผิน : ก็แยกกันเป็นกลุ่ม แยกกันเป็นแต่ละบุคคลในจำนวน ๑๐ คน แยกออกไป

แต่ละบุคคลเหมือนกับเราหาสมาชิกของบริษัทหรือของธนาคาร กลุ่มหนึ่ง

หาสมาชิกสัก ๓ คน คนหนึ่งหาสมาชิกให้ได้ ๓ คน นี้วิธีหาสมาชิกมอบ

หมายให้ผู้เริ่มการแต่ละบุคคลไปหาสมาชิกให้ได้คือ ๑ คนต่อสมาชิก ๓ คน เป็นอย่างน้อย

ผู้วิจัย : ส่วนใหญ่สมาชิกที่ได้มาเป็นใครบ้าง อย่างคุณตาจะต้องหาให้ได้ ๓ คนแล้ว คุณตาไปชวนใครมาคะ

คุณผิน : ไปชวนข้าราชการบ้านาญ ติดตามเป้าหมายเราต้องการวัตถุประสงค์บุคคลที่เป็นรุ่นราวคราวเดียวกัน เพราะฉะนั้นคุณตา (เรียกตัวเอง) ก็ไปหาเพื่อนฝูงที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันหรือว่าเป็นข้าราชการรุ่นเดียวกันที่ปลดออกมา

นอกจากนี้แล้วผู้เริ่มการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในแรกเริ่ม คือ คุณผินกับคุณจันทร์ ทั้งสองเคยมีความสัมพันธ์ในลักษณะของผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในสายอาชีพการงานที่ให้ความรักเคารพนับถือต่อกันฉันท์พี่น้อง และต่อมาเมื่อคุณจันทร์ได้รับตำแหน่งเป็นนายอำเภอ คุณผินจึงเป็นนายอำเภอรุ่นพี่ และคุณจันทร์เป็นนายอำเภอรุ่นน้อง

สิ่งที่สะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดพื้นฐานของการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดน่านอีกประการหนึ่งคือ การตระหนักถึงสภาวะทางอารมณ์ คือ ความว่าเหว ของผู้สูงอายุในวัยเกษียณ จากเดิมที่มีการพบปะประสานงานกันเป็นประจำกลายเป็นการติดต่อกันเป็นครั้งคราว หรือเฉพาะบางคน จึงเกิดความพยายามที่จะแก้ไขปัญหานี้โดยการเชื่อมต่อความสัมพันธ์เดิมโดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงานที่เคยรับราชการประสานงานร่วมกัน ดังที่คุณผินตอบข้อซักถามจากผู้วิจัยดังนี้

ผู้วิจัย : ตอนที่คิดกันกับคุณตาจันทร์นะคะ คิดว่าจะมารวมกลุ่ม เป็นกลุ่มข้าราชการ บ้านาญ ตอนที่คิดกันนี้ มีอะไรเป็นตัวจุดประกายความคิดเราว่าทุกคนจะต้องมารวมกลุ่มกันคะ

คุณผิน : รู้สึกว่าว่าเหว ความว่าเหวของเราเป็นเหตุให้อยากจะหาเพื่อนฝูง ที่นี้เพื่อนฝูงเราในยุคสมัยนั้น ในกาลนั้น ควรจะเป็นรุ่นราวคราวเดียวกันจึงจะมีเป้าหมายอันเดียวกัน หรือว่าคุยกันรู้เรื่อง คนแก่ต้องคุยกับคนแก่ ถ้าคนแก่ไปคุยกับหนุ่มสาวแล้วไปกันไม่ได้ ฉะนั้นก็เลยยึดเอาตามเฉพาะข้าราชการที่ออก

นอกจากนี้แล้ว แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุและการดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาตราบจนปัจจุบัน ซึ่งมักจะได้รับการกล่าวขานจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอยู่เสมอ ได้แก่ แนวคิดจากนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ การปรับเปลี่ยนมุมมองเดิมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม ต้องพึ่งพาผู้อื่น มาเป็นแนวคิดใหม่ที่เน้นประเด็นหลัก ๔ ประการเรียงลำดับดังต่อไปนี้คือ

พึ่งตนเอง → พึ่งพากันเอง → ช่วยสังคม → ให้สังคมช่วย

โดยที่นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร (สัมภาษณ์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ และ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔) จะย้ำเสมอว่าผู้สูงอายุจะต้องคิดว่าพึ่งตัวเองเป็นลำดับแรกสุด จากนั้นก็พึ่งพากันเองในหมู่ของผู้สูงอายุด้วยกันเองจากการรวมกลุ่มเป็นชมรมผู้สูงอายุ และเมื่อรวมกันเป็นกลุ่มได้ก็ช่วยสังคมโดยการมองภาพของ ผู้สูงอายุออกเป็นสามประการ คือ หนึ่ง wisdom หมายถึง เป็นคลังปัญญา สอง mindfulness หมายถึง เป็นผู้ที่มีสติ สาม role model หมายถึง เป็นผู้แบบอย่างที่ดี และลำดับสุดท้ายที่ผู้สูงอายุจะคิดถึงคือ การให้สังคมช่วย

นอกจากนี้แล้วการเกิดขึ้นของ “ชมรมผู้สูงอายุ” นั้นไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นแนวคิดจากรัฐมีส่วนในการผลักดันให้เกิดชมรมผู้สูงอายุที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งที่สะท้อนสำหรับแนวคิดในส่วนนี้ก็คือ กลุ่มข้าราชการทางด้านกรแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ทำงานฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน โดยผู้ที่กำลังขับเคลื่อนการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุตั้งแต่แรกเริ่ม (ปี พ.ศ.๒๕๒๗) ได้แก่ นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลน่าน) และ คุณพิกุล เสงสนันกุล หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน ซึ่งจากการพูดคุยกับนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร (สัมภาษณ์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓) ได้รับความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุว่าจะมีจำนวนมากถึง ๑ ต่อ ๖ ในปี พ.ศ.๒๕๖๘ ตามที่ท่านเคยพูดคุยข้อมูลในส่วนนี้ไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๘ ซึ่งทำให้มีนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆในกลุ่มผู้สูงอายุภายในจังหวัดน่านอย่างจริงจังและต่อเนื่องเสมอมา

โดยสรุปแล้วแนวคิดในการก่อเกิดของชมรมผู้สูงอายุนั้นจึงแบ่งออกเป็น ๓ แนวคิดหลักคือ

หนึ่ง แนวคิดการรวมตัวกันด้วยการตระหนักถึงสภาวะทางอารมณ์ คือ ความว่าหัวของผู้สูงอายุในวัยเกษียณ โดยอาศัยการเชื่อมต่อด้วยเครือข่ายผู้มีอาชีพเป็นข้าราชการมาก่อนในการก่อเกิดเป็น “กลุ่มข้าราชการบ้านาญ” และต่อมาเป็น “กลุ่มข้าราชการนอกประจำการ” ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุแรกเริ่มที่มีความเข้มแข็งในการรวมตัวกัน และมีความเกาะเกี่ยวกันในความ เป็นกลุ่มอย่างสูงทำให้ การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากอาศัยกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติกลุ่มนี้เป็นกลุ่มแรกเริ่ม โดยการเปลี่ยนชื่อจากกลุ่มข้าราชการนอกประจำการมาเป็น “ชมรมผู้สูงอายุ” นั่นเอง

สอง แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ๔ ประการหลัก² และแนวคิดการมองภาพผู้สูงอายุ ๓ ประการ³ โดยนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร

สาม แนวคิดจากรัฐที่มีนโยบายเกี่ยวกับประชากรผู้สูงอายุของประเทศ และการปฏิรูปสุขภาพของประเทศ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒ :

ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า : ชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านจำนวน ๑๓๒ ชมรม⁴ ดังตารางแสดงรายชื่อเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุในภาคผนวก ค. มีเครือข่ายครอบคลุมทุกตำบลในจังหวัดน่าน ซึ่งจากการศึกษาตามตำแหน่งที่ตั้งของชมรมนั้น ศูนย์กลางสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะใหญ่ๆ คือ

หนึ่ง มีศูนย์กลางอยู่ที่วัด จำนวน ๓๔ แห่ง

สอง มีศูนย์กลางอยู่ที่สถานพยาบาล จำนวน ๙๘ แห่ง ได้แก่

- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชน (ศสมช.) จำนวน ๔ แห่ง
- สาธารณสุขประจำชุมชน (สสช.) จำนวน ๔ แห่ง
- สถานีอนามัยประจำชุมชน (สอ.) จำนวน ๘๐ แห่ง
- โรงพยาบาล (รพ.) จำนวน ๑๐ แห่ง

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุ คือ สถานพยาบาลเป็นหลัก ส่วนวัดเป็นศูนย์กลางการสื่อสารที่รองมา การที่ชมรมผู้สูงอายุมีสถานพยาบาลเป็นศูนย์กลางการสื่อสารนั้นเป็นผลมาจากการส่งเสริมของฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่านที่ต้องการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด ประกอบกับนโยบายจากรัฐที่เกี่ยวกับการปฏิรูปสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้สถานพยาบาลดังกล่าวยังเป็นสถานที่ใช้ร่วมกันระหว่าง สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล และพยาบาล เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางด้านสุขภาพในชุมชนตามที่ทางฝ่ายเวชกรรมสังคมให้การสนับสนุน

² แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ๔ ประการหลัก คือ พึ่งตนเอง → พึ่งพาตนเอง → ช่วยสังคม → ให้สังคมช่วย

³ แนวคิดการมองภาพผู้สูงอายุ ๓ ประการ คือ เป็นคลังปัญญา (wisdom) เป็นผู้มีสติ (mindfulness) และ เป็นผู้ผู้นำแบบอย่างที่ดี (role model)

⁴ ข้อมูลปรับปรุงล่าสุดเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

สำหรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุแต่ละแห่งนั้นโดยมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน อันได้แก่ การชั่งน้ำหนัก การตรวจวัดความดันโลหิต การออกกำลังกายบริการ และการเล่นเปตอง

ตามที่ได้กล่าวรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยไว้ในบทที่ ๓ ของงานวิจัยว่า แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วนคือ **หนึ่ง** ศึกษาภาพรวม อันได้แก่ แนวคิดการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน และศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน **สอง** ศึกษาส่วนย่อย อันได้แก่ คำถามนำวิจัยข้อที่ ๓ - ๖ โดยศึกษาชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม ซึ่งทั้งสองชมรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นชมรมผู้สูงอายุที่มีความโดดเด่นจากชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง บุคคลในท้องถิ่น และหรือบุคคล / เจ้าหน้าที่ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ

ดังนั้นการนำเสนอผลการวิจัยตั้งแต่ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓ ไปจนถึง ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๖ จึงเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒ ชมรม อันได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุภูมินทร์-ท่าลี่ และ ชมรมผู้สูงอายุอรุญญาวาส ซึ่งผู้วิจัยจะแสดงรายละเอียดผลการวิจัยในส่วนย่อย หรือระดับจุลภาคนี้ เรียงลำดับตามคำถามนำวิจัย

ในลำดับแรก ขอนำเสนอข้อมูลทางประชากรของสมาชิกชมรมที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่ม และสมาชิกชมรมที่เป็นตัวแทนการสนทนากลุ่ม จากนั้นจะเป็นการนำเสนอแผนที่ความคิดที่เป็นภาพรวมจากการทำประชุมกลุ่มกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุญญาวาส เพื่อเป็นข้อมูลหลักเบื้องต้นสำหรับผลการวิจัยในแต่ละปัญหานำวิจัย ส่วนข้อมูลจากการทำสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ และการเข้าศึกษาในพื้นที่ จะนำเสนอเป็นส่วนประกอบในผลวิจัยของแต่ละปัญหานำวิจัยในลำดับต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

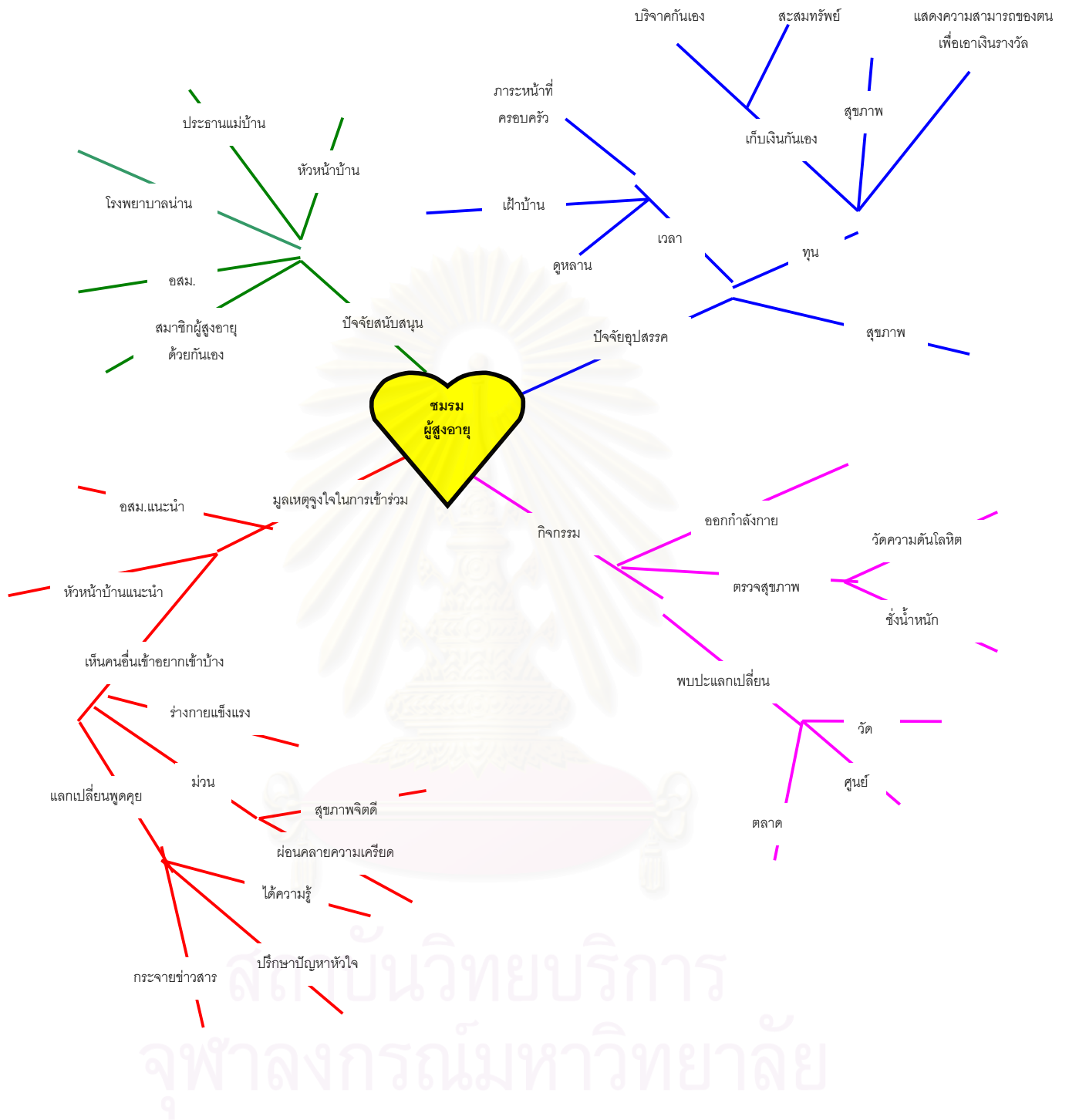
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	อาชีพ ปัจจุบัน	อาชีพ ก่อนเกษียณ	ประชุม กลุ่ม	สนทนา กลุ่ม
๑	นางสาวกานดา ธนูสนธิ์	๖๒	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๒	นางขจร การินทา	๖๙	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๓	นางขจร วุฒิการณ์	๖๗	บ้านาญ	ครู	✓	
๔	นางเขียว คำลือเลิศ	๖๙	อยู่กับบ้าน	ทำสวน	✓	
๕	นางคำ อูประะ	๘๕	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๖	นางคำมูล ทารักษ์	๗๕	อยู่กับบ้าน	รับจ้างซักผ้า	✓	
๗	นางจำเรียน กองยุ	๕๙	ค้าขาย	รับจ้างปะยาง	✓	
๘	นางจวีร์รัตน์ อินแสง	๕๘	บ้านาญ	ผู้คุมเรือนจำ	✓	
๙	นางชุกกลิ่น ทนันทิติ	๗๕	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๐	นางนวล กุลาวงศ์	๖๙	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๑	นางบัวผืน ศรีพลพรรค	๖๘	บ้านาญ	ครู	✓	✓
๑๒	นางบุไหล่ สุโรพันธ์	๖๕	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๓	นางปราณี เหลืออมวิรัช	๗๕	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๔	นางสาวผ่องศรี ฌ น่าน	๖๒	บ้านาญ	เจ้าหน้าที่ กศน.	✓	
๑๕	นางพรทิพย์ สนั่นเมือง	๕๐	อยู่กับบ้าน	รับจ้าง	✓	
๑๖	นางวณี ศรีแย้ม	๖๔	บ้านาญ	ครู	✓	✓
๑๗	นางสาวศรีวิชัย สารมณัฐิ	๗๓	อยู่กับบ้าน	รับจ้าง	✓	
๑๘	นางสมร ในแก้ว	๗๓	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๙	นางสาวสะอาด ธนูสนธิ์	๗๘	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๒๐	นางสำเนียง ดุลยวานิช	๗๘	อยู่กับบ้าน	ทำสวน	✓	
๒๑	นางสุพัตรา ไทยศิลป์	๕๒	บ้านาญ	ครู	✓	
๒๒	นางสุภาพ เอื้ออารีจิตสกุล	๖๔	ค้าขาย	ทำสวน	✓	✓
๒๓	นายคำ จองกว้าง	๘๐	อยู่กับบ้าน	ทำสวน	✓	
๒๔	นายพิทักษ์ ลับยศ	๓๗	รับจ้าง	รับจ้าง	✓	
๒๕	นายศรีวรรณ สนั่นเมือง	๖๔	อยู่กับบ้าน	หมอทำขวัญ ^๕	✓	✓
๒๖	ด.ต.สวัสดิ์ ไทยศิลป์	๖๕	บ้านาญ	ตำรวจ	✓	✓
๒๗	นายสำรอล บุญมี	๘๐	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	

ตารางที่ ๔ ก ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

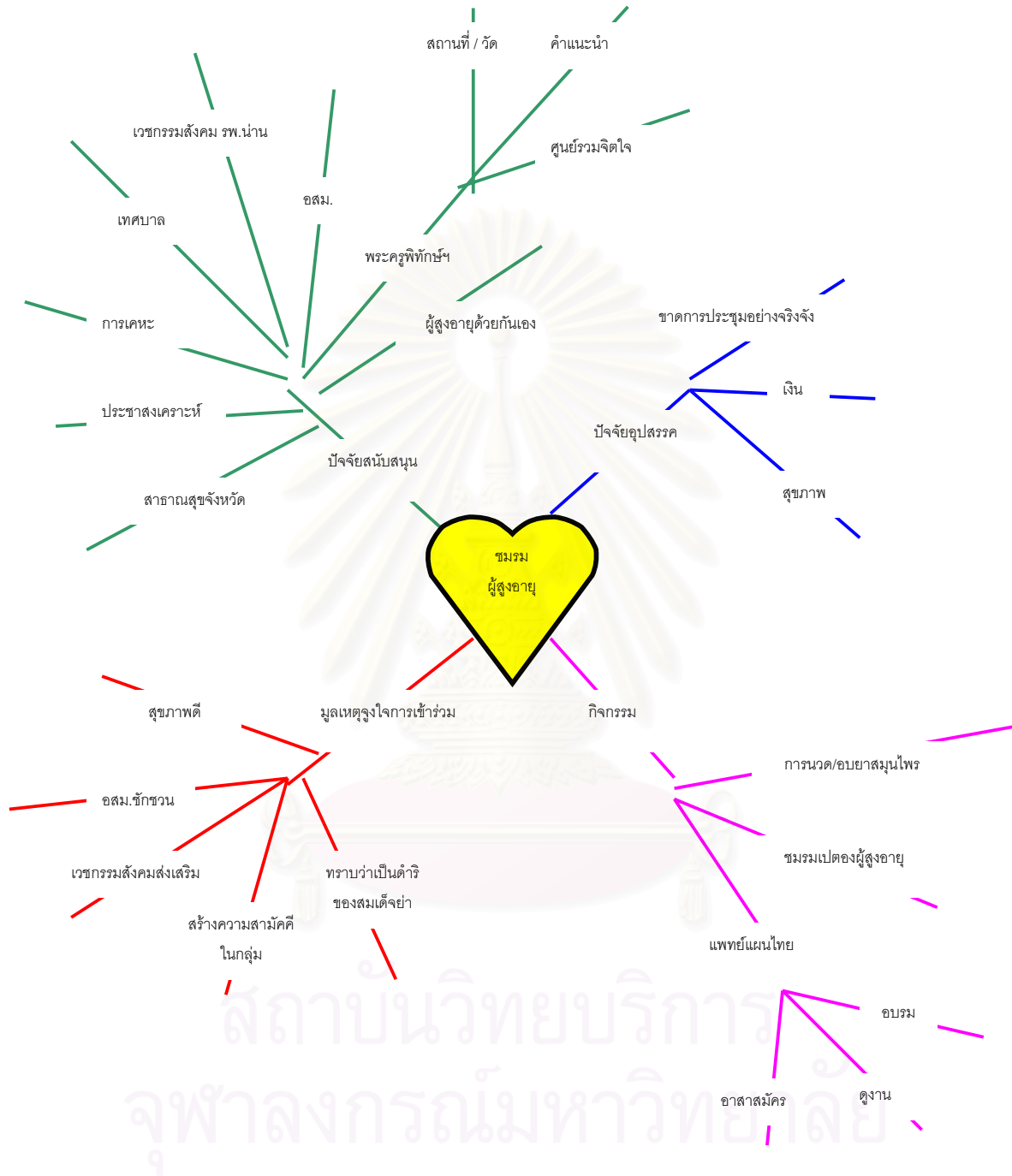
^๕ หมอทำขวัญ หรือ หมอเรียกขวัญ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เป็นประเพณีสืบต่อกันมา

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	อาชีพ ปัจจุบัน	อาชีพ ก่อนเกษียณ	ประชุม กลุ่ม	สนทนา กลุ่ม
๑	นางศรีมูล อะทะวงค์	๖๗	ค้าขาย	ค้าขาย	✓	
๒	นางคล้าย ดวงพิกุล	๖๗	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	✓
๓	นางหิรัญญา ชัดเงางาม	๖๖	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๔	นางกิมฮัว แซ่ต๋าน	๖๗	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๕	นางตุ้ม วุฒิ	๗๒	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน		
๖	นางคำดี คำจิต	๖๑	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๗	นางอำภา สารอินสม	๖๔	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๘	นางไม้น วรรณสิทธิ์	๗๓	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน		
๙	นางศรีล้อย ศิลาเพชร	๕๙	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๑๐	นายเหรียญ ศิลาเพชร	๖๒	บ้านาญ	ตำรวจ	✓	
๑๑	นายทอง จันผัดดี	๗๐	อยู่กับบ้าน	รับจ้าง		
๑๒	นายเหรียญ สนวนันท์	๗๔	บ้านาญ	ครู	✓	✓
๑๓	นางอุไรวรรณ วิบุญพันธุ์	๖๔	รับจ้าง	รับจ้าง		
๑๔	นายฮัน บัณฑิตามัย	๘๑	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๑๕	นายผดุง มะโนแสน	๗๕	บ้านาญ	เทศมนตรี	✓	✓
๑๖	นางถนอม บัณฑิตามัย	๗๒	บ้านาญ	ครู	✓	✓
๑๗	นางทองดี สนวนันท์	๖๗	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๑๘	นางจันทร์เพ็ญ สิทธิโชค	๕๔	ค้าขาย	ค้าขาย	✓	
๑๙	นายสุวิทย์ สนวนแก้ว	๕๔	อยู่กับบ้าน	การประปา	✓	
๒๐	นางประทีป ปรางวัฒนากุล	๖๐	อยู่กับบ้าน	แม่บ้าน	✓	
๒๑	นายทัศน วงศ์สัย	๖๗	ทำสวน	ทำสวน	✓	
๒๒	ร.ต.ต.สวิง วีระชาติพิทักษ์ชน	๗๖	บ้านาญ	ตำรวจ	✓	
๒๓	นางฟองจันทร์ วงศ์วิริยะพันธ์	๗๒	ค้าขาย	ค้าขาย	✓	
๒๔	นางเปิง ทิพลือ	๖๙	อยู่กับบ้าน	รับจ้าง		
๒๕	นางคำดี คำพับ	๗๒	อยู่กับบ้าน	ค้าขาย	✓	
๒๖	นางจันทร์ทิพย์ นามพญา	๖๐	แม่บ้าน	ค้าขาย	✓	✓
๒๗	นางจันทร์เพ็ญ ณ น่าน	๖๐	แม่บ้าน	แม่บ้าน	✓	✓
๒๘	นายเพชร สิทธิโชค	๗๐	อยู่กับบ้าน	รับจ้าง	✓	✓

ตารางที่ ๔ ข ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส

รูปที่ ๔.๒ แผนที่แสดงความคิดจากการทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ (ประชุมกลุ่มฯ, ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓)

รูปที่ ๔.๓ แผนที่แสดงความคิดจากการทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านอรัญญาวาส (ประชุมกลุ่ม, ๖ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓ :

มูลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า :

สมาชิก**ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่** มีมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก คือตนเอง และ คือกลุ่ม ดังนี้

มูลเหตุจูงใจคือตนเอง เพื่อสร้างเสริม**ความเข้มแข็งทางร่างกาย**โดยการตรวจชั่งน้ำหนัก และวัดความดันโลหิต ออกกายบริหาร อย่างเป็นประจำสม่ำเสมอ และ**ความเข้มแข็งทางจิตใจ** คือ ม่วน (สนุกสนาน) ไม่เครียด โดยการพูดคุยกันเล่าเรื่องสู่กันฟังในช่วงก่อนที่จะออกกายบริหาร (ช่วงที่รอกันตรวจชั่งน้ำหนัก และวัดความดัน) และช่วงหลังจากออกกายบริหารเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะมีการพูดคุยกัน

กรณีของชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นี้ จากการสังเกตการณ์ประกอบกับการเข้าศึกษาในพื้นที่ ชุมชนเห็นได้ชัดเจนว่ามีการจับกลุ่มคุยกันภายหลังจากที่ออกกำลังกายเสร็จเรียบร้อยแล้ว และมีการนัดหมายกันไปบ้านของผู้สูงอายุที่สนิทสนมกันเพื่อไปคุยกันต่ออีก ตัวอย่างเช่นกรณีป่าอกกับป่าหนู มักจะคุยกันหลังจากที่ออกกำลังกายเสร็จแล้วและมีการนัดหมายกันว่าจะไปคุยอีกที่บ้านป่าหนู ซึ่งหลังจากนั้นป่าอก ป่าหนู แล้วยังๆ ก็จะมาคุยกันในเรื่องต่างๆสัพเพเหระ หรือตัวอย่างเช่นกรณีที่มีใครไม่สบาย สมาชิกชมรมก็จะนัดหมายกันแวะเวียนไปเยี่ยมเยียนพูดคุยได้ถามกัน ตัวอย่างเช่นแม่เลี้ยงด้อยทำเจ็บห่อผ้าสำลีไว้ เนื่องจากอุบัติเหตุตกบันไดกระดูก้าว สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเมื่อได้ทราบข่าวก็พากันแวะเวียนไปหาพูดคุยได้ถาม สมาชิกบางท่านเช่นป่าผินทำกับข้าวมาให้แม่เลี้ยงด้อยด้วยเนื่องจากเห็นว่าแม่เลี้ยงด้อยทำเจ็บลูกเดินไม่สะดวก และในบางวันสมาชิกชมรมก็มาพร้อมกันหลายคนพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน (พักอาศัยในพื้นที่, ธันวาคม ๒๕๔๓) จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าสมาชิกของชมรมมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของกลุ่ม ซึ่งเชื่อมโยงถึงการสร้างความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนในเชิงจิตใจ คือ ผู้สูงอายุที่เป็นเพื่อนวัยเดียวกันมีความอาทรห่วงใยต่อกัน เยี่ยมเยียนพูดคุยร่วมกันอย่างสนุกสนาน มีความผูกพันและเข้าใจกันทำให้ไม่เกิดความอ้าวแหว ผ่อนคลาย และมีสุขภาพทางจิตที่ดี

สำหรับมูลเหตุจูงใจการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุคือตนเองนี้ ถ้าหากพิจารณาข้อมูลที่ได้จากทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดเห็นจะเห็นได้ว่าเกิดจากการสื่อสารผ่านทางบุคคล/กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้ คือ

หนึ่ง กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน จะให้คำแนะนำและชักชวนผู้สูงอายุในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทางด้านสุขภาพ กิจกรรมต่างๆ รวมทั้งประโยชน์ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

สอง หัวหน้าบ้าน เป็นผู้ที่แนะนำบอกกล่าวกับผู้สูงอายุว่าควรเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยบอกกล่าวถึงประโยชน์ทางด้านสุขภาพร่างกายที่ดี ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

สาม กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง คือ ผู้สูงอายุที่เมื่อครั้งยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ได้เห็นผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมเข้าร่วมกิจกรรมแล้วอยากเข้าบ้าง เนื่องจากว่า เห็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สนุกสนาน คือ มีสุขภาพจิตดี ผ่อนคลายไม่เครียด และได้แลกเปลี่ยนความรู้ ปรึกษาปัญหาต่างๆ และได้รับข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างรวดเร็ว

การสื่อสารผ่านทางบุคคล/กลุ่มบุคคล ในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่ามีเรื่องของสุขภาพเป็นสาระสำคัญ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า มูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ นั้นใจความหลัก คือ **สุขภาพ** ดังเช่นข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ขณะที่สนทนาร่วมกันถึงสาเหตุการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

ภ-ท^๑ : จุดประสงค์ก็ทุกคนน่าจะอยากวัดความดัน จุดประสงค์ที่ไป ที่มานี้หนา เพราะ

ทุกคนอยากวัดความดันแล้วก็อยากออกกำลังกาย

ภ-ท^๒ : ทุกคนมาจะเนียน่อ (พูดเห็นด้วยกับภ-ท^๑)

ภ-ท^๑ : ทุกคนมาเนียน...ก็เพื่อสุขภาพ

ผู้วิจัย : แต่ก่อนปมีชมรมเจ้า...

ภ-ท^๓ : เพื่อสุขภาพของตนเองว่า ความดันสูงหรือต่ำเนีย อันเนียคือจุดเนาะก็เลยมาร่วมตัวกัน

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓)

และ เมื่อผู้ช่วยวิจัยเฝ้าถามสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ถึงสาเหตุการเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

ผู้ช่วยวิจัย : อันตอนนี่ขอถามเป็นบุคคล ส่วนบุคคลนะคะน่าจะแล้วจะได้ถึงก็เข้ามาเข้าร่วม ?

^๑ ภ-ท แทนคำว่า ภูมินทร์-ท่าลี่ โดยที่ ภ-ท^๑ หมายถึง สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มท่านที่ ๑ และ ภ-ท^๒, ภ-ท^๓...หมายความเช่นเดียวกันเรียงลำดับกันไป

ภ-ท๔ : ที่มาเข้าร่วมนี่เพราะอะไร?

ผู้ช่วยวิจัย : ค่ะ

ภ-ท๔ : เกี่ยวกับว่าแต่ละคนอยากใครรู้ว่าตัวเองเนี่ยหนา...ระบบของตัวเองมีการเปลี่ยนแปลงวันๆหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในตัวของคุณภาพเหมือนเดิมก่อนหรือว่ามันติดปกติก่อน ที่นี้เวลาที่เขามาวัดความดันแต่ละครั้งนี่มันจะบ่งบอกว่าคุณภาพดีสมมติว่าวันเนี่ย เขามีเท่านี้ วันหน้าเขามีเกินกว่านี้ ก็คือว่า... เขาจะได้รู้ตัวเองว่าเขามีกำหนดเปลี่ยนแปลงในตัวเขาจะได้อันนี้คือจุดประสงค์ของกำหนดมานี้

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓)

จากบทสนทนาในช่วงต้นนี้ เป็นการสะท้อนความคิดของผู้สูงอายุ ถึงมูลเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุว่า ในส่วนที่เป็นสุขภาพทางกาย คือ ต้องการตรวจเช็คสุขภาพร่างกายและออกกำลังกายร่วมกับเพื่อนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเพื่อเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง นอกจากสุขภาพทางกายแล้ว สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ยังสะท้อนความคิดต่อสุขภาพทางจิตว่าเป็นมูลเหตุสำคัญในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ อีกประการหนึ่ง ดังเช่นข้อมูลจากการสนทนากลุ่มต่อไปนี้

ผู้ช่วยวิจัย๒ : ค่ะ...นอกจากสุขภาพแล้ว มีเรื่องอื่นเสริมก่อนคะ

ภ-ท๑ : เขาก็ได้คุย พบปะกัน ได้คุยกันแลกเปลี่ยนกัน

ภ-ท๔ : เขามีการพบปะกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้จักกัน ละมา...มาปะกันเยี่ยมกันได้ ออกกำลังกายกันแล้วก็ได้รู้จักกันคุยกัน

ผู้วิจัย : อู้หยังเจ้า...?

ภ-ท๒ : แต่ละคนที่อะหยังมาก็เอาอะหยังมา ก็เอามาปะสม (ผสม) กันเอามาปะกัน คลายเครียด

ภ-ท๖ : ม่วนนอ (หัวเราะ) มาเนี้ยมาปะกัน...ม่วน

และ

ภ-ท๒ : ก่อมา...มีเรื่องอะหยังจะได้มาคุยกัน

ภ-ท๔ : ด้าน...ด้านสังคมอะหยังก็คุยกัน

ภ-ท๓ : ถ้ามีเรื่องข่าวอะหยังก็มาเล่ากัน

ภ-ท๖ : บางคนมีเรื่องอะหยังก็มาเล่ากัน มาคุยกัน มาออกกำลังกายกัน

ภ-ท๔ : ถ้ามาแล้วสุขภาพจิตมันก็ดี มันดี (เน้นเสียงลากเสียงยาว)...หนูสบายใจอึ้นนะหนู

ภ-๒๖ : ฝ่าป้านี้เทอะ มาได้ยิ้ม (หัวเราะมีความสุข) อยู่บ้านป้าได้ยิ้มอยู่คนเดียวอ๊อแหน
(หัวเราะกัน)

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ลำดับต่อไปเป็นผลวิจัยแสดงถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ คือ **กลุ่ม เพื่อร่วมกันคิดร่วมกันทำกิจกรรม โดยใช้การสื่อสารภายในกลุ่มสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น** คิดสร้างสรรค์กิจกรรมภายในกลุ่มที่ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม ความ ความจงรักภักดีต่อกัน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อันก่อให้เกิดความแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนและสมาชิกภายในกลุ่มได้⁷ เช่น การสะสมทรัพย์ การจัดงานวันขึ้นปีใหม่

นอกจากนี้แล้วมูลเหตุจูงใจการเข้าร่วมก็เพื่อที่จะ**ใช้กลุ่มเป็นเวทีแสดงออกทางความคิดร่วมกันในหมู่สมาชิก** ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมนั้นได้มีเวทีในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน **ได้ใช้กระบวนการกลุ่มเป็นแนวทางที่จะสื่อสารออกไปยังชุมชนด้วยกิจกรรมที่ทำกัน** คือ การตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย นอกจากนี้แล้ว**เป็นแหล่งกระจายข่าวสารความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับสุขภาพให้สมาชิกฯได้รับทราบและปฏิบัติร่วมกัน**

ลำดับต่อไปเป็นผลการวิจัยมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ คือตนเอง และคือกลุ่มของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส ดังนี้

ถ้าพิจารณาจากแผนที่ทางความคิด (รูปที่ ๔.๓.๒) จากการทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดจะได้ว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมี**มูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมคือตนเอง** เพื่อสุขภาพดี โดยการตรวจเช็คสุขภาพ จากการชั่งน้ำหนัก วัดความดันโลหิต กายบริหาร และเล่นเปตอง นอกจากสุขภาพที่ดีแล้วสมาชิกชมรมส่วนหนึ่งแสดงถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเนื่องมาจากทราบว่า การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุนี้เป็นดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงอยากที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกและประกอบกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

สำหรับมูลเหตุจูงใจการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุคือตนเอง เพื่อสุขภาพดี ถ้าหากพิจารณา ข้อมูลแผนที่ความคิดของบ้านอรัญญาวาส (รูปที่ ๔.๑.๒) จะเห็นได้ว่าเกิดจากการสื่อสารผ่านทางบุคคล/กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้ คือ

⁷ สำหรับในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์สองรูปแบบ คือ ระหว่างสมาชิกชมรมฯด้วยตนเอง และระหว่างชมรมผู้สูงอายุ กับ ชุมชน

หนึ่ง กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข จะชักชวนผู้สูงอายุ และนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่ดีในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และประโยชน์ต่างๆในการเข้าร่วมกิจกรรม

สอง ฝ่ายเวชกรรมสังคมโรงพยาบาลน่าน ให้การสนับสนุนในส่วนของคุณข้อมูลเอกสารทางด้านสุขภาพ และ ข้อมูลต่างๆในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

ลำดับต่อไปเป็นมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุบ้านอรัญญาวาส **คือกลุ่ม** เพื่อก่อเกิดความสามัคคีในกลุ่ม ดังข้อมูลจากการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส

ผู้ช่วยวิจัย : เธอมาอยู่ชมรมนี้แล้วได้ประโยชน์อะไรยังไง ที่เยะฮื่อเธออยากมาเข้าเนี่ยะ

อว๔ : ประโยชน์มีหลายอย่าง...

อว๕ : สามัคคีเป็นกลุ่มก่อน

อว๔ : ชั้นแรกก็เรื่องความสามัคคี

(“เอ้อ”, “น้อ” เสียงกล่าวพร้อมๆกัน แสดงความเห็นด้วย)

อว๘ : ชั้นที่สองก็เรื่องสุขภาพ

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

และ

อว๖ : เข้มแข็งขึ้นแต่ๆ ก่อความสามัคคี

อว๕ : คือ ความสามัคคีหนึ่งแล้วหละ คือสามัคคีข้อแรกเลย

อว๗ : ก่อต้องเข้าใจกัน

ผู้วิจัย : ค่ะ...คือสามัคคี แต่ว่า...แล้วเธอจะเยะจะได้อือเกิดความสามัคคี... (หันมองผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเพื่อรอฟังคำตอบ แต่ดูท่าทีแล้วไม่มีใครตอบ จึงพูดต่อ)...อยู่ดีบอกสามัคคีใช่ก้อคะ...ทำไม่ได้ สามัคคี สามัคคี เนี่ยะมันทำปได้ เราต้องทำยังไงคะ?

อว๕ : ก็รวมกันเราอยู่ไ่ แยกกันอยู่เราก็ตาย เราต้องรวมกัน

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

บทสนทนาในข้างต้นนี้ สะท้อนความคิดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสได้ว่า มีมูลเหตุหลักในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก คือ ความสามัคคี ส่วนเรื่องสุขภาพนั้น เป็นมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ที่เป็นอันดับรองลงมา

นอกจากนี้แล้ว ถ้าหากพิจารณาถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้น (รูปที่ ๔.๓.๒) จะเห็นได้ว่ามูลเหตุจูงใจอีกประการหนึ่งคือ การใช้ชมรมผู้สูงอายุเป็นเวทีร่วมคิดร่วมแสดงออกกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับกลุ่มต่างๆในชุมชน เช่น กิจกรรมแพทย์แผนไทย นวด/อบยาสมุนไพร ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสกับกลุ่มอสม.ประจำชุมชน บ้านอรัญญาวาส

นอกจากผลวิจัยในข้างต้นของบ้านอรัญญาวาสตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับสมาชิกชมรมบ้านอรัญญาวาสขณะที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันดำเนินการสนทนากลุ่มก็คือ คำตอบที่ได้รับจากคำถามที่ต้องการให้สมาชิกบอกถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมโดยสมมติสถานการณ์ว่าถ้ามี พ่ออยู่หรือแม่อยู่ในชุมชนท่านหนึ่งไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ จะบอกถึงประโยชน์หรือข้อดีอะไร เพื่อเป็นการชักชวนให้มาเข้าร่วม

ผู้วิจัย : ถ้ามีใครชักชวนหนึ่งนะคะในบ้านอรัญญาวาสพอเกษียณแล้ว หรือไม่ทำงานแล้ว แต่ว่าไม่ยอมมาเข้ากับชมรมผู้สูงอายุ เราจะไปชักชวนยังไงให้เค้าเข้าดีคะ จะบอกให้เห็นถึงประโยชน์อะไรบ้างที่เจ้ามาชมรมผู้สูงอายุแล้วจะดี ดีกว่าอยู่บ้านเฉยๆนะคะ

อว๕ : สมมติว่าเราพูดแล้วเค้าไม่มา...

อว๗ : แต่บ้านนี้มีคนหนึ่งหนา ป๊ะหน้าเหลืองฮั่น มะเดี๋ยวนีมาแล้วหนา

อว๕ : อู้ว่าหน้าเหลือง (ข้าพูดไปหัวเราะไป)

อว๗ : ฮั่นอยู่บ้าน ก.^๑ ฮั่นเลาะ

อว๕ : บัวตูม (นามสมมติ)

อว๖ : เอ้อ...บัวตูม (นามสมมติ)

อว๕ : เดี๋ยวนีมาแล้วหนา แต่ก่อนบ่เคย เพราะผัวเป็นบ่อฮื่อมาฮี่เนาะ

อว๗ : บ่มีการสมัคร บ่มีหยัง...ด้วยความเต็มใจ

ผู้วิจัย : ถ้าเกิดว่ามีสักคนหนึ่งไม่มา สมมติว่าเค้าคิดว่าอยู่บ้านเฉยๆดีกว่า เราจะไปชวนเค้าเราจะบอกเค้ายังไงกับเค้ามีว่า มาเถอะ จะชวนยังไงดีคะ ถึงให้เค้ารู้ว่าการมาเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุเนี่ยดี... (รอดูท่าทีว่ามีใครจะตอบ ปราบกฏว่าไม่มีจึงพูดต่อ)...บางคน...อืมใช่ไม่ต้องสมัครแล้วเป็นสมาชิกได้เลย ก็จริง แต่บางคนที่เค้าเป็นอยู่แล้วเค้าไม่มาเนี่ย แต่เราอยากให้เค้ามาเราจะทำยังไงดีคะ

อว๕ : นีเฮาบ่มีการสมัคร บ่มีรายชื่อเอี้ยหนาหนู เฮาก็ป๊ะหน้ากัน

อว๒ : เรายังบอกเค้าว่าถ้าหากไปก็เกี่ยวกับสุขภาพของตัวเอง ออกกำลังกายแล้วมันดี

^๑ ผู้วิจัยขออนุญาตไม่นำเสนอข้อมูลในส่วนนี้ เนื่องจากเป็นการเอ่ยอ้างถึงบุคคลอื่น ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่ถูกเอ่ยอ้างได้รับความเสียหายทางชื่อเสียงได้

- อว๕ : อย่างงี้ต้องมาเข้าวัดก่อน ถ้ามาวัดแล้วก็เกยกัน ผู้จักสนิทคุ้นเคยกันแล้วค่อยพูดจาตรงนี้ ท้าจะเข้าทำ
- อว๘ : แต่บางคนบ่เคยบ่ยอมเข้าวัดเลยหนา เขาก็มี...ว่าเกิดเป็นเกิดตายแล้วเขาก็บ่ต้องไปหาเขา...คือสังคมลงโทษไง
- อว๔ , อว๕ : เอ้อ...ก่อนนั้นกะ (พูดสนับสนุนพร้อมกับแสดงอาการเห็นด้วย)
- อว๕ : เขาบ่มีสังคมแล้ว เขาก็บ่ต้องไปหาเขา
- อว๗ : เอ้าะ ตายเมื่อคืน...เมื่อคืน (พูดถึงคนเมื่อครู่ว่าเสียชีวิตเมื่อวานนี้)
- อว๕ : เมื่อคืนแจ่มมากเฝ้าไป ก็บ่ฮือเก็บ (พูดขยายความว่าไซ้เมื่อคืนเสียชีวิต พอเข้ามา ก็เฝ้าเลย ไม่มีการจัดพิธีใดๆ)
- อว๖ : ผัวเป็นหนา ผัวบ่บ่บ่ตุ่ม (นามสมมติ) ฮั่นแน่ะ
- อว๕ : ไปเข้าป่าเข้าดง (ไปไกลผู้ไกลคน)
- อว๔ : ก่อ...เป็นก้อบ่เคยไปหาไผ่เอี้ยแต่เน้อ
- อว๘ : ฮือสังคมลงโทษเอง

(สนทนากลุ่ม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จากบทสนทนาในข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ในชุมชนมีการใช้บทลงโทษทางสังคม (social sanction) โดยใช้กระบวนการกลุ่มจัดการต่อบุคคลที่ไม่เข้าร่วม ในที่นี้คือ **การปล่อยให้โดดเดี่ยว** ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าสมาชิกบางคนมีมูลเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เนื่องจากกลัวการปล่อยให้โดดเดี่ยวทำให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและมาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมนั่นเอง

ข้อมูลจากผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓ ตามที่นำเสนอในข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
มูลเหตุจูงใจคือตนเอง เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งทางร่างกายโดยการตรวจชั่งน้ำหนักและวัดความดันโลหิต ออกกายบริหาร อย่างเป็นประจำ สม่ำเสมอ และความเข้มแข็งทางจิตใจ คือ ม่วน (สนุกสนาน) ไม่เครียด	มูลเหตุจูงใจคือตนเอง เพื่อสุขภาพดี โดยการตรวจเช็คสุขภาพ จากการชั่งน้ำหนัก วัดความดันโลหิต กายบริหาร และเล่นเปตอง

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
มูลเหตุจูงใจคือกลุ่ม โดยเกิดการรวมตัวกันเพื่อร่วมกันคิดร่วมกันทำกิจกรรมภายในกลุ่ม^๙ เช่น การสะสมทรัพย์ การจัดงานวันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้แล้วมูลเหตุจูงใจการเข้าร่วมก็เพื่อที่จะใช้กลุ่มเป็นเวทีแสดงออกทางความคิดร่วมกันในหมู่สมาชิก และใช้กระบวนการกลุ่มเป็นแนวทางที่จะสื่อสารออกไปยังชุมชนด้วยกิจกรรมที่ทำกัน และเป็นแหล่งกระจายข่าวสารความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับสุขภาพให้สมาชิกฯ ได้รับทราบและปฏิบัติร่วมกัน	มูลเหตุจูงใจคือกลุ่ม เพื่อก่อเกิดความสามัคคีในกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนด้วยกัน และคิดสร้างกิจกรรมประสานร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน เช่น การทำอบยาสมุนไพร นวดแพทย์แผนไทย เป็นกิจกรรมระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กัลวบทลงโทษทางสังคม คือ การปล่อยให้โดดเดี่ยวในชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๙ เป็นลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์สองรูปแบบ คือ ระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง และ ระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับชุมชน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔ :

วิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร?

ผลการวิจัยพบว่า :

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้น มีลักษณะผู้นำกลุ่ม คือ ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่เป็นผู้นำที่มีความคิดริเริ่มในการเสนอความเห็น และกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิก มีการแจกแจงข้อมูลเพื่อความถูกต้อง และรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนสมาชิกชมรมเป็นอย่างดี

สำหรับการประชุมกลุ่มของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้น จะมีเป็นประจำ ทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ โดยที่สมาชิกชมรมฯ จะมาอยู่ที่บริเวณที่ทำการซึ่งอยู่ติดกันกับบริเวณภาค (ตลาด) ประจำชุมชนในช่วงเวลาประมาณเที่ยงกว่าถึงบ่ายโมง และจะประกอบกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน คือ การชั่งน้ำหนัก การตรวจวัดความดัน และการออกกำลังกายบริหารร่วมกัน

รูปที่ ๔.๔ ก แสดงบรรยากาศสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ประกอบกิจกรรมการตรวจวัดความดันโดยมีอาสาสมัครประจำชุมชนมาดูแลและช่วยจดบันทึก (บันทึกภาพ, ๕ มกราคม ๒๕๔๔)

รูปที่ ๔.๔ ข แสดงบรรยากาศสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ รอสมาชิกชมรมฯ คนอื่นๆ บริเวณที่นัดประชุมกลุ่มที่ติดกันกับภาค (ตลาด) ประจำหมู่บ้าน (บันทึกภาพ, ๕ มกราคม ๒๕๔๔)

ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ จะใช้เวลาช่วงก่อนกิจกรรมกายบริหาร รอสมาชิกชมรมฯ ตรวจชั่งน้ำหนัก และวัดความดัน เสร็จครบเรียบร้อยทุกคนก่อน สำหรับการแจ้งเรื่องต่างๆ รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ซึ่ง

ช่วงเวลาที่อยู่อาศัยเข้าสู่เหตุการณ์ และทำการศึกษาในพื้นที่นั้น สมาชิกชมรมผู้สูงอายุภูมินทร์-ท่าลี่ มีกิจกรรม ๒ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการดำริของประธานชมรมฯ พร้อมกับนำเสนอในที่ประชุม เพื่อลงความเห็นร่วมกันของบรรดาสมาชิกชมรมฯ คือ

หนึ่ง กิจกรรมการสะสมทรัพย์ของสมาชิกชมรมฯ และ สอง กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ ๑ มกราคม ๒๕๔๔ ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดกิจกรรมภายในกลุ่มทั้งสองกิจกรรมในลำดับต่อไป คือ

กิจกรรมการสะสมทรัพย์ ในวันที่มีการประชุมกลุ่มวันหนึ่ง (สังเตการณ์, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๔๓) ประธานชมรมฯ ได้นำเสนอความคิดที่จะให้มีการสะสมทรัพย์ร่วมกันในหมู่สมาชิกเพื่อเป็นการขจัดปัญหาเกี่ยวกับการทำผ้าป่าผู้สูงอายุ โดยประธานชมรมฯ ได้ชี้แจงพูดคุยร่วมกับสมาชิกชมรมถึงข้อเสียเกี่ยวกับการจัดผ้าป่าว่า บางครั้งสมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมสำหรับกิจกรรมดังกล่าวอย่างเสมอภาคทุกคน จึงคิดว่าการสะสมทรัพย์สำหรับสมาชิกชมรมฯ ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ อย่างเป็นประจำนั้นน่าจะเป็นผลดีมากกว่า สมาชิกชมรมฯ แต่ละคนรับฟังการชี้แจงของประธานชมรมฯ อย่างพร้อมเพรียงกัน และร่วมกันเสนอความคิดเห็นต่างๆ โดยที่ประธานชมรมฯ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละท่าน พร้อมกันนั้นก็นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสะสมทรัพย์โดยก่อนหน้านี้ได้มีการพูดคุยกันกับสมาชิกบางท่านอย่างไม่เป็นทางการบ้างแล้ว

ในวันประชุมกลุ่มถัดมานั้น (สังเตการณ์, ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓) ประธานชมรมฯ ได้จัดพิมพ์เอกสารขึ้นมาหนึ่งฉบับ (ความยาวประมาณ ๑ ๑/๒ หน้ากระดาษเอ ๔) พร้อมกับทำสำเนาเพื่อแจกจ่ายต่อสมาชิกชมรมฯ ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีข้อความดังแสดงในภาพที่ ๔.๔ค

ข้อความจากเอกสาร (ภาพ ๔.๔ ค) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนำเสนอกิจกรรมสะสมทรัพย์ระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ด้วยกันนั้นเป็นลักษณะของการสื่อสารแบบเป็นทางการ โดยที่ผู้นำกลุ่มคือประธานชมรมฯ มีการนำเสนอความคิดและจัดพิมพ์เป็นเอกสารเพื่อแสดงถึงรายละเอียดของกิจกรรมนำเสนอต่อสมาชิกชมรมฯ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงและใช้กระบวนการกลุ่มปรึกษาพุดจา และตัดสินใจต่อกิจกรรมร่วมกัน การสื่อสารในลักษณะนี้เป็นลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) คือ สมาชิกทุกคนของชมรมมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้แล้วกิจกรรมดังกล่าวยังเป็นความตั้งใจของผู้นำกลุ่มที่ต้องการสื่อสารกับคนภายนอกว่าชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นี้ เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง ดังข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓) เมื่อผู้ช่วยวิจัยถามถึงกิจกรรมที่สมาชิกชมรมฯ คิดกันขึ้นมาเอง (ต่อหน้า ๕๗)

เรียน ท่านสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

ชมรมผู้สูงอายุจะแข็งแกร่งยืนหยัดได้ ก็โดยอาศัยสมาชิกชมรมท่านผู้สูงอายุให้ความร่วมมือและสนับสนุนตลอดจนถึงความช่วยเหลือจากท่านสมาชิกทุกท่าน

ผม ด.ต.สวัสดิ์ ไทยศิลป์ ในฐานะประธานผู้สูงอายุในบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ได้รับใช้ท่านสมาชิกมาโดยตลอด และได้รับมอบหมายในหน้าที่นี้ ได้ตระหนักถึงเรื่องการเงินของผู้สูงอายุ ที่มีอยู่และหาสำรองไว้ใช้ในคราวที่จำเป็นต้องใช้ ท่านย่อมทราบโดยดีแล้วว่า ไม่มีหน่วยงานราชการใดมอบเงินไว้ให้กับชมรมผู้สูงอายุใช้ นอกเสียจากว่ากลุ่มผู้สูงอายุได้หาเงินเข้ากลุ่มโดยการจัดผ้าป่าผู้สูงอายุขึ้น

แต่สำหรับปี ๒๕๔๔ นี้ ผมประธานไม่คิดที่จะจัดทำในลักษณะเช่นนั้น สาเหตุก็เพราะมีบางท่านที่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเข้ากลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุ จะให้ร่วมตกรอกตกละเอียดท่านก็ไม่ค่อยจะพอใจ หรือเต็มใจ

๑๗ พ.ย. ๒๕๔๓ วันออกกำลังกายของสมาชิกผู้สูงอายุ ผมจึงได้พูดและคุยถึงเรื่องดังกล่าวต่อท่านสมาชิกที่มาออกกำลังกายฟัง ด้วยความเห็นใจและมีน้ำใจของท่านสมาชิกทั้งหลาย ได้ตกลงรับปากพร้อมที่จะช่วยเหลือ (เฉพาะที่เป็นสมาชิก คือ มาชิ่งน้ำหนัก มาวัดความดัน และออกกำลังกาย) ที่ผู้ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุนี้คนละ ๒๐ บาท ในวันทีออกกำลังกายของต้นเดือนทุกเดือน ตลอดไปทุกเดือน

เป้าหมาย สำหรับเงินที่สมาชิกจ่ายให้นี้ ผมประธานและคณะกรรมการผู้สูงอายุ จะเก็บรวบรวมเข้าฝากรวมกับเงินฝากของผู้สูงอายุที่เรามีอยู่เดิมแล้ว ๖,๐๐๐ บาทเศษ

ความจำเป็นที่จะต้องเบิกถอนมาใช้ก็คือ

๑. ต้องรับคณะกรรมการฝ่ายผู้สูงอายุมาเยือนและดูงาน
๒. อุปกรณ์เครื่องใช้กับผู้สูงอายุเป็นต้นว่าเครื่องชั่งน้ำหนัก เครื่องวัดความดัน ตลอดถึงเครื่องเล่นวิดีโอทีวี อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดเสีย
๓. ชื่อของขวัญมอบให้สมาชิกที่ล้มป่วยรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนาน นานเกิน ๓ คืนขึ้นไป ในวงเงิน ๑๕๐ บาทต่อคน
๔. เมื่อสมาชิกได้สูญเสียชีวิต จะมอบเงินให้ในการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในวงเงิน ๕๐๐ บาท โดยประธานหรือรองประธานจะเป็นผู้นำเงินไปมอบให้
๕. ชื่ออุปกรณ์ หรือใช้เนื่องในงานพิธีต่างๆที่ทางโรงพยาบาลจัดขึ้นแสดงในงานต่างๆ
๖. ชื่อน้ำแข็งใส่ถังน้ำไว้ดื่ม เมื่อออกกำลังกายทุกครั้ง
๗. ด้วยมติของสมาชิกเห็นพ้องต้องกันว่า ปีหนึ่งมีครั้งหนึ่ง สำหรับในวัยของผู้สูงอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ปีหนึ่งจะขอมีงานเพื่อพบปะสังสรรค์กันครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายความเครียดโดยจะเอาวันสิ้นปีส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ เพื่อจัดงานเฉพาะสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเท่านั้น

ทำยนี้ผมขอขอบคุณสมาชิกทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในกลุ่มชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ด้วยความนับถือ

ด.ต.สวัสดิ์ ไทยศิลป์

ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

๑ ธ.ค. ๒๕๔๓

(เงิน ๒๐ บาทประจำเดือนมอบให้ประธาน รองประธาน หรือเหรัญญิกเป็นผู้รับ)

รูปที่ ๔.๔ ค แสดงข้อความในเอกสารที่ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นำเสนอกิจกรรมระดมทรัพย์ให้กับสมาชิกชมรม ได้รับเอกสารจากวันประชุมกลุ่ม, ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ภ-ท๒ : การดำริของลุงน้อ...ที่ว่าคิดขึ้นนี่ลุงก็อาศัยว่า ฮือคนภายนอกผู้ว่าใน
ผู้ช่วยวิจัย๑ : มีกิจกรรมอะหยังพองครับที่คิดเอง (คิดเอง)

ภ-ท๔ : ที่ชมรมก็คิดเอง? (ทวนคำถาม)

ภ-ท๕ : ก็อ้อมทรัพย์สินโละที่พี่หวัดคิดนั้นเลาะ (บอกถึงกิจกรรมที่คิดขึ้นกัน)

ภ-ท๖ : ที่อ้อมทรัพย์สินละชาวบาทฮั้น (พูดเสริมว่ากิจกรรมอ้อมทรัพย์สินนี่งั้นที่
เก็บเงินกันคนละยี่สิบบาท)

ภ-ท๒ : การดำริของลุงน้อ...ที่ว่าคิดขึ้นนี่ลุงก็อาศัยว่า ฮือคนภายนอกผู้ว่าใน
เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นนี่ก็แสดงว่ากลุ่มของเฮานี้เข้มแข็งนี้หนา แล้วก่อ
เชื่อมั่นในผู้นำ ลุงก่อเลยสร้างสมาชิกโดยการที่ว่าแล้วแต่ว่าผู้ที่มีจิตใจ
หรือว่าขอความเห็นจากผู้สูงอายุละ เป็นก็มีจุดประสงค์ฮือความช่วยเหลือ
เหลือกัน...วารสารของลุง (หมายถึงเอกสารที่นำเสนอในหน้าที่) ก่อ
โรเนี่ยวออกแจกมด ก่อคือว่ากิจกรรมหลังจากที่ลุงได้ฮับจากความ
ช่วยเหลือของสมาชิกแล้ว ลุงจะเอาไปทำกิจกรรมอันนั้นๆก่อระบุเอา
ไว้ในหนังสือที่ลุงซี้ล้อออกมา

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จะเห็นได้ว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการ
คิดริเริ่มกิจกรรมสำหรับสมาชิกชมรมซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอการอภิปรายผลถึงวิธีการสื่อสารต่อไปใน
บทที่ ๕ และสำหรับกิจกรรมที่สมาชิกชมรมประชุมลงความเห็นร่วมกันอีกกิจกรรมหนึ่งขณะที่ผู้วิจัย
เข้าศึกษาในพื้นที่ คือ

กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ (๑ มกราคม ๒๕๔๔) ประธานชมรมผู้สูงอายุ ได้นำเสนอในที่
ประชุมเกี่ยวกับการจัดงานกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ปี ๒๕๔๔ สมาชิกชมรมฯได้ลงความเห็นร่วมกันว่า
ให้มีการจัดงานวันขึ้นปีใหม่ปี ๒๕๔๔ ขึ้น ณ ที่จัดประชุม (ศูนย์ฯ) โดยในวันจัดงานนั้นนอกจาก
จะมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีเข้าร่วมงานแล้ว หัวหน้าบ้าน และสมาชิก
อาสาสมัครประจำบ้านภูมินทร์-ทาลีก็มาช่วยในการจัดเตรียม และร่วมงานด้วยอย่างพร้อมเพรียง
นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมยังพาเด็กๆ ที่เป็นหลานมาเข้าร่วมงานอีกด้วย ภายในงาน
นั้นมีการจับของขวัญ (ราคาของขวัญไม่ต่ำกว่า ๕๐ บาท) ร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรมฯ มีอยู่ตอน
หนึ่งที่คุณยายท่านหนึ่งจับรางวัลได้เป็นเงินธนบัตรใบละ ๑๐๐ บาท คุณยายดีใจมากชูเงิน
กระโดด แล้วเพื่อนสมาชิกชมรมฯ ก็พากันร้องเพลงปรบมือให้คุณยายออกไปร่าเริงๆ นอกจากนี้
ยังมีการตีกลอง ร้องเพลง ฟ้อนรำร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน

รูปที่ ๔.๔ ง แสดงบรรยากาศสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ร่วมฟังการชี้แจงรายรับ-
รายจ่ายภายหลังจากกิจกรรมงานวันขึ้นปีใหม่
(บันทึกภาพ, ๓ มกราคม ๒๕๕๔)

นอกจากกิจกรรมทั้งสองกิจกรรมในช่วงก่อนจะมีกายบริหารประธานฯได้
ขออนุญาตสมาชิกเพื่อกล่าวถึงรายงานการใช้จ่ายเงินในวันงานที่ผ่านมา (ดังแสดงในรูป ๔.๔ ง)
โดยกล่าวถึงจำนวนเงินสะสมเดิม ค่าใช้จ่าย รายการอาหารและสิ่งของที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้
มีจิตศรัทธาต่างๆ ซึ่งโดยทั้งสิ้นจะเป็นสมาชิกในชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ในการกล่าวรายงานถึง
จำนวนค่าใช้จ่าย - รายรับต่างๆ ประธานฯจะกล่าวแสดงตัวเลขอย่างชัดเจน ที่น่าสนใจคือ
สมาชิกที่ฟังการแจกแจงนั้น ตั้งใจฟังกัน ทั้งนี้สังเกตได้จากการที่ สมาชิกชมรมจะคอยซักถามต่อ
ประธานฯ กรณีที่สงสัยในข้อมูลซึ่งประธานฯและคณะกรรมการฯก็จะช่วยกันตอบข้อซักถามต่างๆ
ร่วมกัน

รูปที่ ๔.๔ จ แสดงสภาพสถานที่ตั้งชมรมขณะที่
สมาชิกชมรมมาประกอบกิจกรรมร่วมกัน
(บันทึกภาพ, ๓ มกราคม ๒๕๕๔)

และเด็ก ๆ ที่มาร่วม แสดงให้เห็นถึงความสมัคร
สมานสามัคคีของสมาชิกในชมรมเชื่อมต่อกับ
ชุมชนอย่างแนบแน่น เมื่อจับรางวัลครบเป็นที่
เรียบร้อยแล้ว ประธานชมรมฯได้กล่าวแสดงความ
ขอบคุณกับทุกๆฝ่ายที่ให้ความร่วมมือในการจัด
งาน ทำให้สามารถจัดงานขึ้นได้อย่างเรียบร้อย
สมบูรณ์ เชิญหัวหน้าบ้านมากล่าวกับผู้สูงอายุ
และมอบรางวัลให้กับแม่อยู่ท่านหนึ่งซึ่งมีอายุแปด
สิบกว่าเวลาเดินจะต้องใช้ไม้เท้าช่วย ซึ่งเป็น
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากกิจกรรมทั้งสองกิจกรรมในช่วง
ต้นแล้ว ภายหลังจากวันงานได้มีการประชุม

สำหรับบริบททางการสื่อสารเพื่อสร้าง
ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ
ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้นได้แก่ หนึ่ง สถาน
ที่ตั้งชมรมสอง วัน-เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม
สาม ลักษณะ ชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หนึ่ง สถานที่ตั้งชมรมที่สมาชิกมา
ประกอบกิจกรรมร่วมกัน (ภาพที่ ๔.๔จ) จะเห็น
ได้ว่าเป็นที่โล่งมีหลังคากันแดด มีอากาศถ่ายเท

เหมาะแก่การประกอบกิจกรรมทางด้านสุขภาพ

และกิจกรรมกลุ่มต่างๆร่วมกัน ส่วนประเด็นสำคัญคือ สถานที่ตั้งของชมรมอยู่บริเวณที่เป็นที่สัญจรไปมาของคนในชุมชน ดังนั้นขณะที่ประกอบกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกชมรม คนที่ผ่านไปผ่านมาในชุมชนจะเห็นถึงความพร้อมเพียงสามัคคีในการออกกำลังกาย และการประชุมกลุ่มของสมาชิก เป็นวิธีการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุต่อชุมชนโดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อแสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีของกลุ่ม เป็นตัวอย่างสำหรับสมาชิกในชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

สอง วัน-เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ จะมาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุอย่างพร้อมเพรียงกันเป็นประจำสม่ำเสมอทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจและการตระหนักถึงความสำคัญในการมาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เวลาที่มาเข้าร่วมนั้นคือช่วงเวลาประมาณเที่ยงกว่าๆ ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ผู้สูงอายุประกอบภารกิจของตนเรียบร้อยแล้ว

สาม ลักษณะของชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีลักษณะของความเป็นชุมชนชนบทอยู่สูง บ้านเรือนโดยส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง บ้านเรือนที่อยู่ติดกันโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติสูงเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ชุมชน (ดูภาคผนวก ง แผนที่ชุมชนที่ ผู้วิจัย ผู้สูงอายุ และบุคคลในท้องถิ่นร่วมกันจัดทำขึ้นขณะที่ผู้วิจัยเข้าพักอาศัยในชุมชนเมื่อวันที่ ๓ - ๖ มกราคม ๒๕๔๔) ทำให้การสื่อสารภายในระหว่างสมาชิกชมรมด้วยตนเอง และระหว่างสมาชิกชมรมกับชุมชนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติอันเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยทางสายเลือด มีลักษณะความผูกพันทางจิตใจ (spiritual binding) ความใกล้ชิดและเป็นส่วนตัว (personal) ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในชุมชนดังที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้กล่าวไว้ในแนวคิดชุมชน

สำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสจะมารวมกลุ่มกันทุกวันจันทร์ที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชน เป็นลักษณะของการรวมกันเพื่อประกอบกิจกรรมทางด้านสุขภาพ คือ ตรวจวัดสุขภาพ ชั่งน้ำหนัก วัดความดันโลหิต และกายบริหาร โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะทยอยมากันช่วงเวลาประมาณสิบโมงเช้าตรวจสุขภาพเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะออกกายบริหารร่วมกันภายในศูนย์ เมื่อกายบริหารเสร็จเรียบร้อยแล้วสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่จะกลับบ้าน ในขณะที่บางท่านจะอยู่เล่นเปตองต่อที่บริเวณสนามในวัดอรัญญาวาส ซึ่งมีอยู่ด้วยกันถึง ๔ สนาม ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์ และทำการศึกษาในพื้นที่นั้น ไม่พบว่ามีการประชุมกลุ่มของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสเพื่อนำเสนอหรือแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

ชุมชนบ้านอรุณญาวาสเมื่อผู้วิจัยเฝ้าถามถึงการประชุมร่วมกันของสมาชิกชมรมได้ให้คำตอบ แสดงความสนับสนุนผลการวิจัยนี้เช่นกัน

- อว๔ : เฮาบได้ประชุมสักเตื่อ ชมรมผู้สูงอายุ...
- อว๕ : (แทรก) เอ้อ บได้ประชุมสักเตื่อ (พูดแสดงการสนับสนุน)
- อว๔ : ...คณะกรรมการบางคั่นก่อนทำงาน...
- อว๕ : (แทรก) ชมรมก็พากันแอ้วฟอง (พากันเที่ยวบ้าง) เพื่อเปิดใจหมู่เฮา คนเฒ่าอี่ (คำสร้อย) จะได้เข้มแข็ง (เสนอวิธีแก้ไขให้ชวนกันไปเที่ยว จะได้พูดจาเปิดใจกันเข้าใจกันในการทำงานร่วมกัน)
- อว๔ : ...ก่อนมาสักเตื่อมะเดียนี่ (ตอนนี้ก็ไม่เห็นมาประชุมกันเลย)
- ผู้วิจัย : ประชุมกันบ่อยก่อนเจ้า
- อว๔ : มันก่อนมันบได้ประชุม แต่ว่าบได้ประชุมก็เหมือนประชุม เพราะว่าวัน ศีลวันหยังวันก่อน...
- อว๗ : (แทรก) เจอกันอยู่ทุกวันพระ
- อว๔ : ...เคยอู้เรื่องหยังที่มันได้ฮับเรื่องฮับราวหยังมาใหม่ๆเฮาก็มาอู้กันฟังอี่ แน่ะ
- อว๖ : คนมำก่อนมำคนบมำก็บมำ

และเมื่อผู้วิจัยเฝ้าถามแสดงความสงสัยโดยอ้างอิงถึงข้อความในข้างต้นว่าไม่มีการประชุมร่วมกัน เช่นนั้นเวลาจะจัดกิจกรรมร่วมกันจะทำเช่นใด

- ผู้วิจัย : เวลาเฮาจะยะ (ทำ) กิจกรรมอย่างหนึ่ง...?
- อว๔ : ก็เอาวัดเป็นนี่ศูนย์กลางเหีย (เอาวัดเป็นศูนย์กลางชะ) แล้วเฮาก็ชี้แจง เนีย...วันพระเนีย...

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสไม่มีการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อสื่อสารในลักษณะที่เป็นทางการ ทว่าใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ ใช้การพูดจาพูดคุยบอกกล่าวกันอย่างสม่ำเสมอ สำหรับเรื่องราวที่ประธานชมรมผู้สูงอายุนับรู้มาก็จะนำมาบอกกล่าวพูดจากันที่วัดในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา

สำหรับบริบททางการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสนั้นได้แก่ หนึ่ง สถานที่ตั้งชมรม สอง วัน-เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม สาม ลักษณะชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หนึ่ง สถานที่ตั้งชมรม (ดังจะเห็นได้จากรูปที่ ๔.๔ ฉ) มีลักษณะค่อนข้างทึบ ไม่ปลอดโปร่ง มีทางเข้าเพียงทางเดียว ซึ่งสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสต้องรอให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนมาเปิดประตูศูนย์จึงจะสามารถเข้าไปภายในศูนย์เพื่อประกอบกิจกรรมร่วมกันได้ ไม่ได้เป็นบริเวณที่ติดกันกับทางสัญจรไปมาของชุมชน แต่เป็นบริเวณที่ติดกันกับวัดอรุณญาวาส (รูปที่ ๔.๔ ข)¹⁰ ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชน

รูปที่ ๔.๔ ฉ แสดงบรรยากาศของสถานที่ตั้งชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส (บันทึกภาพ, มีนาคม ๒๕๔๔)

รูปที่ ๔.๔ ข แสดงพื้นที่บริเวณวัดอรุณญาวาสที่ติดกันกับสถานที่ตั้งชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส (บันทึกภาพ, มีนาคม ๒๕๔๔)

สอง วัน-เวลา สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสจะมารวมกลุ่มกันทุกวันจันทร์ที่ศูนย์ เป็นลักษณะของการรวมกันเพื่อประกอบกิจกรรมทางด้านสุขภาพ คือ ตรวจวัดสุขภาพ ซึ่งนำหนัก วัดความดันโลหิต และกายบริหาร โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะทยอยมากันช่วงเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ตรวจสุขภาพเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะออกกายบริหารร่วมกันภายในศูนย์

สาม ลักษณะชุมชนบ้านอรุณญาวาส (ดูภาคผนวก ๑ เป็นแผนที่ชุมชนบ้านอรุณญาวาส ผู้วิจัย ผู้สูงอายุ และบุคคลในท้องถิ่นที่ร่วมกันจัดทำขึ้นขณะที่ผู้วิจัยเข้าพักในชุมชนเมื่อวันที่ ๖ - ๙ มกราคม ๒๕๔๔) จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง พื้นที่ของชุมชนถูกแบ่งด้วยถนนสองสาย คือ ถนนสุขุมวิทและถนนมหาชัย ที่พักอาศัยในชุมชนเป็นบ้านตึกเดี่ยวส่วนใหญ่ บ้านเรือนที่อยู่ใกล้กันมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติกระจายตามพื้นที่บ้างแต่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ชุมชน

¹⁰ ภาพ ๔.๔ ฉ และ ๔.๔ ข ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณฉัตรวดี นนทรีย์ เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานการวิจัยท้องถิ่นจังหวัดน่าน

ข้อสังเกตที่น่าสนใจสำหรับการเข้าศึกษาสังเกตการณ์สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนบ้านอรัญญาวาสนี้ก็คือในขณะที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมกายบริหาร และการประชุมกลุ่มร่วมกันนั้น สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสกลับให้ความสำคัญต่อกีฬาเปตองมากกว่า โดยที่หลังออกกำลังกายบริหารก็จะไปเล่นเปตองที่สนามเปตองภายในวัดอรัญญาวาสร่วมกัน ซึ่งจากการสังเกตการณ์พบว่าผู้สูงอายุจะให้ความสนใจต่อการเล่นเปตองมาก มีอยู่หลายท่านที่มีลูกเปตองเป็นของตัวเอง และในแต่ละครั้งใช้เวลาในการเล่นนานหลายชั่วโมง บ่อยครั้งที่เด็ก ๆ ในชุมชนกลับมาจากโรงเรียนก็จะมาร่วมเล่นด้วย นอกจากเด็กในชุมชนแล้วพระในวัดก็จะมาร่วมเล่นเปตองกับผู้สูงอายุด้วย

นอกจากการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในข้างต้นอันได้แก่ หนึ่ง การสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมด้วยกันเองโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในการสื่อสารร่วมกันอาจจะเป็นการสื่อสารในรูปแบบที่เป็นทางการ คือมีการประชุมกลุ่มร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเช่นชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ หรือเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการโดยอาศัยการพูดคุยบอกกล่าวกันที่วัดในวันพระวันศีลเช่นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส **สอง** การสื่อสารระหว่างระหว่างชมรมกับชุมชน คือ สมาชิกชมรมใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการแสดงออกถึงความสมัครสมานสามัคคีในกลุ่มผู้สูงอายุประจำชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเห็นและนำไปเป็นแบบอย่างก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน **ยังพบว่ามีการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุของบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และบ้านอรัญญาวาส ในอีกสองลักษณะ คือ การสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง (ชมรม-ชมรม)** อาจเป็นชมรมผู้สูงอายุในเขตเมือง ชมรมผู้สูงอายุต่างอำเภอ หรือชมรมผู้สูงอายุต่างจังหวัด โดยการสื่อสารระหว่างชมรม-ชมรม ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจะเป็นไปในลักษณะของการผลักดันเปลี่ยนแปลงชมุดงาน หรือกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุแต่ละชมรม ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงกับสมาชิกชมรมที่เป็นเจ้าบ้าน และ **การสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับหน่วยงานรัฐ** คือ ทางโรงพยาบาลน่าน ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (สัมภาษณ์, ธันวาคม ๒๕๔๔) ได้ว่า การประชุมกลุ่มประธานชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเมืองจำนวน ๒๗ ชุมชนร่วมกันนั้นเกิดขึ้นจากทางโรงพยาบาลน่านจะเป็นฝ่ายเชิญเข้าประชุมเพื่อแจ้งนโยบาย และชี้แจงรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยการเชิญประธานชมรมฯ เข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้งไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และจากการประชุมร่วมกันของประธานชมรมผู้สูงอายุแต่ละชุมชนโดยการเชิญจากทางโรงพยาบาลน่านนี้ทำให้ประธานชมรมผู้สูงอายุของแต่ละชุมชนมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆร่วมกัน และมีโอกาสนำเสนอแนวความคิด หรือเรื่องราว หรือกิจกรรมต่างๆที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในชุมชนแต่ละชุมชนมีความต้องการต่อหน่วยงานรัฐ ดังเช่นข้อความจากการ

สนทนากลุ่มเมื่อผู้วิจัยสมมติสถานการณ์กับผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ทาลี ว่าประธานจะไปประชุมร่วมกับประธานชมรมผู้สูงอายุ ๒๗ ชุมชนที่โรงพยาบาลน่าน สมาชิกมีเรื่องอะไรที่เป็นความต้องการหรือข้อเสนอแนะจะฝากผ่านประธานชมรมผู้สูงอายุประจำชุมชนในฐานะตัวแทนสมาชิกชมรม

ภ-ท๒ : เอาจริงเลยกะ เสนอมาแล้วว่าจะซื้อประธานไปซื้ออะหยังฟอง

ผู้วิจัย : เอ้าเสนอเลยเจ้า

ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มพูดพร้อมกัน “ เอ้า เสนอเลยรีบเสนอเลย”

ภ-ท๖ : ของบเป็นมา มาช่วยเหลือบางอย่างเนี่ยที่ยังบ่ครบเอี้ยะแหน ขาดอะไรหลายๆอย่าง

ภ-ท๕ : ขอหอมหนา เอาหอมแต่ๆ บ่ใ้มาเยียนเยียน มาบรรยาย

ภ-ท๒ : อันนี้หนา นี่ๆลุงเกยเข้าเสนอก้าละ ลุงขอตอบได้ทันทีเลยเพราะลุงฮับลักก้านมาละ

ภ-ท๕ : หอมมาบ่หมั้น (พูดเชิงตัดพ้อว่า หอมไม่ค่อยมาที่ชุมชน)

ภ-ท๒ : เกี่ยวกับที่ว่าเสนอที่ว่าซื้อหอมมาเยียมหมั้นเนี่ยหนา ลุงว่าเอาหมั้นเลยหมั้นเนี่ยหมายความว่าอะไรเป็นถาม (คุณลุงกำลังอธิบายว่าเคยเสนอเรื่องนี้ไปแล้วกับทางโรงพยาบาล ว่าขอให้หอมมาที่ชุมชนบ่อยๆ ทางโรงพยาบาลก็ถามว่าที่ว่าบ่อยเนี่ยหมายถึงว่าบ่อยแค่ไหน)

ภ-ท๓ : (แทรก)หอมบ่ค่อยมีเวลา

ภ-ท๒ : ...หมายความว่าอาทิตย์ละครั้ง แล้วก่อ...ต้องการหอมแบบใด ลุงว่าต้องการโดยเฉพาะนายแพทย์หนาลุงว่าจะนี้ เหตุผลหยังต้องเอานายแพทย์ เพราะว่านายแพทย์นะผู้สูงอายุ หรือประชาชนในหมู่บ้านเชื่อเป็นหนักอี่ มั่นใจในเรื่องที่จะอู้ อะหยังอี่เขาจะซื้อหอม

ผู้ช่วยวิจัย๒ : คะ

ภ-ท๒ : ส่วนบ่ฮั้นหนา เป็นถึงบอกแล้วหนาผู้สูงอายุนี้คือการดูแลสุขภาพโดยตนเองนะ ละมันก่อบ่มีงบจะซื้อ เป็นว่าจะอี่หนา เป็นตั้งว่าจะอี่โละงบผู้สูงอายุเนี่ยบ่มีงบ

ภ-ท๕ : แล้วเรื่องหอมโละว่าจะใด เขาบ่ได้บอกมาบ่อยครั้ง (แสดงสีหน้าว่าเข้าใจเรื่องงบที่อธิบายไปเมื่อกันี้แล้ว แต่ว่าเรื่องหอมที่ขอไปโละจะว่ายังไง ช่วยอธิบายให้กระจ่างด้วย เพราะว่าเมื่อกันี้ยังอธิบายค้างอยู่)

ภ-ท๔ : เดือนละครั้งก่อได้ (เสนอถึงว่าให้หอมมาที่ชุมชนเดือนละครั้งก็ยั้งดี)

ภ-ท๕ : โอ๊ะ...มันเดือนละครึ่งอาจจะไปได้ อาจะ...หกเดือนมาครั้งหนึ่ง (พูดแย้งขึ้นมาว่าอาจจะไม่ได้เดือนละครึ่งหรอก ถ้าเป็นหกเดือนครั้งน่าจะได้อยู่)

ภ-ท๖ : เป็นว่าจะอ้อ (หยุดสู้อยู่)...เป็นว่ามีพี่เลี้ยงประจำประคองอยู่แล้วอ้อไหน... (ก็พยายามอธิบายว่าทางโรงพยาบาลได้ให้เหตุผลว่าที่หมอไม่มาชุมนุมมากเท่าไรนั้นก็เพราะว่ามีพยาบาลคอยเป็นพี่เลี้ยงประจำอยู่แล้ว)

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ข้อความจากบทสนทนาในข้างต้นนี้ แม้ในตอนแรกจะเป็นการสมมติสถานการณ์จากผู้วิจัย แต่จากข้อความ และบรรยากาศของการสนทนาแสดงให้เห็นว่า ในสถานการณ์จริงชมรมผู้สูงอายุได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการนำเสนอแนวคิดที่เป็นความต้องการจากสมาชิกในกลุ่มผ่านทางผู้นำกลุ่ม คือ ประธานชมรมฯ เพื่อนำเรื่องไปนำเสนอกับทางโรงพยาบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐ ซึ่งข้อมูลจากการสนทนาจะเห็นได้ว่าทางหน่วยงานของรัฐเองก็มีปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) โดยชี้แจงถึงเหตุผลต่างๆ ในขณะที่มีการประชุมร่วมกัน ซึ่งทำให้ประธานชมรมฯสามารถที่จะอธิบายถึงเหตุผลที่มาที่ไปต่อสมาชิกชมรมได้

ผลการวิจัยสำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส
๑. การสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมด้วยกันเองแบบเป็นทางการโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีลักษณะผู้นำกลุ่ม คือ ประธานชมรมฯ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในการเสนอความเห็น และกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิก มีการแจกแจงข้อมูลเพื่อความถูกต้อง และรับฟังความคิดเห็นจากจากเพื่อนสมาชิกชมรมเป็นอย่างดี ๒. การสื่อสารระหว่างชมรมกับชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมเป็นสื่อ มีบริบททางการสื่อสารที่สำคัญได้แก่ <u>หนึ่ง</u> สถานที่ตั้งชมรมที่สมาชิกมาประกอบกิจกรรมร่วมกัน <u>สอง</u> วัน-เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม <u>สาม</u> ลักษณะทางกายภาพของชุมชน	๑. การสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมด้วยกันเองแบบ<u>ไม่</u>เป็นทางการ คือ ใช้การพบปะกันที่วัดในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา เพื่อการบอกกล่าวเรื่องราวต่างๆ ๒. การสื่อสารระหว่างชมรมกับชุมชน โดยมีบริบททางการสื่อสารที่สำคัญคือ <u>วัด</u> ใช้วัดเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกชมรมฯ กิจกรรมที่เห็นชัดเจนได้แก่ การเล่นเปตอง

¹¹ ชมรมผู้สูงอายุในเขตเมือง (เทศบาลเมือง) มีจำนวน ๒๗ ชมรม เท่ากับจำนวนชุมชนในเขตเมืองที่มีทั้งหมด ๒๗ ชุมชนนั่นเอง

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
๓. การสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง (ชมรม-ชมรม) ได้แก่ - การต้อนรับการเยี่ยมชม หรือดูงานจากชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันเมื่อมีการประชุมระหว่างชมรมผู้สูงอายุในเขตเมือง¹¹ ๔. การสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับหน่วยงานรัฐ คือ โรงพยาบาลน่าน	๓. การสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเอง (ชมรม-ชมรม) ได้แก่ - การไปเยี่ยมชมดูงานของชมรมผู้สูงอายุอื่น และการต้อนรับการเยี่ยมชม - การต้อนรับชมรมผู้สูงอายุชมรมอื่นมาเยี่ยมชมดูงาน - การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างชมรมผู้สูงอายุในเขตเมือง ๔. การสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับหน่วยงานรัฐ คือ โรงพยาบาลน่าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๕ :

ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคืออะไร และหนทางการสื่อสารเป็นอย่างไร?

ผลการวิจัยพบว่า :

ปัจจัยเกื้อหนุนฯ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรม เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ ดังนี้คือ หัวหน้าบ้านประธานแม่บ้าน พี่เลี้ยง/แม่เลี้ยง อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลน่าน และผู้สูงอายุด้วยกันเอง (ประชุมกลุ่ม, ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓) ดึงข้อความสนับสนุนที่ผู้ร่วมสนทนากล่าวถึงเมื่อครั้งที่ยังไม่มีศูนย์ฯเป็นสถานที่สำหรับทำกิจกรรมของชมรมฯ

(หัวหน้าบ้าน) ผู้ช่วยวิจัย๒ : แต่ตั้งแต่มีศูนย์นี้...

ภ-ท๕ : ดี...มีสถานที่

ภ-ท๖ : มีสถานที่เน้อ...แต่ก่อนนั้นมัน...มันไม่มีสถานที่

ภ-ท๑ : เขาก็อาศัยบ้านพี่เลี้ยงศูนย์เนี่ยเน้อ

ภ-ท๖ : ถัดมาก็ได้ถุนบ้านหัวหน้าบ้านโน้นนะ (หัวเราะ)

ภ-ท๔ : หัวหน้าบ้านเป็นดี...ดี

ภ-ท๖ : ที่ได้ถุนบ้านหัวหน้าบ้านโน้นนะ (ชี้ให้ดู) ที่ได้ถุนบ้านนะ

ภ-ท๕ : เป็นชื่อความช่วยเหลือดีเนาะ

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

และ

ภ-ท๖ : เขาสรุปก็คือว่าประธานชุมชนเนี่ยเข้มแข็ง ที่เข้มแข็งก็เพราะว่าเป็นเป็นกันเอง เป็นเข้าใจถึงจิตใจของคนในหมู่บ้านนี้ เพราะเป็นมีความเสียสละ คนก็เลยทำตวยเป็น เต็มใจทำงานทุกอย่างก็เลยลุล่วงไปอย่างรวดเร็ว

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

บทสนทนาในช่วงต้นนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อบุคคล อันได้แก่ ผู้นำชุมชน (ในที่นี้ก็คือหัวหน้าบ้าน) เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งให้

เกิดขึ้นในชุมชนได้ โดยผู้นำชุมชนมีความความเสียสละ เป็นกันเองและให้การสนับสนุนต่อกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในการใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนบ้านเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆของชมรม

เมื่อสมาชิกกล่าวถึงหัวหน้าบ้านว่ามีส่วนสำคัญที่สนับสนุนกิจกรรมต่างๆของชมรมฯให้สามารถดำเนินไปได้ต่อมาในการสนทนาพูดคุยสมาชิกได้กล่าวถึงปัจจัยบุคคลอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ให้ดำเนินสืบต่อมาได้อย่างต่อเนื่องและเป็นตัวอย่างที่ดีในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคือ แม่เลี้ยงด้อย ดังข้อความ

(พี่เลี้ยง / แม่เลี้ยง) ภ-ท๔ : แต่รู้ถึงว่าหนา ความเข้มแข็งของเฮาที่มีนี่หนา มาจากแม่เลี้ยงด้อย

(พูดเสนอขึ้น “แต่ว่าก็ว่าเถอะนะ ความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ บ้านเราเนี่ยนะ ก็มาจากแม่เลี้ยงด้อยด้วยนะ”)

ภ-ท๖ : เป็น...เป็นเอาใจใส่หมู่เฮานะ เป็นเอาใจใส่คนในบ้านนี่หนาอะ ยิ่งผู้ป่วยคนที่หลังออกจากโรงพยาบาลมากะคนผู้ป่วยนี่กะ กะผู้สูงอายุเนี่ย เป็นจะตรวจสอบไผเป็นจะใด เอายามาฟ้อ (เอายามาดู)หยั่งๆอ้อ (พูดเห็นด้วยว่าแม่เลี้ยงด้อยดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ)

ภ-ท๕ : (แทรก)...เป็นติดตามแต่น้อ (พูดเห็นด้วยว่า แม่เลี้ยงด้อยให้การติดตามดูแลผู้สูงอายุอย่างจริงจัง)

ภ-ท๖ : ยังเงี้ยเข้มแข็งเพราะว่าแม่เลี้ยงเป็นติดตามนะอะ (พูดสนับสนุนว่าการที่ดูแลอย่างจริงจังของแม่เลี้ยงด้อยนั้นทำให้ชมรมมีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรม)

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มแต่ละท่านแสดงสีหน้าว่าเห็นด้วย

ภ-ท๒ : ไกล่ซิดอยู่ตลอด

ภ-ท๔ : เอ้อ...หนาอะเป็นเซ็คนหมู่เฮาอยู่ตลอด...ทำฮื่อเฮามีกำลังใจ มาฮ่วมงานโต้ยกั้นเนี้ย (มีกำลังใจมาร่วมงานด้วยกัน)...มันเริ่มจากแม่เลี้ยงด้อย

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

และ

ภ-ท๔ : เอ้อ...อะหยั่งอ้อแหน เป็นจะมาซี้แ่นะ แล้วก่อจ้วยหมู่เฮาตลอด ที่นี้พวก อสม.หมู่อื่น ผู้สูงอายุก็มีกำลังใจจะอั้น เป็นกำลัง...เป็นก็มายะโต้ย เซียนโต้ย ตัดโต้ยหยั่งเอี้ยะ หมู่เฮาก่อเลยมีกำลังใจทำโดยกัน...เป็นบ่ใจมาสั่ง สั่ง สั่ง แล้วก่อหนีไป บ่ใจ

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ปัจจัยเกื้อหนุนชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี ที่เป็น**สื่อบุคคล**ทั้งสองในข้างต้นนี้ สะท้อนถึงปัจจัยพื้นฐานทางด้านจิตใจอันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยตาด้วยกันคือ “กำลังใจ” ที่ก่อเกิดขึ้นจากความเสียสละ ความเอาใจใส่ ทำให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีความตั้งใจที่แน่วแน่ในการประกอบกิจกรรมของชมรมร่วมกัน

(โรงพยาบาล) ผู้ช่วยวิจัย๑ : อันก่อวมาตางชมรมผู้สูงอายุแห่มก่าหนึ่งหนาครับ อะหยังม้า
สนับสนุนฮื่อมันตอเนื่องกิจกรรม อะหยังฮื่อปัจจัยสนับสนุน

ภม๔ : คือพวก...ของโรงพยาบาล

ภม๒ : ที่มาสนับสนุนโดยเฉพาะเนี่ยหนา เพราะว่าประธานชุมชนแต่
ละ...ในเขตเมืองเฮาเนี่ยหนามันจะมีอยู่ชาวเจ็ด (ยี่สิบเจ็ด)
หมู่บ้าน หัวหน้าหรือประธานแต่ละคนก็จะเสนอกว่ากลุ่มนั้น
ควรจะมีอันนั้น กลุ่มนี้ควรจะมีอันนี้ไปผ่อ (ไปดู) กลุ่มข้าสร้าง
อันนั้นขึ้น เป็นต้นว่าสร้างกะลามะป้อนี่ขึ้นเหยียบหนา แล้ว
เอาฝาเปียร์มาทำเป็นที่เหยียบเท้าสำหรับกระตุ้นประสาทเฮา
เนี่ยหนา แต่ละคนก็ดมา ที่นี้ในเมื่อคนนั้นเสนออกอมาบ๊ีบว่า
บ้านข้าเรียบร้อย บ้านอื่นที่บ๊ีบก้อไปผ่อเป็นตัวอย่าง เสรีจ
แล้วก้อนำเอามาเยะ (นำเอามาทำ) บ้านเฮาอันนี้ฮื่อถึงทำอย่าง
จริงจัง¹²

ผู้ช่วยวิจัย๒ : ป้าโละคะ มีอะหยังฮื่อก้อคะที่แสดงถึงปัจจัยสนับสนุน

ภ-ท๕ : สนับสนุนคือ โรงพยาบาล พี่เลี้ยง

ภ-ท๖ : โรงพยาบาล แล้วก้อพวก อสม.

ผู้ช่วยวิจัย๒ : มีหยังฮื่อก้อคะ ลองกิดผ่อผ่านมาระยะสามปีป้ายดั้นปี้นี้ละ

ภ-ท๖ : คือ อสม.อันหมู่บ้านนี้เขาจะเข้มแข็งคะ เขาจะเป็นพวกที่ดี

ตามดี บ่ละ (ไม่ทอดทิ้ง)ในหมู่ผู้สูงอายุหนา

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จากข้อมูลข้างต้นและจากการประชุมกลุ่มประกอบกับการสนทนากลุ่มพบว่าโรงพยาบาล
ได้รับการกล่าวถึงบ่อยครั้งจากสมาชิกเกือบทุกคนว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเกื้อหนุนให้สมาชิก

¹² ในส่วนนี้ผู้พูดหมายถึงว่าทางโรงพยาบาลให้การสนับสนุนเมื่อคราวที่มีการประชุมประธานชมรมผู้สูงอายุในเขตเมืองร่วมกันที่
โรงพยาบาลนาน และมีการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากไม้ไผ่เอาไปเหยียบเพื่อกระตุ้นประสาท ทำให้สุขภาพดี

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ดำรงอยู่ และสืบสานกิจกรรมต่างๆของชมรมมาได้โดยตลอด

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง สำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั่นก็คือ วิสัยทัศน์ร่วมกันของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ เมื่อผู้วิจัยใช้แนวคิด fantasy theme มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสถานการณ์คำถามโดยการขอให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ที่เข้ามาร่วมประชุมกลุ่มและเข้าร่วมการสนทนากลุ่มลองเปลี่ยนชื่อกลุ่มจากชื่อชมรมผู้สูงอายุเป็นชื่ออื่นที่มีการแต่งเติมคำหรือสีสันพร้อมทั้งให้บอกความหมาย ผลปรากฏว่าชื่อกลุ่มที่ได้รับเสนอและได้รับการเลือกมากที่สุดสามอันดับแรก คือ

“กลุ่มพัฒนาตนเอง” และ **“กลุ่มพัฒนาชีวิต”** โดยสมาชิกชมรมได้ร่วมกันให้ความหมายของชื่อกลุ่มใหม่ดังนี้คือ กลุ่มพัฒนาตนเองและกลุ่มพัฒนาชีวิตนั้น หมายถึง หนึ่ง การที่หมู่สมาชิกชมรมจะต้องดูแลสุขภาพของตนเอง สอง ช่วยกันดูแลสุขภาพของกันและกัน และ สาม มีความสามัคคีและความเสียสละในการประกอบกิจกรรมต่างๆที่เป็นการช่วยเหลือชุมชน

“กลุ่มเกิดเมิน” ดังข้อความที่สมาชิกกล่าว **“เป็นกลุ่มที่เกิดมาเมิน ได้รู้ได้เห็นและหยั่งมามด”** (ประชุมกลุ่ม, ๑ ธันวาคม ๒๕๕๓) หมายความว่า เป็นกลุ่มคนที่เกิดมานาน ได้รู้ได้เห็นสิ่งต่างๆมามากมาย สามารถที่จะถ่ายทอดบอกกล่าวถึงสิ่งต่างๆที่ผ่านมาในช่วงชีวิตให้กับผู้อื่นได้

จากชื่อกลุ่มที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ได้ร่วมกันแต่งเติมสีสันจนเกิดเป็นชื่อกลุ่มใหม่ในข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีความรู้สึกร่วมกันว่ากลุ่มผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในการดูแลรักษาซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในภูมิปัญญาอันได้แก่ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมในช่วงชีวิตที่ผ่านมาของกลุ่มผู้สูงอายุว่าเป็นทุนของกลุ่มอันสำคัญที่จะใช้สื่อสารเพื่อสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้

ปัจจัยเกื้อหนุนฯ ชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส

สำหรับ**ชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส** ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรม เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ ดังนี้

หนึ่ง พระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญาวาส ท่านเป็นตุ้เจ้านักพัฒนา (พระนักพัฒนา)ที่มีความโดดเด่นในการสนับสนุนองค์กรพัฒนาชุมชน หรือองค์กรเพื่อท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดน่าน เป็นผู้นำทางความคิดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน

สอง บุคคล/กลุ่ม/องค์กร ทางสถาบันราชการ ได้แก่

- สาธารณสุขจังหวัด ประชาสงเคราะห์ การเคหะ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ ทางด้านเงินทุน
- ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่านเป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ โดยการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยดูแลสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
- เทศบาล เป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ โดยการให้คำแนะนำ เทคนิควิธีการ

สาม กลุ่มอสม. ช่วยในการจัดบันทึกการตรวจเช็คสุขภาพ การชั่งน้ำหนัก การวัดความดันโลหิตและกิจกรรมอื่นๆ ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

นอกจากข้อมูลปัจจัยเกื้อหนุนที่พบในข้างต้นแล้ว เมื่อผู้วิจัยใช้แนวคิด fantasy theme มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสถานการณ์คำถามโดยการขอให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส ที่เข้ามาร่วมประชุมกลุ่มและเข้าร่วมการสนทนากลุ่มลองเปลี่ยนชื่อกลุ่มจากชื่อชมรมผู้สูงอายุเป็นชื่ออื่นที่มีการแต่งเติมคำหรือสีสันพร้อมทั้งให้บอกความหมายเช่นเดียวกันกับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ในข้างต้น ทว่าได้รับคำตอบว่าไม่เปลี่ยนเนื่องจากคิดว่าชื่อชมรมผู้สูงอายุนั้นเหมาะสมอยู่แล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ร้องขออีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ท่านลองคิดแต่ได้รับการยืนยันเช่นเดิมว่าชื่อชมรมผู้สูงอายุเหมือนเดิมเหมาะสมแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างสมมติถึงชื่อชมรมผู้สูงอายุของจังหวัดหนึ่งว่าได้มีการคิดและตั้งชื่อกันขึ้นมาใหม่แล้วว่า “กลุ่มเขี้ยวลากดิน” ซึ่งผู้สูงอายุไม่เห็นด้วย และยกตัวตัวอย่างโดยอ้างถึงพระราชเสาวนีย์ของพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถถึงผู้สูงอายุว่า “ธนาคารสมอง” ดังข้อความจากการสนทนาเมื่อผู้วิจัยเอ่ยถึงว่าจะให้มีการลองเปลี่ยนชื่อชมรม

ผู้วิจัย : บ้านอื่นเขามีการเปลี่ยนชื่อชมรมกันนะคะ เดี่ยวเราจะลองมาเปลี่ยนชื่อชมรมกันบ้างนะคะ แต่ตอนนี้ยังก่อนนะคะ

อว๖ : บ้านอื่นเขาตั้งชื่อชมรมว่าจะโดน

ผู้วิจัย : บ้านภูมินทร์-ท่าลี่ที่ว่า...มีกลุ่มเกิดเมินคะ

อว๖ : เอ้อ...บ่อเอ้าอ๊ะ บ้านนี้จะเอ้าอันเก้านี้ละ

อว๕ : จะเอ้าอันเก้านี้ละ ชมรมผู้สูงอายุนี

อว๖ : เอ้อใจมันดี

อว๕ : มันเรียบร้อยดี

อว๘ : มันเป็นคำเรียบร้อย

อว๔ : ฟังเสนาะหูดี

อว๕ : ผู้สูงอายุนีและมันสุขภาพดี

อว๗ : มันสุขภาพดี แล้วก่อนมันเป็นคำในตัวของมันฮั่นโละ

อว๔ : ถ้าเป็นคนเฒ่ามันก้อแก่

อว๕ : ถ้าเป็นคนเฒ่ามันจะแก่

อว๔ : ผู้สูงอายุนี้และ ค่ำกลางนี้และ

ผู้ช่วยวิจัย : (ตัดบท)...อันนั้นผมขอตั้งคำถามหนาคับว่าก่อนที่ตัวเองเนี่ย ตัวแต่
ละคนเนี่ยหนาคับ... (ผู้ช่วยวิจัยเลี้ยงไปถามคำถามอื่นเนื่องจากเห็น
ว่าสถานการณ์จะไม่เป็นผลดีต่อการวิจัยหากคุยเรื่องการเปลี่ยนชื่อต่อ)

เมื่อผู้ช่วยวิจัยเห็นว่าสถานการณ์ไม่ค่อยดีจึงชวนคุยเรื่องอื่นจากนั้นค่อยวกกลับมาถาม
ใหม่ตั้งข้อความต่อไปนี้ คือ

ผู้ช่วยวิจัย : ผมจะชื่อ... (มองดูแบบลังเลว่าจะถามดีหรือไม่)...ชื่อหมูลองกิด กิด
เล่นๆก้อได้คับ แต่บ่ต้องเอาแต่ก้อได้คับ ชื่อ...ชื่อของชมรมเนี่ยใคร
ได้ชื่ออะหยังพ่อง (ผู้ช่วยวิจัยพยายามบอกว่าไม่เอาจริงก็ได้ คิดว่าคิด
เล่นๆไม่ต้องจริงจัง)

อว๖ : ก็ชื่อผมชมนี้โละมันก้อเหมาะแล้วกัะ

ผู้วิจัย : เขาเป็นชื่อภาษาเมืองก้อได้คะ

อว๔ : ภาษาเมือง?

อว๕ : เอ้าค้ำเมืองนี้กัะ?

ผู้วิจัย : จะอู้ว่าอะหยัง...เป็นกลุ่มอะหยัง บ่ต้องเป็นชมรมก้อได้คะ
เป็นกลุ่มก้อได้หนาคะ

อว๕ : ชมรมคนเฒ่า มันก้อเฒ่า.... (ลากเสียง)...แก้อี๋หนาหนู

อว๗ : ก้อเป็นชื่อเป็นค้ำนี้

ผู้วิจัย : เดี่ยวเราค่อยมาบอกความหมายก็ได้คะ ที่...ที่จันทบุรี (ผู้วิจัยสมมติขึ้น
เขาเอง) คำนี้ชมรมอยู่ชมรมหนึ่งผู้สูงอายุมารวมตัวกันแล้วก็เรียก
เอ้อ... (กำลังคิดว่าเขาชื่ออะไรดี)...เค้าเรียก "กลุ่มเขี้ยวลากดิน"
เค้าบอกว่า...เอ้อเนี่ยดี เขี้ยวลากดินเนี่ยนะไม่ได้หมายความว่าไม่ดี
นะ หมายความว่าเกิดมานานแล้วมีประสบการณ์เอะอะมีความรู้เอะอะ
ใครมาหลอกไม่ได้ง่าย ๆ มีอะไรก็ต้องมาถามก่อน เพราะเราเป็นคน
ที่เขี้ยวลากดิน

อว๔ : เอ้อ...เขี้ยวลากดินมันต้องใช้กับพวกผู้แทนราษฎร หมู้อันกัะ

อว๕ : เอ้อใช่...พวกฮั่น

ผู้วิจัย : แล้วแต่เราว่าเราจะคิดว่าอะไร สมมติว่าเวลาเราหนึ่งในที่นี้ยังเอี้ย

ค่ะ...เอ่อ...พวกแม่เลี้ยงใจร้ายเค้าก็จะมีชื่อของเค้า สมมติว่าเค้าชื่อว่าเย็น...แต่ว่าเราก็ไม่เรียกเขาว่าเย็นใช่ไหมคะ เราเรียกว่านังแม่เลี้ยงใจยักษ์ แม่เลี้ยงใจมาร หยั่งเงี้ยคะที่เรามักจะเรียกกัน...แต่ว่าเรามา คิดดูว่าเราอยากจะทำให้ชมรมผู้สูงอายุของเราเนี่ยชื่ออะไรดี ถ้าเกิดว่าเราจะไม่ใช่ว่าชมรมผู้สูงอายุ

อว๕ : เอาเพราะๆแล้วก้อมีความหมาย

ผู้วิจัย : (เสียงแบบว่าโล่งใจมากที่จะมีคนเห็นด้วย)...ใช่คะ เาให้เพราะๆแล้ว ก็มีความหมายด้วย

อว๕ : ยายว่ายายจะเอ้า...

อว๖ : ้วยหยั่ง?...้วยดี๊ก...?

อว๕ : ้วยเก้ากัก?

อว๔ : ชมรมไม้ไกล่ฝั้ง

อว๕ : ้วยเก้ากักอันไหน...ไม้ไกล่ฝั้งถ้าน้ำองมาเขาก่อลูกไปเหยีย

อว๘ : (พูดแทรกขึ้นมา)คือี่หนาแต่ก่อนจะชื่อผู้สูงอายุเนี่ยหนา คณะกรรมการประชุมกันสามวันสามคืนตกลงกันว่าชมรมผู้สูงอายุเนี่ยโละ ดีที่สุด...

อว๗ : มันเสมอต้นเสมอปลายหนา

อว๕ : มันบ่อจืดบ่จาง มันบ่เปื้อบ่หน่าย มันเป็นคำสุภาพ

อว๔ : ชมรมคนเฒ่ามันก่อบ่เมาะ มันเฒ่า... (ลากเสียง)...มันแก่เอี้ยไหน

อว๖ : มันเป็นคำที่สุภาพ...อันนี้เก้ากัก บั๊ธไร้! มะเดี้ยวนี้กลายเป็นคำเล่น

อว๘ : ใช้ได้ทุกภาคทุกภาษา

อว๖ : เอ้อ...ถ้าอู้กั้นเล่นๆ...อู้แล้วก้อเข้าใจง่าย

อว๕ : อันเนี้ยประธานชมรมแห่งประเทศไทยของชมรมผู้สูงอายุนายแพทย์เอก ธรรมศิริ เค้าเรียก

ผู้วิจัย : เจ้า...แต่ถ้าจะบ่เอานะเจ้า

อว๔ : ดีที่สุดแล้ว

อว๘ : เหมาะสมที่สุดแล้ว

ผู้วิจัย : อืม... (รู้สึกว่าจะทำอย่างไรดีนะให้ท่านยอม)...มันก็ใช่คะที่ว่ามัน เหมาะอยู่แล้ว แต่ว่าเราลองคิดดูเล่นๆนะคะว่าเราจะเปลี่ยนเป็นอะไร ดีให้มันสบายหู...มีพลัง... (เงิบ)

...ผู้วิจัยหยุดรอฟังคำตอบ แต่ที่ไม่มีใคร ตอบจึงตัดสินใจยกเอาพระราชเสาวนีย์ของพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

ผู้วิจัย : จริงๆแล้วจะไม่อยากจะยกเอาคำพูดของ...ของ... (ดังแล้วว่าพูดดีหรือไม่เพราะเกรงว่าจะเป็นกรซึ้น)...ของพระราชินีนะนะคะ พระองค์ทรงตรัสว่าผู้สูงอายุก็คือ “คลังสมอง” ไข่ม้อยคะผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญา

อว : เอ้อใช่ คลังปัญญา...ใช่ คลังปัญญา

ผู้วิจัย : อันนี้นั่นก็คือ...คือว่าเรา สามารถที่จะตั้งชื่อกลุ่มของเราใหม่ได้ แต่ว่าชื่ออันนี้ไม่มาให้ใช้ตามแล้วนะคะ (ตั้งชื่อแม้เพราะกลัวว่าท่านจะเอาตามไม่คิดใหม่เอง) เพราะว่าใช้ไปแล้ว ถ้าเกิดคิดขึ้นมาสักหนึ่งอันเนี่ย เราจะเอาอะไรดี...จริงๆแล้วผู้สูงอายุก็เป็นคำที่ว่ไปไม่ได้แสดงอะไรแสดงแค่ว่าสูงอายุ แต่ว่าเราจะคิดใหม่ว่าเป็นอะไรดีคะ

อว : เออ เานี้

ผู้วิจัย : เจ้า

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๔)

หลังจากนั้นสมาชิกแต่ละท่านก็ช่วยกันเสนอชื่อชมรมใหม่ ซึ่งจากข้อความในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้วิจัยกล่าวอ้างถึงพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่า “คลังสมอง” ผลปรากฏว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสยินยอมที่จะตั้งชื่อกลุ่มใหม่ โดยชื่อกลุ่มที่ได้รับการเสนอได้แก่

“กลุ่มฮักกัน” : โดยที่สมาชิกได้ร่วมกันให้ความหมายว่า “ฮักกัน...ก็หมายถึงว่าเขาเป็นกลุ่มที่มีความสามัคคีกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน...”

(ประชุมกลุ่ม, ๖ ธันวาคม ๒๕๔๓)

“กลุ่มผู้นำทาง” : สมาชิกได้ร่วมกันให้ความหมายว่า “ก้านนำทางอื่น...ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะชี้แนะแนวทางต่างๆให้ละอ่อนฮื่อใใในชุมชนได้...เป็นก้านนำทางฮื่อ”

(ประชุมกลุ่ม, ๖ ธันวาคม ๒๕๔๓)

และ “**กลุ่มภูมิปัญญา**” : ดั่งข้อความสนับสนุนจากการสนทนากลุ่มที่ว่า “ปัญญาอยู่กับผู้สูงอายุทั้งนั้น...หยุดยการแพทย์ ริเริ่มผ้าทอภูมิปัญญาแต่ก่อนทั้งนั้น...”

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จากชื่อกลุ่มที่สมาชิกชมรมร่วมกันคิดขึ้นมาใหม่ทั้งสามนั้น แสดงให้เห็นว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสตระหนักถึง ความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งเป็นทุนดั้งเดิมที่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนพลังกลุ่มผู้สูงอายุสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้

ปัจจัยอุปสรรคฯ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคือ **เงิน สุขภาพ เวลา**

สำหรับเรื่อง**เงิน**นั้นจากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ พบว่า**งบผู้สูงอายุไม่มี** แม้แต่ก่อนเคยตั้งข้อความที่ผู้ช่วยวิจัยเอ่ยถามเกี่ยวกับเรื่องงบจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มดังนี้

ผู้ช่วยวิจัย๑ : งบประมาณใหญ่นี้ได้มาจากไหนครับ

ภ-ท๒ : งบ...งบเกี่ยวกับอะหยัง

ผู้ช่วยวิจัย๑ : งบที่เอามาเยะกิจกรรม เอามาเยะอะหยังอีนะครับ

ภ-ท๒ : ถ้าอู้ถึงผู้สูงอายุ งบผู้สูงอายุไม่มีแม้แต่ก่อนเดีวหนา บมีเลย เอาที่ ไหนมา คือ คราวแล้วลูกก่อจะตีความหมายก่อนนะครับว่า ผู้สูงอายุหนา...ผู้สูงอายุในหลักของหมอที่ว่าที่ลงไปบรรมที่เป็นอี่มาเป็นจะว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่ดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเอง คือการดูแลสุขภาพช่วยเหลือตนเองโดยบต้องอี่คนอื่นมาช่วยหยังนะ คือ พยายามใช้คนของผู้สูงอายุเหมือนกันนะ ปรีกษาหรือกันแล้วกอมีผู้นำขึ้น ออกความคิดเห็นกัน แล้วกอเอาความคิดของแต่ละกลุ่มของผู้สูงอายุของแต่ละบ้านนั้นนะเอามาเป็นตัวออย่างในเมื่อมันเป็นสิ่งที่ดีนั้นหนาสิ่งที่เกิดประโยชน์ นั้นแหละ...แต่สำหรับบนี้จะมีสำหรับ ผู้สูงอายุ บมีแต่ๆเลย

ภ-ท๒ : ก่อเป็นก้านเสี่ยสละร่วมกัน

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จากข้อความสนทนาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่างบหรือเงินของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้นไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรใดเลย ดังนั้นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้าน

ภูมินทร์-ท่าลี่จึงอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นหนทางการสื่อสารเพื่อแก้ไขอุปสรรคโดยการเสียสละร่วมกัน ดังนี้

หนึ่ง สะสมทรัพย์ โดยประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะในหมู่สมาชิกชมรมฯ เป็นกิจกรรมที่นำเสนอโดยผู้นำกลุ่ม หรือประธานชมรมฯ และเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็น

สอง รณรงค์ขอเงินบริจาคเงินกันเองภายในบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ แล้วแต่จิตศรัทธาเป็นครั้งคราว กรณีที่ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น สมาชิกชมรมจะเป็นใครก็ได้นำเสนอในที่ประชุม เพื่อการแสดงความคิดเห็นรองรับ

สาม แสดงความสามารถเพื่อเอาเงินรางวัล เช่น การประกวดรำไทเก๊กแสดงความสามัคคีพร้อมเพรียงกันในหมู่สมาชิกชมรม โดยการนัดพบปะกันเพื่อซ้อมทำกิจกรรมร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรมฯ

ปัจจัยอุปสรรคของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ต่อมา คือ **สุขภาพ** ซึ่งสมาชิกชมรมผู้สูงอายุแต่ละคนได้ตระหนักถึงอุปสรรคในข้อนี้เป็นหลักอยู่แล้ว จึงใช้กิจกรรมทางด้านสุขภาพเป็นสื่อที่จะเชื่อมโยงสมาชิกชมรม และผู้สูงอายุในชุมชนบ้านภูมินทร์ให้เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นความเคยชิน ส่วนอุปสรรคเกี่ยวกับ**เวลา** ซึ่งทำให้บางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมชมรมได้นั้น สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ได้นำมาปรึกษาร่วมกัน กรณีที่ช่วงเวลาดูไม่สะดวกพร้อมๆกันจำนวนหลายคน ก็จะมีการนัดหมายเวลาใหม่ที่เหมาะสม ซึ่งจากการสังเกตการณ์เวลานัดหมายรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมเพียง มาเป็นป้ายโมงเพื่อความเหมาะสมสำหรับสมาชิกท่านอื่นที่ไม่สะดวกในวันเวลาเดิม

ปัจจัยอุปสรรค ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส

จากแผนที่ความคิดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส (ประชุมกลุ่ม, ๖ ธันวาคม ๒๕๔๓) พบว่ามีปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคือ **หนึ่ง เงิน สอง สุขภาพ สาม ขาดการประชุมอย่างจริงจัง** ทั้งนี้ถ้าหากพิจารณาถึงปัจจัยเกื้อหนุนของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสในข้างต้น จะเห็นได้ว่าชมรมผู้สูงบ้านอรัญญาวาสได้รับเงินงบประมาณจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานสนับสนุนกิจกรรม ดังข้อมูล

ขอ๔ : รับงบประมาณจากทางราชการที่ชมรมผู้สูงอายุเนียมาตั้งที่อบยา

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

และ

ผู้ช่วยวิจัย : สาธารณสุขจังหวัดช่วยจะไดฟอง

อว๔ : งบ...งบ

อว๕ : งบเป็นปี กับเป็นเดือน

อว๘ : หนสุดท้ายเขาขอไปจะได

อว๕ : เขาจะซื้อก็ซื้อจะอันโละ...งบตามขอ

อว๔ : เขาขอไปคราวที่แล้วแก้หมื่น...ได้...ได้เจ็ดหมื่น

อว๖ : ปีนี้โละ

อว๔ : หกหมื่นสอง...บได้สักกะ (ไม่มากหรอก)...มะเดี๋ยวนีได้ของการเคหะ
(การเคหะ)...แสน...สองหมื่นสี่พันสองร้อย

อว๘ : การเคหะนี้ซื้ออันน้อย (การเคหะนี้ให้เยอะหน่อย)

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในข้างต้นนี้ จึงอาจสรุปได้ว่า ปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งสำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้น เงินอาจจะเป็นปัจจัยอุปสรรคประการหนึ่งแต่ไม่สำคัญเท่ากับปัจจัยอุปสรรคอื่นๆ เช่น สุขภาพ ดังข้อความจากการสนทนากลุ่มที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุไม่สามารถประกอบกิจกรรมตามที่คิดตั้งใจไว้ได้

อว๔ : ก็เกยกีดกันดี (คิดกันที่)ประชุมโรงพยาบาลเนี่ย

ผู้วิจัย : เจ้า

อว๔ : จะทำสวนสมุนไพร ให้ผู้สูงอายุไปช่วยกัน (ไปช่วยกัน)

ผู้ช่วยวิจัย : แล้วมันมีอะไรที่ยังพองจะซื้อเขาจะบได้ (แล้วมีอะไรบ้างที่ทำให้เรา
ทำไม่ได้)

อว๔ : มันจะบได้ก็เพราะว่าผู้สูงอายุบางคนมันบมีกำลัง

อว๖ : ไปที่ไหนก่อนปล่อยตัว

ผู้วิจัย : แล้วอย่างนี้แล้วเราจะแก้ปัญหาอย่างไรคะ ถ้าสมมติว่าเราอยากจะทำ
จริงๆ แล้วเราต้องทำให้ได้... (รอฟังคำตอบ)

อว๔ : ก็อาศัยเงินจ้างคนอื่นเท่านั้นแหละ

(สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓)

นอกจากการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดจากสุขภาพโดยอาศัยเงินจ้างให้คนอื่นทำตาม ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า สมาชิกผู้สูงอายุบ้านอรัญญาวาสได้สร้างแนวคิดที่ว่า “เขาคนเฒ่าจะช่วยออกความคิดซื้อ ยี่โละอ่อนช่วยออกแรง” (สนทนากลุ่ม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๓) ถอดความเป็นภาษากลางได้ว่า

“พวกเราผู้สูงอายุจะเป็นผู้ออกความคิดให้ ให้เด็กๆช่วยกันออกแรง” หรืออาจกล่าวได้ว่าหนทางการสื่อสารสำหรับปัจจัยอุปสรรคสุขภาพ คือ ผู้สูงอายุเป็นฝ่ายทฤษฎีในขณะที่เด็กเป็นฝ่ายปฏิบัติการ

ปัจจัยอุปสรรคฯ ประการสุดท้ายสำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส คือ การขาดการประชุมอย่างจริงจัง แต่ในวิถีชีวิตสมาชิกได้ยังสามารถแพร่กระจายข่าวสารที่รับทราบมาได้ โดยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพูดคุยกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุพบว่ามีหนทางการสื่อสารที่แก้ไขปัญหาของการขาดประชุมร่วมกัน คือ การสื่อสารร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการที่วัด ในวันพระ

ผลการวิจัยสำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๕ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
๑. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงอยู่และสืบสาน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ ของ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี มีดังนี้คือ หนึ่ง บุคคล/กลุ่มในชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี ได้แก่ หัวหน้าบ้าน ประธานแม่บ้าน แม่เลี้ยงด้อย กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง สอง กลุ่ม/องค์กร ทางสถาบันราชการ ได้แก่ โรงพยาบาลน่าน สาม ประสบการณ์ และความรู้ที่สั่งสมมาช่วยอายุสะท้อนจากการใช้แนวคิด fantasy theme กระตุ้น การเปลี่ยนชื่อชมรมใหม่ได้ ดังนี้คือ “กลุ่มพัฒนาตนเอง” “กลุ่มพัฒนาชีวิต” และ “กลุ่มเกิดเมิน”	๑. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงอยู่และสืบสาน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ ของ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส มีดังนี้คือ หนึ่ง บุคคล/กลุ่มในชุมชนบ้านอรัญญาวาส ได้แก่ พระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญาวาส กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง สอง กลุ่ม/องค์กร ทางสถาบันราชการ ได้แก่ - สาธารณสุขจังหวัด ประชาสงเคราะห์ การเคหะ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ ทางด้านเงินทุน - ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่านเป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ โดยการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยดูแลสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ - เทศบาล เป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ โดยการให้คำแนะนำเทคนิควิธีการต่างๆ สาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ติดตัวผู้สูงอายุ จากการใช้แนวคิด fantasy theme กระตุ้น การเปลี่ยนชื่อชมรมใหม่ได้ ดังนี้คือ “กลุ่มภูมิปัญญา” “กลุ่มผู้นำทาง” และ “กลุ่มฮักกัน”
๒. ปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสาน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ ของ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี คือ หนึ่ง เงิน หนทางการสื่อสารคือ กิจกรรมสะสมทรัพย์ร่วมกัน สอง สุขภาพร่างกาย หนทางการสื่อสารคือ มาประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ ออกกายบริหารร่วมกันเป็นการป้องกันโรคภัย สาม เวลา หนทางการสื่อสารคือ ใช้การประชุมกลุ่มร่วมกันเพื่อปรับเวลาให้เหมาะสมกับสมาชิกส่วนใหญ่	๒. ปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสาน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุฯ ของ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส คือ หนึ่ง การขาดการประชุมอย่างจริงจัง หนทางการสื่อสารคือ ใช้การสื่อสารร่วมกันที่วัดในวันพระ สอง สุขภาพร่างกาย หนทางการสื่อสารเพื่อแก้ไขอุปสรรคคือ จำให้ผู้อื่นทำแทน และใช้การออกความคิดเห็นแทนการลงมือปฏิบัติ สาม เงิน คิดกิจกรรมแล้วขอการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๖ :

แนวความคิดสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคตตามทฤษฎีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

ผลการวิจัยพบว่า :

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

หนึ่ง สร้างเครือข่ายป้องกันสุขภาพ โดยเปิดเวทีสำหรับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคต่างๆ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ได้มาเล่าถึงอาการที่ตนเองเป็นว่าเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ให้สมาชิกผู้สูงอายุด้วยกันได้รับรู้ สำหรับคนที่รับฟังแล้วไม่เห็นว่ามีอาการเหมือนกับที่เล่าก็ได้รับรู้เอาไว้เป็นความรู้ ส่วนสมาชิกคนที่มีความรู้สึกมีอาการคล้ายๆกับที่เรากำลังเป็นอยู่ก็จะได้รับรู้ตัวทัน แทนที่จะมีอาการหนักเพราะรู้ตัวเมื่อสายก็จะผ่อนเป็นเบาได้เพราะรู้และไปหาหมอรักษาเสียแต่เนิ่นๆ ดังข้อความขณะสนทนาที่ผู้ร่วมสนทนาเสนอถึงความคิดที่จะให้มีการทำกิจกรรมดังนี้ขึ้นในอนาคต

ภ-ท๒ : แล้วต่อไปป้อ (พ่อ) ก็เด้อจะอ้หนาว่า คนไหนเป็นโรค...เป็นต้นว่าโรคหัวใจ โรคความดัน โรคเบาหวาน ลุ่งจะเสนอ...ไผเป็นนักที่ลู่ด (ใครเป็นหนักที่สุด) ฮื่อออกมาอู้ เนี่ยหนาความกิดของลูงที่จะเริ่มในปีต่อไปเนี่ยหนา

ผู้วิจัย : เจ้า...เจ้า

ภ-ท๒ : คื่อออกมาอู้ว่าากำนของตัวเป็นโรคหัวใจนี้มันเป็นจะไดฟอง บ้องกันเองจะไดฟอง จะไดฮื่อหมุฮันฮับฮู้ฮื่อเนะตั้งคนตีบเป็นเนี่ยหนา ที่นี้คนที่เริ่มเป็นจะบอกว่าเฮ...กูกำลังเป็นโรคหัวใจฟองก็

เสียงขานรับเป็นการสนับสนุนความคิดพร้อมกันว่า “อ้อ...”, “เจ้า...”, “ดีกัะ”

ภ-ท๒ : (พูดต่อ)...เพราะากำนนี้ตรงกับที่อันเป็นฮื่อฮื่อฟิง นี้เป็นความริเริ่มของลูงหนา...แล้วหมุฮันจะพลอยได้ความฮู้ด้วย แล้วจะต้องวิ่งไปหาหมอละที่นี้ แทนที่จะเป็นนักก้อบเป็นนักแล้วที่นี้

ผู้วิจัย : เจ้า

ภ-ท๒ : เป็นกำนเตือนตัวเองว่าฮื่อฮับฮู้ตัวว่าโรคจะก้อขึ้นได้

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓)

สอง บันทึกภาพวันเก่า โดยการบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ ที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทำดีได้ทำร่วมกัน ลงบนวิดีโอเทปเพื่อให้คนรุ่นหลังในชุมชนได้มาเห็นแม้ในวันที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาพเคลื่อนไหวนั้นจะได้ล่วงลับไปแล้วก็ตาม แต่ภาพกิจกรรมที่บันทึกไว้ก็จะเป็นสื่อสารแสดงลักษณะแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นหลังได้ ดั่งข้อความจากการสนทนากลุ่มขณะที่พูดถึงว่าถ้ากล่าวถึงชมรมผู้สูงอายุแล้วจะนึกถึงอะไร

ผู้วิจัย : เมื่อก็อายุอยู่คิดว่าคิดถึงการเป็นตัวอย่างที่ดี

ผู้ช่วยวิจัย๑ : เป็นตัวอย่างชื่อคนรุ่นหลัง

ภ-ท๒ : นี่ลุงยังคิดถึงขนาดเนี่ยถ้าว่านี่พร้อม (หมายถึงว่าที่ศูนย์ฯทำสถานที่เรียบร้อยแล้ว) ลุงจะไปจ้างพวกถ่ายวิดีโอมาถ่ายเป็นตัวอย่างเอาไว้ วันหน้าสมมติว่ารุ่นลุงนี้...โทษเถอะ...พวกลุงนี้ก็หกลีบปายจะอยู่ได้ ก่อแค่บ่เกินชาวปี (ยี่สิบปี) ไซ่ก้อ ก่อแค่นั้นแน่นอนที่สู้ดเนี่ยหนา วันหน้าเขาก่อจะเอาเทปมาเปิดผ่อ (เอาเทปมาเปิดดู) โื้อะรุ่นนั้นมีไฟฟ่อง...มีคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยาย

ภ-ท๑ : เอ้อ...เอาไว้ผ่อเน้อ

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

สาม สร้างการสืบทอดแนวคิด กิจกรรม ของชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์โดยอาศัยเครือข่ายกลุ่ม อสม.และกลุ่มคนในชุมชน โดยไม่มีการจำกัดอายุสมาชิกที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมว่าจะต้องมีอายุ ๖๐ ปีเป็นต้นไป ขอเพียงให้สนใจและอยากจะทำกิจกรรมในชมรมก็สามารถเข้าร่วมได้ ดั่งข้อความ

ภ-ท๑ : ที่นี้รุ่นลูกเอ้าที่ว่าไล่เลยกันมาก่อ อสม. ก่อต้องดำเนินกิจการไปตาม หมู่ลั้งแล้วเนี่ย

ผู้วิจัย : เจ้า

ผู้ช่วยวิจัย๒ : อันนี้เข้าชมรมผู้สูงอายุเนี่ยมีตั้งแต่อายุเท่าใดขึ้นไปโละคะ?

ภ-ท๒ : บ่จำกัด...บ่จำกัด แล้วแต่ว่าคนนั้นเนว่าประโยชน์การออกก้ำลั้งกาย มันดี มันอยู่ดีตัวบุคคลหนาฮะ

ภ-ท๔ : อย่างบางคนห้าสิบปายก็มี

ภ-ท๒ : ฮะ...บางคนชาวกว่าปีก็ม้าหนาฮะ

ภ-ท๖ : เขาอยากมาวัดความดัน...เขาจะมาร่วมที่ว่าเขาอยากมาวัดความดัน
คนที่หนุ่มๆนอ

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุญญาวาส

ทรรศนะของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุญญาวาส ต่อแนวความคิดสื่อสารเพื่อ
สร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคตมีเพียงประการเดียว คือ *กิจกรรมงูมือเข้าวัด* ผู้สูงอายุ
ชักจูงเยาวชนบ้านอรุญญาวาสเข้าวัด ดึงข้อความจากการสนทนาเมื่อผู้ช่วยวิจัยเคยถามถึง
กิจกรรมที่ชมรมคิดทำเพื่อสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในอีก ๒-๓ ปีข้างหน้า

ผู้ช่วยวิจัย : เอาละครับ ตะกี้เขาคุยถึงตัวเก่าแล้วก็พากันอย่างมาที่ชมรมแล้ว เขาก่อ
จะรวมตัวกันเป็นชุมชนบ้านอรุญญาวาสประกอบด้วยละอ่อน คนวัย
รุ่น คนทำงาน ลูกหลานทั้งหมดเนี่ย...ในฐานะที่เป็นชมรมเนี่ย เขาจะ
ยะจะได้ชื่อชุมชนเขามีความเข้มแข็งในสองปีสามปีเนี่ย

อว๔ : เข็มแข็งชื่อเด็กละอ่อน เยาวชนเนี่ย

อว๖ : สนับสนุนเยาวชนนี่โละ

อว๔ : ...ชื่อมีกานชักจูงกันเข้าวัด

อว๕ : เข็มแข็งที่สุดเนี่ยหนาหนูที่ไหนเขาก็ยกเป็นที่หนึ่งจะชื่อไหน เพราะมี
แรงจูงใจจากท่านตุ้เจ้าด้วย ท่านพระครูเป็นช่วยเหลือ...

(สนทนากลุ่ม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๓)

จากข้อความในข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุบ้านอรุญญาวาสมีแนวความคิดสื่อสารเพื่อ
สร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต โดยเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชนในชุมชน และใช้
ศาสนาเป็นรากฐาน เหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันอย่างแนบแน่นระหว่างคนใน
ชุมชนกับวัด ซึ่งในที่นี่จะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงท่านพระครู (อว๕ ในข้างต้น) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส
ของวัดอรุญญาวาสว่าเป็นแรงจูงใจสำหรับแนวคิดที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน
ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแนวความคิดสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคตของสมาชิกชมรม
ผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุญญาวาส คือ *กิจกรรมงูมือเข้าวัด* นั้นมีมูลเหตุจากความศรัทธาผู้นำ
ทางความคิด คือ พระครูพิทักษ์นันทคุณ จึงเห็นว่าการกิจกรรมงูมือเข้าวัด โดยการชักชวนสมาชิกใน
ชุมชน คือกลุ่มเยาวชนเข้าวัด เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มเยาวชนมีความใกล้ชิดกับผู้นำทางความคิด
เพื่อซึมซับเอาแนวคิดต่างๆเอาไว้ ซึ่งสามารถนำเอาแนวคิดที่ได้รับนั้นมาสร้างความเข้มแข็งให้กับ
ชุมชนได้

ผลการวิจัยสำหรับปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
แนวความคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตาม ทรรศนะของสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีดังนี้ คือ <u>หนึ่ง</u> สร้างเครือข่ายป้องกันสุขภาพ <u>สอง</u> บันทึกภาพวันเก่า <u>สาม</u> สร้างการสืบทอดแนวคิด และกิจกรรมโดย อาศัยเครือข่ายกลุ่ม อสม.	แนวความคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตาม ทรรศนะของสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส มีดังนี้ คือ กิจกรรมจูงมือเข้าวัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และเสนอแนะ

งานวิจัย “การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการสื่อสาร รวมทั้งรูปแบบการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านตั้งแต่แรกเริ่ม ปัจจุบัน ตลอดจนถึงอนาคต เพื่อเป็นแนวทางศึกษากการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในระดับท้องถิ่นโดยมีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นแกนกำลังในการพัฒนาความเข้มแข็ง โดยมุ่งศึกษาจากระดับมหภาคในส่วนที่เป็นแนวคิดแรกเริ่มของการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ และในส่วนที่เป็นเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน และในระดับจุลภาคโดยการเปรียบเทียบชมรมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษาจำนวน ๒ ชมรม ดังข้อสรุปจากอภิปรายผลการวิจัยต่อไปนี้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๑ : แนวคิดพื้นฐานในการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร
ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๑ : ภูมิหลัง (background) ทางการศึกษา และอาชีพ ของผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกของผู้สูงอายุในจังหวัดน่านให้เกิดแนวคิดพื้นฐาน และตระหนักถึงความสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้สูงอายุ โดยการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน

อภิปรายผลการวิจัย :

แนวคิดพื้นฐานของการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่ม คือ **หนึ่ง** กลุ่มข้าราชการบำนาญที่เกษียณอายุราชการ เป็นลักษณะของการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการในช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ **สอง** กลุ่มข้าราชการทางด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นข้าราชการที่ตอบรับนโยบายการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุเมื่อปี ๒๕๒๗ จากกรมประชาสงเคราะห์ และนโยบายการจัดตั้งสาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยปี ๒๕๓๕ จากกระทรวงมหาดไทย และดำเนินนโยบายต่างๆมาตราบถึงปัจจุบัน ในส่วนที่สองนี้ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลน่าน

สำหรับกลุ่มที่หนึ่งกลุ่มข้าราชการบำนาญนั้นมีแนวคิดในการรวมตัวกันในกลุ่มข้าราชการที่ปลดเกษียณอายุเนื่องจากความว่าเหว่ จึงอาศัยเครือข่ายอาชีพกลุ่มข้าราชการ เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงเพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่ม จะเห็นได้ว่าการใช้กลุ่มอาชีพมาเป็นตัวเชื่อมโยงนี้มีความสอดคล้องกันกับแนวคิดเครือข่ายตามที่กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๓๘) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นลักษณะของการโยงใยถึงกันและพร้อมที่จะ work เมื่อต้องใช้งาน ซึ่งในกรณีนี้เป็นลักษณะของความพร้อมของ

เครือข่ายอาชีพที่จะเป็นเครือข่ายการช่วยเหลือกันทางด้านสังคม (social support network) ตามที่ Durkheim ศึกษาถึงผลของการรวมตัวกันทางสังคมเชิงสุขภาพจิต ซึ่งเครือข่ายทางสังคมนี้อาจเป็นตัวช่วยหรือเป็นเกราะป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเครียดในจิต ซึ่งสอดคล้องกันกับกรณีการรวมตัวกันของกลุ่มข้าราชการบำนาญที่อาศัยเครือข่ายเป็นเกราะป้องกันผลกระทบทางจิตใจคือ ความว้าเหว โดยใช้เครือข่ายอาชีพข้าราชการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันทางด้านอารมณ์ หรือ emotional aid (Barrera & Ainlay, ๑๙๘๓ ; Cutrona & Russell, ๑๙๙๐ ; Wellman & Wortley, ๑๙๘๙, ๑๙๙๐ อ้างถึงใน Monge, P. & Contractor, N.S.) เกิดเป็นกลุ่มกระชับความสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้นโดยอาศัยกิจกรรมเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมาชิกที่มารวมตัวกัน

สำหรับกลุ่มที่สองกลุ่มข้าราชการทางด้านสาธารณสุขนั้นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุแบ่งได้เป็นสองส่วนคือ แนวคิดของนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร และแนวคิดจากทางรัฐนั้น ในส่วนแนวคิดของนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร ที่มีอิทธิพลต่อชมรมผู้สูงอายุนั้นพิจารณาได้ว่า ตัวของนายแพทย์บุญยงค์เองเป็นผู้ที่มีลักษณะของความเป็นผู้นำทางความคิด (opinion leader) หรือผู้นำที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิด (change agent) เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากเดิมมุ่มมองแรกของผู้สูงอายุคือ ผู้ที่เป็นภาระต้องพึ่งพิงผู้อื่น มาเป็นผู้ที่พึ่งพิงของผู้อื่น และผู้ที่เป็นที่พึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันโดยอาศัยเครือข่ายความเป็นผู้สูงอายุเป็นเครือข่ายทางปัญญา (wisdom) สติ (mindfulness) และเครือข่ายแบบอย่างที่ดี (role model) แนวคิดที่เป็นมุ่มมองเกี่ยวกับผู้สูงอายุใหม่อันเกิดขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุโดยนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตรนี้ เป็นผู้กระตุ้นที่เชื่อมต่อการสร้างมโนภาพกลุ่มระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยให้เริ่มค้นพบศักยภาพของตนเอง ค้นพบภูมิปัญญาของตนเอง ค้นพบแนวทางที่จะพัฒนาตนเองจาก ทุนเดิมที่มีอยู่ อันเป็นกระบวนการความคิดที่จะสร้างพลังผู้สูงอายุให้เป็นพลังผลักดันชุมชนที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้น

และสำหรับแนวคิดจากรัฐ โดยกรมประชาสงเคราะห์นั้น วิเคราะห์ได้ว่าเป็นแนวคิดเบื้องต้นที่เป็นเสมือนแรงเสริมกระตุ้นการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจากเดิมเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือกลุ่มไม่เป็นทางการ (กลุ่มข้าราชการบำนาญ ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นกลุ่มข้าราชการนอกประจำการ) ให้กลายมาเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบมีหน่วยงานสังกัดและรับผิดชอบอย่างเป็นทางการ ทำให้กิจกรรมและการดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งสำหรับจังหวัดน่านนี้หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทกับชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างมากได้แก่ ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน โดยดำเนินงานสนับสนุนการก่อเกิด รวมทั้งกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุในลักษณะของหน่วยงานประสานคือ เผยแพร่ และตอบสนองต่อ

นโยบายทางด้านการดูแลประชากรผู้สูงอายุและการปฏิรูปสุขภาพจากรัฐ รวมทั้งเชื่อมต่อกับความต้องการของผู้สูงอายุกับสวัสดิการ และการดูแลจากรัฐ ประกอบกับการอำนวยความสะดวกในเชิงปฏิบัติการต่อการแสดงศักยภาพของกลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาแนวคิดหลักแรกเริ่มทั้งสามประการในการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน สิ่งที่สะท้อนให้เห็น คือ แนวคิดในการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านแม้ว่าจุดเริ่มจะเป็นกลุ่มที่รวมตัวและริเริ่มโดยอิสระ สมควรใจ ก็ตามที่ ทว่าพื้นฐานแนวคิดในการรวมตัวนั้น**ไม่ได้เป็นแนวคิดที่เกิดประชาชนในระดับรากหญ้า (grassroots)** แต่เป็นแนวคิดที่เกิดจากกลุ่มบุคคลที่เคยอยู่ในโครงสร้างระบบราชการอย่างแนบแน่นมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นคุณผิน ปานกลาง และคุณจันทร์ แพลงศร ซึ่งทั้งสองเคยดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอของจังหวัดน่านมาก่อน หรือนายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร ซึ่งอดีตเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลน่าน ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของคนที่เคยอยู่ในระบบราชการที่ร่วมมือกันสร้างมิติใหม่ทางความคิดในการพัฒนา ซึ่งจากเดิมคิดว่าอำนาจต่างๆอยู่ที่มือรัฐ การแก้ปัญหาต่างๆต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐ มาเป็นการแก้ปัญหาที่มุ่งประเด็นไปที่การพึ่งพาตนเอง สร้างความเป็นปึกแผ่นโดยอาศัยกลุ่มใกล้เคียงตัวก่อน คือ กลุ่มข้าราชการบำนาญ จากนั้นค่อยขยายวงกว้างไปเป็นข้าราชการนอกประจำการ และท้ายสุดก็กระจายไปสู่ประชาชนผู้สูงอายุทั่วไปเป็นชมรมผู้สูงอายุ (ซึ่งในส่วนนี้ไปปรับแรงกระตุ้นจากรัฐ) จะเห็นได้ว่าลักษณะของการแก้ปัญหานี้ดึงความเป็นปัจเจกมาสู่ความเป็นกลุ่ม ดึงความเป็นกลุ่มจากเดิมมีเพียงกลุ่มเดียวไปเป็นความเป็นเครือข่าย เพื่อที่จะมาร่วมมือให้ความช่วยเหลือร่วมกันในด้านสุขภาพจิต คือ ขจัดปัญหาความว้าเหว่ภายหลังจากการเกษียณอายุงาน ซึ่งภายหลังจากนั้นสถานภาพกลุ่มก็พัฒนาเพิ่มมากขึ้นโดยเครือข่ายสมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้เข้าไปมีบทบาทต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ด้วยศักยภาพของพลังส่วนรวมอันเป็นทุนที่ติดตัวมา (human capital) ในกลุ่มผู้สูงอายุอันได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ต่างๆ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒ : ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๒ : ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านมีลักษณะกระจายไปตามชุมชนต่างๆอย่างทั่วถึง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย :

ข้อมูลจากผลการวิจัยพบว่าชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านจำนวน ๑๓๒ ชมรมนั้น มีการกระจายตัวไปทุกตำบลในจังหวัดน่าน ซึ่งจากการศึกษาตามตำแหน่งที่ตั้งของชมรมนั้น ศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะใหญ่ๆคือ

หนึ่ง มีศูนย์กลางการสื่อสารอยู่ที่วัด จำนวน ๓๔ แห่ง

สอง มีศูนย์กลางการสื่อสารอยู่ที่สถานพยาบาล จำนวน ๙๘ แห่ง

สำหรับชมรมผู้สูงอายุที่มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดในจำนวน ๓๔ แห่งนั้นมีความน่าสนใจคือจำนวนถึง ๒๓ แห่งที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่เขตเมือง² ซึ่งโดยปกติในเขตเมืองจะมีชุมชนทั้งหมด ๒๗ ชุมชน ในที่นี้ขาดไป ๔ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ชุมชนบ้านอรัญญาวาส ชุมชนบ้านดอนศรีเสริม และชุมชนบ้านประตูปลอง ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (สัมภาษณ์, ธันวาคม ๒๕๔๓) พบว่าชุมชนบ้านดอนศรีเสริม และชุมชนบ้านประตูปลองนั้นไม่มีวัดประจำชุมชน ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนจะศรัทธาวัด³ อื่นที่อยู่ใกล้กับชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชนและใช้เป็นศูนย์กลางสำหรับชมรมผู้สูงอายุ สำหรับชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้น เดิมชมรมผู้สูงอายุมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดประจำชุมชนโดยที่ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ที่ย้ายศูนย์กลางเดิมจากที่วัดมาเป็นที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชน เนื่องจากบริเวณวัดไม่สะดวกต่อการจัดกิจกรรม ส่วนชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้นการที่ศูนย์กลางของชมรมเป็นศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชนนั้น จากการลงพื้นที่ (สังเกตการณ์, ธันวาคม ๒๕๔๓) ไม่มีความแตกต่างในทางปฏิบัติเนื่องจากศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชนอยู่ในบริเวณที่ติดกันกับวัด (ผังแผนที่ชุมชนบ้านอรัญญาวาสที่แสดงในภาคผนวก ๑) และการปฏิบัติกิจกรรมทางด้านสุขภาพของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสไม่โดดเด่นเท่ากับกิจกรรมการเล่นเปตอง และกิจกรรมแพทย์แผนไทย (กิจกรรมที่ผู้สูงอายุร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน) ที่สมาชิกชมรมให้ความสำคัญมากกว่า

สำหรับผลการวิจัยในข้างต้นพบว่าศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุนั้นอยู่ที่สถานพยาบาลเป็นหลัก คือ จำนวน ๙๘ ชมรม จากทั้งหมด ๑๓๒ ชมรม ซึ่งข้อมูลจากผลการวิจัยเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานพยาบาลมีความสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินการกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม ซึ่งความเป็นจริงในส่วนนี้มีข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่ง คือ สถานที่ในการออกหนังสือ เอกสารต่างๆ ของสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัด

¹ ข้อมูลปรับปรุงล่าสุดเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

² เขตเมือง ในที่นี้หมายถึง เขตเทศบาลเมือง

³ ศรัทธาวัด คือ การที่ชาวบ้านมีความเลื่อมใสต่อวัดใดก็จะไปร่วมกิจกรรมกับวัดนั้นเป็นประจำเรียกว่า ส่วนกลุ่มชาวบ้านนี้เรียกว่า ศรัทธาชาวบ้าน

น่าน (องค์กรกลางของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน) คือ ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน การจัดประชุมร่วมกันระหว่างประธานชมรมผู้สูงอายุประจำชุมชนโดยส่วนใหญ่จะใช้สถานที่ คือ โรงพยาบาลน่าน การที่สถานพยาบาลเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุนั้นย่อมเป็นผลดีเมื่อพิจารณาตามหลักเหตุผลทั้งในทางหลักการและในทางปฏิบัติ เพราะการที่ผู้สูงอายุมีการติดต่อสื่อสารใกล้ชิดกับสถานพยาบาลนั้น ย่อมหมายถึงว่าผู้สูงอายุมีการติดต่อสื่อสารที่ใกล้ชิดกับสุขภาพ หรือ “สุขภาพะ” ทว่าหากวิเคราะห์ถึงลักษณะการดำเนินงาน แนวนโยบายต่างๆ แล้ว การที่สถานพยาบาลเป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุนั้นอาจเกิดลักษณะของการ**แทรกแซง**ทางความคิดในลักษณะของการสั่งการจากรัฐสู่ประชาชน ซึ่งอาจทำให้สถานภาพกลุ่มที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติของกลุ่มผู้สูงอายุ เปลี่ยนแปลงไปเป็นกลุ่มองค์กรที่มีสถานภาพใกล้เคียงกับกลุ่ม/องค์กรที่รวมตัวโดยรัฐเช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขที่มักจะได้รับเอานโยบาย หรือโครงการทางด้านสาธารณสุขในลักษณะสั่งการจากเบื้องบนในทางปฏิบัติ ถูกเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินการจนบางครั้งละเลยต่อการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนและการตัดสินใจซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้

ในทางกลับกันการที่สถานพยาบาลเป็นศูนย์กลางการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุนั้นถ้าหากว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มารวมตัวกันนี้สามารถที่จะรักษาสถานภาพเดิมของกลุ่มไว้ได้อย่างเหนียวแน่นคือเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการช่วยเหลือกันเอง โดยมีจิตสำนึกอิสระนอกอำนาจการควบคุมจากรัฐแล้ว กลุ่มผู้สูงอายุเองก็สามารถที่จะใช้สถานพยาบาลซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐเป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อเรียกร้อง หรือผลักดันแนวนโยบายที่เริ่มต้นจากภาคประชาชนไปสู่รัฐได้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๓ : มูลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๓ : มูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุฯ มูลเหตุจูงใจตนเอง คือ สร้างเสริมความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ และโดยผ่านกลุ่ม คือ สืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย :

ในส่วนของมูลเหตุจูงใจของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโดยผ่านตนเองของชมรมผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างทั้งสองชมรมนั้นมีความคล้ายคลึงกันในส่วนของความต้องการทางด้านสุขภาพหรือสุขภาพะหรือภาวะที่เป็นสุขนั่นเอง โดยชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่จะกล่าวถึงสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (ประชุมกลุ่มและสนทนากลุ่ม, ธันวาคม ๒๕๔๓) ในขณะที่ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสจะกล่าวถึงแต่เพียงสุขภาพทางด้านร่างกายเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว

ความแตกต่างของทั้งสองชมรมก็คือ เมื่อสนทนากลุ่มร่วมกัน ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่จะให้ความสำคัญต่อเรื่องสุขภาพมาเป็นลำดับแรกเมื่อได้รับการสอบถามถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ ในขณะที่ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสเมื่อสนทนากลุ่มร่วมกันสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสแต่ละท่านจะเน้นย้ำถึงความสามัคคีเป็นหลักจนให้ความรู้สึกว่าการมองเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องรอง

จุดที่น่าสนใจก็คือความแตกต่างทางมุมมองของสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสที่แตกต่างจากบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ตรงที่บ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ไม่ได้เน้นย้ำเรื่องความสามัคคีมากนัก แต่ให้น้ำหนักกับเรื่องสุขภาพเป็นหลัก แต่จากการแสดงออกทั้งวิถีปฏิบัติในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกชมรมฯ มีความอย่างสม่ำเสมอและพร้อมเพรียงสูงซึ่งในจุดนี้แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีที่มีในกลุ่มอย่างแน่นแฟ้นอยู่แล้วและความสามัคคีนี้สามารถที่จะสื่อสารกับชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้โดยใช้ตัวกิจกรรมเป็นสื่อ ในขณะที่ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสมีการพบปะและประชุมกลุ่มของสมาชิกร่วมกันอย่างเป็นทางการเป็นประจำสัปดาห์ละครั้งเท่ากับชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และไม่มีการประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการแต่กล่าวถึงความสามัคคีเป็นหลัก ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาจากบริบทชุมชนแล้วผู้วิจัยพบว่าผู้นำทางความคิดของชุมชนบ้านอรัญญาวาสเข้ามามีอิทธิพลทางความคิดในกลุ่มสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส ซึ่งได้แก่ แนวคิดที่ว่าทุนทางสังคมที่สำคัญของชาวน่านก็คือ ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และความสามัคคีจากการรวมกลุ่มกัน โดยท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ (ชีวีตชุมชน, ตุลาคม ๒๕๔๒) ด้วยความใกล้ชิดในชุมชนระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับวัด ซึ่งตัวแทนวัดในที่นี้ก็คือ พระครูพิทักษ์นันทคุณซึ่งผู้นำทางความคิดของชุมชนบ้านอรัญญาวาสและผู้นำทางความคิดของชุมชนชาวน่านนี้ จึงเป็นเหตุให้สมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสคำนึงถึงเรื่องความสามัคคีเป็นเรื่องหลักเมื่อเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผู้สูงอายุนั่นเอง ข้อเสนอสนับสนุนสำหรับประเด็นนี้ทั้งสองประการ คือ

หนึ่ง การที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมาประชุมร่วมกันของสมาชิกชมรมในวันทีนัดหมายมาพร้อมกันเพื่อตรวจสุขภาพ ร่างกาย และออกกำลังกายร่วมกันในวันจันทร์มากนัก แต่กลับให้ความสำคัญกับการไปวัดร่วมกันในวันสี่วันธรรมมากกว่า

สอง ตามที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคมให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย (สัมภาษณ์เพิ่มเติม, กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔) ถึงจุดเด่นของชุมชนที่ทำให้ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสมีความ

เข้มแข็งเพราะ ท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ เป็นจุดรวมศูนย์ที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีการรวมตัวกันในชุมชนบ้านอรัญญาวาส

สำหรับประเด็นถัดมาคือ มูลเหตุการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโดยผ่านทางกลุ่มนั้น ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนั้น ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส มีกิจกรรมที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมาร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน คือ การอบนวดยาสมุนไพร และการแพทย์แผนไทย เป็นกิจกรรมที่สืบสานวัฒนธรรมตามข้อสันนิษฐานการวิจัย กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะของการบริการ คือ ให้บริการการแพทย์แผนไทย และการนวดยาสมุนไพรที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำชุมชน และเปิดบริการอบยาสมุนไพรโดยอาศัยพื้นที่ของวัดอรัญญาวาส ซึ่งทางวัดได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากจะเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับกลุ่มคนในชุมชนแล้วยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างชุมชนกับวัด ที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันในการประกอบกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน นอกจากนี้แล้วกิจกรรมนี้ยังเป็นลักษณะของการบริการที่สื่อนัยทางวัฒนธรรมอีกด้วย โดยทุนที่ใช้ไปในการผลิตสร้างกิจกรรมบริการในที่นี่ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันได้แก่วิธีการนวดการอบยา การใช้สูตรสมุนไพรสำหรับการให้บริการแพทย์แผนไทย เหล่านี้ล้วนเป็นบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ เรียกว่าเป็น ทุนวัฒนธรรม (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ๒๕๓๙) ที่สะท้อนแบบแผนการดำรงชีวิต ระบบความเชื่อ และการให้คุณค่าของการรักษาสุขภาพโดยใช้วัตถุดิบ คือ สมุนไพรในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแพทย์แผนไทย นั่นเอง

ส่วนชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ มีความเด่นชัดในการแสดงออกถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าร่วมเพื่อใช้กระบวนการกลุ่มในการร่วมคิดร่วมประกอบกิจกรรมระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมระดมทรัพยากรในหมู่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ (๑ มกราคม ๒๕๔๔) ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงกิจกรรมดังกล่าวนี้ประกอบกับการวิเคราะห์ตามมุมมองทางการสื่อสารต่อไปใน ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔ : วิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร?

ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๔ : ผู้นำกลุ่ม และสมาชิก ของชมรมผู้สูงอายุ มีการสื่อสารที่เป็นไปในลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความคิดของสมาชิกกลุ่ม

อธิบายผลการวิจัย :

การสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในชมรมของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้นเห็นได้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้วิจัยเข้าศึกษา ซึ่งข้อมูลจากการสังเกตการณ์ประกอบกับการสนทนากลุ่มต่อกิจกรรมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะผู้นำกลุ่มตามผลวิจัย คือ ประธานชมรมของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในการเสนอความเห็นและกิจกรรมต่างๆให้กับสมาชิก มีการแจกแจงข้อมูลเพื่อความถูกต้อง และรับฟังความคิดเห็นจากจากเพื่อนสมาชิกชมรมเป็นอย่างดี ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารจากกิจกรรมทั้ง ๒ กิจกรรมได้ดังนี้ คือ

๑. **กิจกรรมสะสมทรัพย์** เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความคิดริเริ่มของประธานชมรม ผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์ท่าลี่ (ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๔ ผลการวิจัย) โดยที่ต้องการจะใช้ตัวกิจกรรมสื่อให้คนภายนอกเห็นถึงความเข้มแข็งของสมาชิกชมรม และสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการสร้างพันธะร่วมกันให้เกิดขึ้นในหมู่สมาชิกชมรมฯ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของความเป็นกลุ่มโดยเงินสะสมเป็นเงินของทุกชมรมของสมาชิกทุกคน ในที่นี้ไม่ได้มองถึงมูลค่าของเงินแต่มองถึงกระบวนการฮอม(ฮอม)ร่วมกัน สะสมเงินในฐานะกิจกรรมตัวแทนที่จะรวมจิตใจของสมาชิกชมรมไว้ด้วยกัน ซึ่งคำพูดในตอนหนึ่งของ ภ-ท๒ กล่าวถึงว่า “สร้างสมาชิก” ผู้พูดมีเจตนาแสดงความหมายว่าเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มร่วมกัน โดยอาศัยเงินที่ร่วมกันเก็บเพื่อจะนำไปใช้ร่วมกันภายใต้ชื่อของ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ไม่ใช่เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นโดยใช้ของมูมมองที่ว่า “กิจกรรมสะสมทรัพย์ที่เกิดขึ้น คือ ผลจากความสมัครสมานสามัคคีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ทุกคน” หรือคิดเป็นสมการได้ว่า

ข เป็นผลมาจาก ก คือ ถ้ามี ก จึงเกิด ข

ซึ่งก็คือ $\text{if } n \text{ then } \text{ข} = n \rightarrow \text{ข}$

โดยที่ $n =$ ความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม (cohesiveness)

$\text{ข} =$ กิจกรรมสะสมทรัพย์

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า “กิจกรรมสะสมทรัพย์” อยู่ในฐานะของ “สื่อ” ที่เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม ที่เกิดจากความสมัครสมานสามัคคีของสมาชิกชมรมฯ ซึ่งความสมัครสมานสามัคคีสำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นี้ เกิดขึ้นได้จากการสื่อสารระหว่างกลุ่มที่สมาชิกชมรมมีส่วนร่วมต่อกันอันได้แก่ การมาพบปะกันในวันที่มีกิจกรรมกลุ่ม และวันที่มีการเก็บเงินสะสมร่วมกันนั่นเอง

๒. **กิจกรรมงานวันขึ้นปีใหม่** เกิดขึ้นจากการริเริ่มโดยประธาน ชมรมผู้สูงอายุชุมชน บ้านภูมินทร์-ท่าลี่ สมาชิกชมรมได้มีการร่วมประชุมกันและลงความเห็นว่าจะมีการจัดงานขึ้นในวันที่ ๑ มกราคม เพื่อให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้มาพบปะพูดคุยกันสังสรรค์ด้วยกัน และนำพาลูกหลานมาร่วมได้ ซึ่งจากการเข้าร่วมงานในวันดังกล่าวพบว่า นอกจากจะเป็นการรวมผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนแล้วยังเป็นการรวมกลุ่มของบรรดา อสม. ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบรรดาแม่บ้านในชุมชน และมีหัวหน้าบ้านเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ทำให้บรรยากาศในวันงานนั้นบ่งบอกถึงการประสานวัฒนธรรมช่วงอายุที่หลากหลายภายในชุมชน โดยใช้พิธีการ (ceremony) คือ งานในโอกาสพิเศษนั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากการรวมกลุ่มคนในชุมชนที่มีช่วงอายุหลากหลายเช่น กลุ่ม อสม.ที่จะมีช่วงอายุประมาณ ๔๐-๕๕ ปี กลุ่มแม่บ้าน (ช่วงอายุไม่แน่นอน) มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน มีการจับรางวัลซึ่งมีเด็กตัวน้อยๆที่เป็นลูกหลาน (อายุประมาณ ๗-๑๓ ปี) เอาของขวัญของตัวเองมาจับฉลากร่วมกับยาย ตา ย่า ปู่ ซึ่งมีอายุมากแล้ว สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยให้เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพราะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกันกับ Deal & Kennedy (๑๙๙๙) ที่กล่าวถึงการสร้างองค์กรให้มีความเข้มแข็งโดยอาศัยพิธีการเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร โดยการมองชุมชนเป็นเสมือนองค์กรที่หล่อหลอมขึ้นด้วยบุคคลหลากหลายช่วงอายุ ซึ่งในแต่ละช่วงอายุนั้นอาจมีลักษณะทางความคิดที่แตกต่างกันได้ด้วยบริบททางประสบการณ์ แต่สามารถที่จะมาประสานเข้าหากันได้โดยอาศัยพิธีการคือ การจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษเพื่ออาศัยกระบวนการกลุ่มของที่ประกอบกิจกรรมร่วมกันเป็นตัวเชื่อมต่อวัฒนธรรมทางความคิดระหว่างช่วงอายุที่หลากหลายเหล่านั้นให้มาบรรจบต่อกันได้

สำหรับกิจกรรมงานวันขึ้นปีใหม่นั้นนอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีการสื่อสารตามที่ได้กล่าวในข้างต้นแล้ว ในวันงานได้มีการมอบรางวัลสำหรับสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ หรือ รางวัลสมาชิกคนขยัน ซึ่งผู้ที่ได้รับรางวัลเป็นแม่อยู่ท่านหนึ่งมีอายุแปดสิบกว่าแล้ว ท่านดีใจมากที่ได้รับรางวัล ซึ่งรางวัลนี้คือพวงมาลัยที่ประธานเป็นผู้เดินไปมอบให้พร้อมกับเสียงปรบมือแสดงความชื่นชมจากบรรดาเพื่อนสมาชิก การมอบรางวัลนี้สอดคล้องกันกับแนวคิดของ Deal & Kennedy (๑๙๙๙) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่ประสานวัฒนธรรมของคนในองค์กรร่วมกันคือ การสร้างวีรบุรุษหรือวีรสตรี (heroic figure) เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสมาชิกในองค์กร ซึ่งในที่นี้ก็คือ การสร้างวีรสตรีขึ้นโดยให้รางวัลเป็นสื่อเพื่อให้สมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่เห็นเป็นแบบอย่างความขยันในการมาเข้าร่วมกิจกรรมนั่นเอง

สำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส จากผลวิจัยในข้างต้นเห็นได้ว่าสมาชิกชมรมฯมีวัดเป็นจุดศูนย์กลางในการรวมตัวกัน แสดงให้เห็นว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนี้มีความเกาะเกี่ยวกันโดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจของสมาชิกชมรมฯ ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงลักษณะชุมชนบ้านอรัญญาวาส (ดูแผนที่ชุมชนบ้านอรัญญาวาสประกอบที่ภาคผนวก ๑) จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง ถูกแบ่งด้วยถนนสองสายคือ ถนนสุขุมวิทและถนนมหาไชย ที่พักอาศัยในชุมชนเป็นบ้านตึกเสียส่วนใหญ่ บ้านเรือนที่อยู่ใกล้กันมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติกระจายตามพื้นที่บ้างแต่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ชุมชน (ดูจากสีที่ระบายถ้าเป็นเครือญาติกันจะระบายสีเดียวกัน) ดังนั้นโอกาสที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุจะมาพบปะกันเพื่อประชุมกลุ่มร่วมกันนั้น คือ **หนึ่ง** ที่ศูนย์ฯ จากการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯในทุกวันจันทร์ **สอง** ที่วัด จากการเข้าร่วมกิจกรรมในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ซึ่งจากสรุปผลวิจัยในข้างต้น**ไม่พบการประชุมกลุ่มอย่างเป็นทางการ**ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสที่ศูนย์ฯ **ดังนั้นวัดจึงเป็นบริบทที่สำคัญในการสื่อสาร**ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส

นอกจากการใช้วัดเป็นสถานที่สำหรับบอกกล่าวเรื่องราวให้กับสมาชิกชมรมแล้วนั้น กิจกรรมที่สมาชิกชมรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญคือ กีฬาเปตองนั้น ก็ได้ใช้สถานที่ของวัดอรัญญาวาสในการเล่น ซึ่งวัดอรัญญาวาสมีสนามเปตองถึง ๘ สนามด้วยกัน จากแรกเริ่มมีเพียงสนามเดียว แต่ต่อมาได้รับความนิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายทำให้เกิดการขยายจำนวนสนามเพิ่มขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางวัดในการเอื้อเพื่อสถานที่เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วจากการสังเกตการณ์พบว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสจะให้ความสนใจต่อการเล่นเปตองมากมืออยู่หลายท่านที่มีลูกเปตองเป็นของตัวเอง และในแต่ละครั้งใช้เวลาในการเล่นนานหลายชั่วโมงบ่อยครั้งที่เด็กๆในชุมชนกลับมาจากโรงเรียนก็จะมาร่วมเล่นด้วย นอกจากนี้เด็กในชุมชนแล้วพระในวัดก็จะมาร่วมเล่นเปตองกับผู้สูงอายุด้วย แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเล่นเปตองในหมู่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุนี้เป็นกิจกรรมกลุ่มที่เชื่อมความสัมพันธ์ภายในชุมชนระหว่างเด็ก พระ และผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมฯเข้าด้วยกัน ซึ่ง**นอกจากจะสอดคล้องกันกับแนวคิด corporate culture** ตามที่ Deal & Kennedy ได้เสนอไว้ว่ากิจกรรม/พิธีกรรมต่างๆจะเป็นสิ่งที่สร้างโอกาสในการติดต่อ (connections) ความทรงจำ (memories) และการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างไม่สามารถจะทราบได้จากการดำเนินชีวิตตามวิถีปกติ**แล้วยังเป็นการแสดง**ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างบ้านกับวัด หรือ ชาวบ้านกับพระนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกันกับ ชูชัย ศุภวงส์ (๒๕๔๑) ที่กล่าวถึงความหมายของ "ชุมชน" โดยการอ้างอิงถึงกรอบแนวคิดทางพุทธศาสนาว่าเป็นปัจจัยเอื้อต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

ลักษณะการสื่อสารระหว่างสมาชิกในชมรม และระหว่างสมาชิกชมรมกับชุมชนของชมรม ผู้สูงอายุทั้ง ๒ ชมรมที่มีความแตกต่างกันนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทางประชากร คือ อายุ เพศ และ อาชีพก่อนเกษียณของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทั้ง ๒ ชมรม มาพิจารณาเพื่อหาความสัมพันธ์ที่อาจ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสื่อสารที่มีความแตกต่างกันนี้ได้ ซึ่งข้อมูลจากตารางที่ ๔ ก (หน้า ๔๒) และตารางที่ ๔ ข (หน้า ๔๓) ได้ว่า

	ชมรมผู้สูงอายุชุมชน บ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ชมรมผู้สูงอายุชุมชน บ้านอรัญญาวาส
ต่ำกว่า ๖๐ ปี	๕ คน	๖ คน
๖๐ - ๖๕ ปี	๗ คน	๔ คน
๖๖ - ๗๐ ปี	๕ คน	๙ คน
๗๑ - ๗๕ ปี	๕ คน	๗ คน
๗๖ - ๘๐ ปี	๔ คน	๑ คน
๘๑ ปี ขึ้นไป	๑ คน	๑ คน
เพศหญิง	๒๒ คน	๑๙ คน
เพศชาย	๕ คน	๙ คน
ข้าราชการ	๗ คน	๖ คน
ค้าขาย	๙ คน	๖ คน
รับจ้าง	๖ คน	๔ คน
แม่บ้าน	๑ คน	๑๑ คน
ทำสวน	๔ คน	๑ คน

ข้อมูลทางประชากรในข้างต้นนี้หากพิจารณาตามลำดับโดยเริ่มจาก ข้อมูลอายุจะเห็นได้ว่าในแต่ละช่วงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้นมีความใกล้เคียงกันมากที่แตกต่างไป คือ ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ช่วงอายุมากกว่า ๘๐ ปีจะมีแค่เพียง ๑ คน และชุมชนบ้านอรัญญาวาสช่วงอายุ ๗๖ - ๘๐ ปี และ ๘๑ ปีขึ้นไป มีจำนวนช่วงอายุละ ๑ คน เท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลอายุมาเรียงลำดับเพื่อหาค่ามัธยฐานดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์ - ท่าลี่

๓๗	๕๐	๕๒	๕๘	๕๙	๖๒	๖๒	๖๔	๖๔	๖๔	๖๕
๖๕	๖๗	๖๘	๖๙	๖๙	๗๓	๗๓	๗๕	๗๕	๗๕	๗๘
๗๘	๘๐	๘๐	๘๕							

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส

๕๔	๕๔	๕๙	๖๐	๖๐	๖๐	๖๑	๖๒	๖๔	๖๔	๖๖
๖๗	๖๗	๖๗	๖๗	๖๙	๗๐	๗๐	๗๒	๗๒	๗๒	๗๒
๗๓	๗๔	๗๖	๗๙	๘๑						

เมื่อนำข้อมูลอายุมาหาค่ามัธยฐานในข้างต้นแล้วได้ค่ามัธยฐานอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสมีความใกล้เคียงกัน คือ ๖๙ และ ๖๗ จึงอาจสรุปได้ว่าอายุไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุทั้งสองชมรมมีความแตกต่างกัน

ลำดับต่อไปคือ ข้อมูลเพศ เมื่อนำข้อมูลในส่วนนี้มาพิจารณาพบว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทั้งสองชมรมมีสมาชิกที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าเพศไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารของทั้งสองชมรมมีความแตกต่างกัน

ถัดมาเป็นข้อมูลอาชีพก่อนเกษียณของสมาชิกทั้งสองชมรมในข้างต้นนี้ อาชีพก่อนเกษียณของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่แต่ละอาชีพมีจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนอาชีพก่อนเกษียณของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้นพบว่าอาชีพแม่บ้านมีจำนวนมากกว่าอาชีพอื่นมาก ในขณะที่อาชีพอื่นเช่น รับราชการ คำขาย และรับจ้าง มีจำนวนใกล้เคียงกัน จากข้อมูลอาชีพของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทั้งสองชมรมนี้ อาจสรุปได้ว่าอาชีพของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชมรมผู้สูงอายุทั้งสองชมรมมีลักษณะการสื่อสารที่แตกต่างกัน เพราะว่าการที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสมีแม่บ้านเป็นจำนวนมากนั้นเป็นอาชีพที่มีเวลาว่างในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้มากกว่าอาชีพอื่น จึงทำให้ใช้เวลาว่างในการร่วมกิจกรรมปะต้องร่วมกันได้

สำหรับการสื่อสารระหว่างชมรมกับชุมชนนี้ ถ้าหากพิจารณาบริบททางการสื่อสารของชมรม ผู้สูงอายุทั้งสองชุมชนนั้น โดยอาศัยแนวคิดองค์ห้า (Pentad) ของ Kenneth Burke ในคู่ของ scene-act มาวิเคราะห์จะได้ว่า สถานที่ตั้งของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้นมีลักษณะปลอดโปร่งและมีพื้นที่เปิดกว้าง ซึ่งนอกจากจะเอื้ออำนวยต่อการประกอบกิจกรรมของสมาชิกชมรมฯแล้ว ยังเป็นส่วนที่ทำให้สมาชิกชมรมฯเกิดมูลเหตุในการทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่อง

จากสถานที่ตั้งชมรมนั้นเป็นที่เส้นทางสัญจรผ่านไปมาของคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนบ้าน
ภูมินทร์-ท่าลี่สามารถที่จะเห็นการประกอบกิจกรรมของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ดังนั้นสมาชิกชมรม
ผู้สูงอายุจึงถูกกำหนดพฤติกรรมด้วยสถานที่ คือ จำเป็นต้องแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงกัน
เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่สมาชิกในชุมชนนั่นเอง ซึ่งถ้าหากเปรียบเทียบกับสถานที่ตั้งของชมรมผู้สูง
อายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้นจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากสถานที่ตั้ง
ของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้น บรรยากาศไม่ปลอดโปร่งเนื่องจากเป็นพื้นที่ปิด ไม่
เปิดโล่งเหมือนกับชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ นอกจากนี้แล้วยังไม่เป็นพื้นที่ที่เป็นที่สัญจรของคนใน
ชุมชนเช่นเดียวกับบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ดังนั้นการประกอบกิจกรรมจึงไม่เน้นเพื่อที่จะสื่อสารให้
กับคนในชุมชน แต่เป็นลักษณะของการประกอบกิจกรรมทางสุขภาพเพื่อสร้างเสริมความสุขภาพ
ให้กับสมาชิกชมรมฯแต่ละคน

สำหรับการสื่อสารระหว่างชมรม-ชมรม ตามที่ผลวิจัยในบทที่ ๔ นั้น สะท้อนให้เห็นถึง
การสร้างเครือข่ายระหว่างชมรมผู้สูงอายุด้วยกัน โดยใช้การเยี่ยมชมดูงานซึ่งกันและกันเป็นตัว
เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุต่างชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความ
สัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในเครือข่ายผู้สูงอายุด้วยกันเอง ซึ่งสอดคล้องกันกับ Durkhiem ที่ศึกษา
เครือข่ายการช่วยเหลือทางสังคม (social support network) ที่มีการใช้เครือข่ายความสัมพันธ์
เป็นเครือข่ายความช่วยเหลือในเรื่องของความรู้ (information aid) ในที่นี้เช่น การดูงานแพทย์
แผนไทยจากชมรมผู้สูงอายุด้วยกัน และนำเอาความรู้เรื่องแพทย์แผนไทยนี้ไปปฏิบัติเป็นกิจกรรม
สำหรับชมรมต่อไป

นอกจากนี้แล้ว การที่ชมรมผู้สูงอายุแต่ละชมรมมีการสื่อสารร่วมกันอย่างเป็นเครือข่ายนี้
ยังเป็นลักษณะของการสื่อสารที่เกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดเครือข่ายความ
ช่วยเหลือในเรื่องของมิตรภาพ (companionship) ขึ้นได้ ซึ่งการรวมตัวกันอย่างเป็นเครือข่ายนี้
เป็นลักษณะการสื่อสารที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ ดังที่ Putnum
(Putnum, ๑๙๙๓ อ้างถึงใน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, ๒๕๔๐) พบข้อสรุปว่า การรวมตัวกันใน
ชุมชนในรูปของกลุ่ม ชมรม สหกรณ์ สมาคม หรือองค์กรต่างๆ ในภาคประชาสังคม เป็นตัว
กำหนดที่สำคัญที่สุดต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเป็นประชาธิปไตยและความสงบสุขของ
สังคม ซึ่งจากการรวมตัวกันประกอบกับการสื่อสารกันอย่างเป็นเครือข่ายนี้ แสดงให้เห็นถึงการ
สร้างความสัมพันธ์ทางระหว่างชุมชน-ชุมชน⁴ อันก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน ความช่วยเหลือ

⁴ ที่ว่าระหว่างชุมชน-ชุมชนนั้นก็คือ การที่ชมรมผู้สูงอายุชมรมหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับชมรมผู้สูงอายุอีกชมรมหนึ่งนั้น ก็คือ การที่
สมาชิกจากชมรมหนึ่งมาปฏิบัติสัมพันธ์กับสมาชิกจากอีกชมรมหนึ่งนั่นเอง เช่น ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสไปเยี่ยม
ดูงานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ก็คือ ส่วนหนึ่งของสมาชิกชมรมบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ไปมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับ

เกื้อกูล และความร่วมมือร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งไว้ความไว้วางใจต่อกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันที่เกิดขึ้น ประกอบกับเครือข่ายการสื่อสารที่มีร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ⁵ ถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคม (Social capital) ที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชนของชมรมผู้สูงอายุที่มีเครือข่ายการสื่อสารระหว่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระไพศาล วิสาโล ในปาฐกถาโกลดคิมทองปี ๒๕๓๗ (อ้างถึงใน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, ๒๕๔๐) ที่สะท้อนความคิดที่ว่า สังคมหรือชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้ย่อมเกิดลักษณะความสัมพันธ์ในแนวนอน⁵ที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน ดังนั้นการที่ชมรมผู้สูงอายุแต่ละชมรมมีการสื่อสารที่เป็นเครือข่ายร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และสังคมได้

ในส่วนของการสื่อสารระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับหน่วยงานรัฐนั้น ความชัดเจนของการสื่อสารนี้คือหน่วยงานที่ชมรมผู้สูงอายุตัวอย่างมีการสื่อสารด้วย คือ โรงพยาบาลน่าน ผลการวิจัยนี้เป็นสิ่งสะท้อนได้ชัดเจนว่า โรงพยาบาลน่านเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องข้องในฐานะของหน่วยประสานตั้งแต่แรกเริ่มในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ การดำรงอยู่ และการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ดังรายละเอียดผลวิจัยที่แสดงในบทที่ ๔ ซึ่งการที่ชมรมผู้สูงอายุแต่ละชมรมมีโอกาที่จะได้ประชุมร่วมกันตามคำเชิญจากทางโรงพยาบาล (ดูรายละเอียดหน้า ๖๑ บทที่ ๔ ผลวิจัย) และสามารถที่จะแสดงความต้องการรวมทั้งความคิดเห็นให้กับทางโรงพยาบาลโดยที่ทางโรงพยาบาลเป็นหน่วยงานประสานระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ ในจุดนี้แสดงให้เห็นว่า ชมรมผู้สูงอายุเปรียบเสมือนเป็นเวทีแห่งโอกาสสำหรับผู้สูงอายุที่มุมมองในอดีตมักมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส เป็นผู้ที่เป็นภาระสำหรับสังคม ที่ว่าเป็นเวทีแห่งโอกาสคือ เปลี่ยนจากเดิมผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” มาเป็น “ผู้ได้โอกาส” คือ นอกจากจะสามารถใช้กระบวนการกลุ่มในการเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่างๆ ยังสามารถเรียกร้องสิทธิที่ผู้สูงอายุพึงได้รับจากหน่วยงานรัฐได้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๕ : ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และสืบสานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งคืออะไร และวิธีการการสื่อสารที่เป็นการแก้ไขปัจจัยอุปสรรคเป็นอย่างไร?

สมาชิกชุมชนบ้านอรุณาวาส นั่นเอง

⁵ ความสัมพันธ์ในแนวนอนนี้ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มองค์กรเล็กๆที่เน้นความเป็นกันเอง ความเท่าเทียมกัน และความสมัครใจ

ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๕ : ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ คือ คลังปัญญา และอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ คือ สุขภาพร่างกาย และเงินสนับสนุน

อภิปรายผลการวิจัย :

ผลการวิจัยปัจจัยเกื้อหนุนในบทที่ ๔ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำชุมชน มีส่วนเป็นอย่างมากในการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งสำหรับชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีนั้นผู้นำชุมชนก็คือหัวหน้าบ้านที่มีความความเสียสละ เป็นกันเองและให้การสนับสนุนต่อสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในการใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนบ้านเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆของชมรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญา ธนะสัมปญ (๒๕๓๕) และ บัญญัติ ปลายพยัคฆ์ (๒๕๓๗) ที่กล่าวถึงผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางความคิดว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา

ส่วนชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้น ผู้นำชุมชนกลับไม่ใช่หัวหน้าบ้าน ทว่าเป็น “ตุ้เจ้า(พระ)” ซึ่งมีความโดดเด่นมากคือ พระครูพิทักษ์-นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญาวาส โดยเหตุที่ว่าท่านเป็นพระนักพัฒนา เป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวบ้านอรัญญาวาส และชาวบ้าน นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับในกลุ่มองค์กร NGOs และกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมต่างๆ จึงได้รับการกล่าวขานถึงความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือกลุ่ม/องค์กรต่างๆ จากชาวบ้านอยู่เสมอ ดังนั้นท่านพระครูฯจึงมีลักษณะของวีรบุรุษ (heroic figure) ตามแนวคิด Corporate culture คือ เป็นพระนักพัฒนาที่เป็นแบบอย่างของสมาชิกในชุมชนอรัญญาวาส และถ้าหากพิจารณาในแง่ของเครือข่ายการสื่อสารแล้วท่านอยู่ในฐานะของคนกลางประสาน (liaison) คือ ประสานความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชมรมผู้สูงอายุกับกลุ่ม/องค์กร อื่นทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน บ้านอรัญญาวาส

ประเด็นถัดมาสำหรับผลวิจัยปัจจัยเกื้อหนุนในข้างต้นนั้นข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี สะท้อนให้เห็นว่า พี่เลี้ยงประจำชุมชนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนฯ สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สมาชิกชมรมดำเนินกิจกรรมต่างๆของชมรมไปได้อย่างราบรื่นและมีความบรรจบเข้าหากันระหว่างความต้องการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในชุมชน กับแนวนโยบายจากรัฐ ซึ่งกล่าวได้ว่าพี่เลี้ยงอยู่ในฐานะของตัวเชื่อม (bridge) กรณี ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีนี้มีความเด่นชัดมากคือ แม่เลี้ยงด้อยเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูง ทั้งในแง่ของการสื่อสารจากหน่วยงานรัฐสู่ชุมชน และจากชุมชนสู่หน่วยงานรัฐ เพราะแม่เลี้ยงด้อยเป็นทั้งสมาชิกในชุมชน คือ เกิดและอาศัยในชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี และสมาชิกหน่วยงานรัฐ (ก่อนที่จะเกษียณ) คือ เป็นพยาบาลฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน

ด้วยคุณลักษณะทั้งสองประการนี้ทำให้มีความเข้าใจลักษณะพื้นฐานของสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีและแนวนโยบายรัฐเป็นอย่างดี ประกอบกับบุคคลิส่วนตัวที่หมั่นดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ ให้ความใส่ใจกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุด้วยทำให้เป็นสื่อบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงตามที่กล่าวในข้างต้น

ในส่วนของหน่วยงาน/องค์กรของรัฐที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนนั้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งในที่นี้ได้แก่ โรงพยาบาลน่านประสบความสำเร็จในการส่งเสริมนโยบายทางสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะสมาชิกชมรมผู้สูงอายุตระหนักว่าโรงพยาบาลเป็นส่วนสำคัญที่จะเกื้อหนุนกิจกรรมต่างๆของชมรมให้ดำรงอยู่และสืบสานต่อไปได้ ซึ่งการสนับสนุนจากโรงพยาบาลน่านก็คือ

หนึ่ง การสร้างกำลังคนทางสาธารณสุขประจำชุมชน โดยการอบรมให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขแก่ชาวบ้านในชุมชนที่อาสาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน

สอง การปรับระบบวิถีคิดทางด้านสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ จากเดิมมองที่การรักษา มาเป็นเน้นที่การป้องกัน โดยอาศัยพยาบาล จากฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน ลงพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงประจำชุมชน กระตุ้นและส่งเสริมแนวคิด นโยบายทางด้านสุขภาพ

ปัจจัยสนับสนุนในส่วนที่เป็น *ประสบการณ์ และความรู้* ที่สั่งสมมาตลอดชั่วอายุของผู้สูงอายุทั้งสองชมรมนั้น จากการเก็บข้อมูลจะเห็นได้ว่าถ้าหากไม่ใช่แนวคิด *fantasy theme* เข้ามากระตุ้นแล้ว ผู้สูงอายุจะไม่คิดถึงทุนเดิมที่สั่งสมมาทั้งสองประการดังกล่าวนี้เลย ทั้งนี้เป็นเป็นลักษณะของเส้นผมบังภูเขา คือ โกลั้ดตัวมากไม่ทันคิด แต่เมื่อได้รับการกระตุ้นก็สามารถที่จะคิดและนำเสนอถึงทุนดั้งเดิมของตนเองได้โดยสะท้อนออกมาเป็นชื่อที่แต่งแต่มีสีสันร่วมกัน ซึ่งจากชื่อใหม่ที่ร่วมกันตั้งขึ้นนั้นสามารถสะท้อนมุมมองของสมาชิกในการมองภาพความเป็นตัวตนของชมรมผู้สูงอายุ หรืออัตลักษณ์ของกลุ่ม (*group identity*) ร่วมกันดังนี้ คือ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี

“**กลุ่มพัฒนาตนเอง**” และ “**กลุ่มพัฒนาชีวิต**” แสดงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่ม คือ ผู้ที่ต้องพัฒนา ซึ่งการพัฒนาในที่นี้ให้ความหมายในเชิงสุขภาพโดยการพึ่งพาตนเองและพึ่งพาร่วมกันในหมู่สมาชิก ให้ความสำคัญชีวิตคือการดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกกลุ่มร่วมกัน

“**กลุ่มเกิดเมิน**” สะท้อนความคิดที่เป็นอัตลักษณ์ของสมาชิกฯ ว่า เป็นกลุ่มที่มีเกิดมานานแล้ว การเกิดมานานได้ผ่านได้เห็นอะไรต่ออะไรมากมาย สามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ความรู้ที่สามารถจะนำมาสร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกชมรมฯร่วมกัน และสร้างประโยชน์แก่ชุมชนได้ด้วย

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส

“**กลุ่มภูมิปัญญา**” เป็นการมองภาพของชมรมผู้สูงอายุร่วมกันว่า เป็นแหล่งทรัพยากรทางความรู้ที่มารวมกลุ่มกันก่อเกิดเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา

“**กลุ่มฮักกัน**” สะท้อนความคิดถึงที่เป็นอัตลักษณ์กลุ่ม คือ ความเป็นกลุ่มที่มีความต้องการทางด้านจิตใจร่วมกันคือ ต้องการความรักความเอาใจใส่ ดังนั้นจึงมอบความรักซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคีกันในกลุ่มสมาชิก

“**กลุ่มผู้นำทาง**” แสดงถึงการตระหนักในตัวตนว่า เป็นผู้นำซึ่งสอดคล้องกันกับคำสุภาสิตที่ว่า “เดินตามหลังผู้ใหญ่ สุนัขไม่กัด” คือ ให้เดินตามหลังผู้ใหญ่แล้วจะพ้นภัยต่างๆ เนื่องจากผู้ใหญ่ ซึ่งในที่นี้ก็คือ ผู้สูงอายุนั้นเป็นผู้ที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมาก่อน สามารถที่จะชี้แนะและนำทางให้กับคนรุ่นหลังได้

สำหรับประเด็น**ปัจจัยอุปสรรค**ผลการวิจัยเป็นไปตามข้อสันนิษฐานการวิจัย คือ **สุขภาพ และ เงิน** ที่เพิ่มขึ้นมาสำหรับบ้านภูมินทร์-ท่าลี่นั้นคือ **เวลา** บางครั้งติดงานที่บ้านไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้ ซึ่งสมาชิกมีหนทางการสื่อสารสำหรับอุปสรรคในข้อนี้คือ **การใช้กระบวนการ กลุ่มบอกกล่าวต่อกันในที่ประชุม** จากนั้นหาเวลาที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกส่วนใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นการใช้กระบวนการกลุ่มสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมต่อกัน มีการรับและนำเสนอความคิดเห็น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับสมาชิกส่วนใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายกลุ่มร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๔๓)

และ**ปัจจัยอุปสรรค**ที่เพิ่มมาสำหรับชุมชนอรุณญาวาสก็คือ **การขาดการประชุมอย่างจริงจังในลักษณะของการประชุมแบบเป็นทางการ** แต่ทว่า โดยปกติสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาสได้ใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การพูดคุยบอกกล่าวกันที่วัดอยู่แล้วดังผลการวิจัยที่ได้แสดงไว้ในข้างต้น (ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๔)

ปัญหานำวิจัยข้อที่ ๒ : แนวคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ตามทรรศนะของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่านเป็นอย่างไร?

ข้อสันนิษฐานการวิจัยข้อที่ ๒ : แนวคิดการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน ต่อการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต คือ การสร้างเครือข่ายอายุ (Age Net)

อภิปรายผลการวิจัย :

แม้ว่าผลวิจัยของทั้งสองชมรมในข้างต้นจะไม่เป็นไปตามข้อสันนิษฐานการวิจัย ทว่าผลวิจัยของ**ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่**ก็สะท้อนให้เห็นถึงการใช้การสื่อสารภายในกลุ่ม

เพื่อสร้างเครือข่ายการป้องกันสุขภาพซึ่งสอดคล้องกันกับ Barrerra & Ainlay, ๑๙๘๓ ; Cutrona & Russell, ๑๙๙๐ ; Wellman & Wortley, ๑๙๘๙, ๑๙๙๐ (อ้างถึงใน Monge, P. & Contractor, N.S.) ที่ระบุนิติของการสนับสนุนทางสังคม ๔ มิติที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายการช่วยเหลือกันทางสังคม (Social Support Network) ซึ่งในที่นี้เป็นการช่วยเหลือต่อกันทางข้อมูลด้านสุขภาพ คือ ใครเป็นโรคอะไรก็นำมาเล่าสู่กันฟังโดยใช้การสื่อสารในกลุ่มเป็นเวทีเล่าขานสร้างความรู้ซึ่งเป็นข้อมูลทางสุขภาพจากประสบการณ์จริงของสมาชิกแต่ละคน ทำให้สมาชิกชมรมฯได้รับประโยชน์ร่วมกัน และเกิดมุมมองที่สอดคล้องกันกับแนวนโยบายการปฏิรูปสุขภาพที่เน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพ (จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์, ๒๕๔๓)

สำหรับเครือข่ายการป้องกันสุขภาพนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสำนักกลุ่มที่ดีในการช่วยเหลือกัน (Self Help Group) ของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางความคิดนี้เป็นลักษณะที่สอดคล้องกันกับการสื่อสารทางด้านสุขภาพ (Health Communication) ด้วยการดูแลสุขภาพตนเองภายในกลุ่มต่าง ซึ่งกลุ่มที่มีความเด่นชัดในเรื่องนี้โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่อาจรอความช่วยเหลือจากรัฐได้ เช่น กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ ได้มีการรวมตัวกันเกิดเป็นกลุ่มใหม่ มีจิตสำนึกและแนวทางปฏิบัติต่อปัญหาร่วมกัน พร้อมกับกำหนดแนวทางในการรักษาตนเองร่วมกัน (เพ็ญจันทร์ ประดับมุข, ๒๕๔๐) สำหรับเครือข่ายการป้องกันสุขภาพของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ทาลีนี้ก็สามารที่จะเผยแพร่และขยายแนวคิดนี้ออกไปในวงกว้างได้โดยไม่จำกัดเพียงแค่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านภูมินทร์-ทาลีเท่านั้น เพราะแนวคิดเช่นนี้น่าจะได้รับการส่งเสริมเป็นแนวคิดหลักของการสื่อสารด้านสุขภาพที่เน้นการเริ่มดูแลตนเองและการดูแลกันเอง ในระดับชุมชนจากนั้นขยายวงกว้างออกสู่ระดับต่อไป

สำหรับแนวคิดถัดมาของชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี คือ **บันทึกภาพวันเก่า** นั้น เป็นแนวคิดที่ใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพแห่งความทรงจำ ซึ่งสอดคล้องกันกับแนวคิด corporate culture ในส่วนที่เป็นเรื่องเล่า โดยที่เรื่องเล่านี้เป็นประจักษ์พยานที่เป็นภาพเคลื่อนไหว โดยเกิดจากมูลเหตุจูงใจ คือ ต้องการสร้างตำนานเกี่ยวกับบรรพบุรุษ คือ ผู้สูงอายุในรุ่นของตนเองให้เป็นที่เล่าขาน (stories) ถึงการประกอบกิจกรรมด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียงกันในกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี

ในประเด็นถัดมานั้นเป็นแนวคิดที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลีต้องการที่จะให้กลุ่ม อสม. เข้ามาเป็นสมาชิกชมรมในรุ่นถัดไป เนื่องจากสมาชิกชมรมเห็นว่ากลุ่ม อสม. เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ คอยดูแลเอาใจใส่ เห็นการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยตลอด ประกอบกับ อสม. โดยส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุประมาณ ๔๐-๕๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุ

ที่เป็นช่วงอายุถัดมาจากกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่ายสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโดยอาศัยเครือข่ายกลุ่มผู้ใกล้ชิดที่มีช่วงอายุใกล้เคียงกัน

สำหรับชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีความผูกพันกับวัดเป็นอย่างมาก ในประเด็นนี้ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่าชุมชนบ้านอรัญญาวาสมีความโดดเด่นในเรื่องของผู้นำทางความคิด คือ พระครูพิทักษ์นันทคุณ ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบ (role model) ของชาวบ้านชุมชนบ้านอรัญญาวาส และเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้าน ดังนั้นผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสจึงมีความคิดต่างๆที่อิงกับวัด เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากผู้นำทางความคิด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแรงจูงใจในการกระทำต่างๆของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสนั่นเอง

บทสรุป

การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านนี้ สะท้อนภาพการสื่อสารของกลุ่ม ที่สามารถจะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ดังนี้ คือ

หนึ่ง การก่อเกิดของกลุ่ม เป็นการเกิดขึ้นโดยมีรากฐานเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ โดยอาศัยเครือข่ายการสื่อสารของผู้ที่มีความต้องการพื้นฐานร่วมกัน และโดยอาศัยเครือข่ายอาชีพเป็นสิ่งเชื่อมโยง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยแนวคิดจากผู้นำทางความคิดที่ได้รับการเคารพศรัทธา รวมทั้งการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติมีความเข้มแข็ง ซึ่งอาจพัฒนาต่อมาเป็นกลุ่มที่มีลักษณะทางการหรือไม่ก็ตามที่ แต่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้กลุ่มนี้มีการสื่อสารที่เป็นระเบียบแบบแผน และกิจลักษณะได้

สอง การดำรงอยู่ของกลุ่ม ได้ว่า **สื่อบุคคล** เป็นปัจจัยสำคัญ ดังผลการวิจัยของชมรมผู้สูงทั้ง ๒ ชมรม คือ ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี คือ หัวหน้าบ้านและแม่เลี้ยงด้อย ส่วนชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ทาลี คือ พระครูพิทักษ์นันทคุณ นอกจากนี้สื่อบุคคลแล้วก็คือความร่วมมืออันเกิดขึ้นจาก **การสื่อสารกับกลุ่มต่างๆทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน** ซึ่งผลการวิจัยนั้น กลุ่มภายในชุมชน คือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน ส่วน กลุ่มภายนอกชุมชน คือ ชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ และหน่วยงานรัฐ และปัจจัยท้ายสุดที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ของกลุ่มคือ **ทุนดั้งเดิม** อันได้แก่ประสบการณ์และความรู้ที่ติดตัวมากับสมาชิกกลุ่มอื่นเป็นปัจจัยสำคัญอันก่อให้เกิดพลังกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

สาม การสืบสานของกลุ่ม อาศัยการสื่อสารร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่แสดงให้เห็นความความสามัคคีความแน่นแฟ้นของสมาชิกกลุ่มสื่อให้ชุมชนได้เห็นเพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของกลุ่ม และใช้การสื่อสารร่วมกันนี้เป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็น

ประกอบกับรวบรวมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเพื่อนำเสนอกิจกรรมและนโยบายที่สามารถได้รับ การสนับสนุนจากกลุ่มพันธมิตร หรือจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งอาจเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชนก็ได้

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

๑. ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสถานพยาบาล ซึ่งในที่นี้ได้แก่ โรงพยาบาล น่าน ต่อการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่านเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงอาจมีการศึกษา ถึงบทบาทของสถานพยาบาลในแง่ของการสื่อสารต่อไปได้

๒. การศึกษาเป็นลักษณะของการค้นหา (explore) ข้อเท็จจริง ดังนั้นผลการวิจัยจึง ออกมาหลากหลาย ซึ่งในบางครั้งกรอบทฤษฎีของการวิจัยอาจไม่ครอบคลุมทั้งหมดได้

๓. ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายการสื่อสารในเชิงจิตวิทยาที่เป็นเครือข่ายการ สนับสนุนทางสังคม (social support network) ซึ่งสามารถนำเอาข้อมูลในส่วนนี้ไปศึกษาเพิ่มเติม ในลักษณะของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารโดยโปรแกรมอื่นได้

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

๑. การนัดหมายในบางครั้งต้องรอความพร้อมของสมาชิกชมรมผู้สูงที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ซึ่งในบางครั้งสมาชิกพร้อมในวันที่ผู้ช่วยวิจัยไม่สะดวก ทำให้ต้องใช้เวลาในการกำหนด วัน-เวลาที่เหมาะสมนานเพื่อให้สามารถดำเนินการเก็บข้อมูลได้อย่างเรียบร้อย

๒. แม้ว่าจะมีการกำหนดวัน-เวลาที่เหมาะสมสำหรับการนัดทำประชุมกลุ่ม หรือ การทำ สันทนาการก็ตามที ทว่าเมื่อถึงในวันจริงก็อาจมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดขึ้นได้ เช่นวันที่ทำประชุมกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรุณญาวาส ผู้ช่วยวิจัยท่านหนึ่งเกิดประสบอุบัติเหตุทำให้ไม่สามารถมา ช่วยดำเนินการวิจัยได้ ส่วนอีกท่านหนึ่งมีความจำเป็นต้องไปงานเร่งด่วนไม่สามารถมาได้ ทำให้ ผู้วิจัยต้องดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งระหว่างการเก็บข้อมูลในส่วนนี้ค่อนข้างจะไม่ราบรื่นเท่าใดนัก เนื่องจากผู้วิจัยต้องทำหน้าที่หลายๆอย่างภายในเวลาเดียวกันไม่มีใครช่วยในการจัดเตรียมส่วน ย่อยๆ

๓. ในการสนทนากลุ่มใช้สถานที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมสนทนาซึ่งเป็น ผู้สูงอายุ ดังนั้นสถานที่ที่ใช้ในการสนทนาจึงไม่อาจกำหนดให้มีความเหมาะสมต่อการบันทึกเทป เท่าที่ควร เนื่องจากเป็นที่สัญจรไปมาของผู้คนทำให้เสี่ยงจากการบันทึกเทปในบางตอนขาดหายไป หรือมีเสียงอื่นแทรกเข้ามา

๔. ในช่วงของเก็บข้อมูล เนื่องจากสภาพสังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดน่าน มีความแตกต่างกับจังหวัดอื่นๆ เช่น กรุงเทพฯในเรื่องของเวลา ซึ่งโดยปกติถ้าหากอยู่ที่กรุงเทพฯสามารถใช้เวลาช่วงกลางวันเพื่อสรุปข้อมูลต่างๆได้ แต่สำหรับที่จังหวัดน่านในพื้นที่ที่เข้าพักอาศัยเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. ก็จะต้องนอนกันแล้ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ช่วงเวลาในการทำวิจัยที่เหมาะสมควร หากเป็นจังหวัดน่าน ควรเลือกช่วงเวลาที่มึประเพณีสำคัญเช่น ประเพณีการแข่งเรือ ประเพณีการขึ้นปีใหม่เดือนเมษายน เพราะข้อมูลที่ได้จากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจะมีความชัดเจนมากกว่า

๒. เพื่อให้ทราบถึงการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุที่มีความครอบคลุม และชัดเจนมากขึ้น จึงน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของชมรมผู้สูงอายุที่อยู่นอกเขตเมือง อาจเป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยคัดเลือกชมรมผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนในแต่ละอำเภอเพื่อทำการศึกษา

๓. การเก็บข้อมูลระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่ศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยผู้ช่วยวิจัยที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น เนื่องจากจะสามารถอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆให้กับการเก็บข้อมูลและการสรุปผลข้อมูลได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤดา ศิริตันติกร. (๒๕๔๒). วาทวิเคราะห์เชิงจิตสภาวะกรณีการเข้าร่วมโครงการรณรงค์ขยะแห้ง แลกต้นไม้ของประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสา ศึกษาวทวิทยา ภาควิชาวทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

กาญจนา แก้วเทพ. (๒๕๓๘). เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : Mind Publishing.

กาญจนา แก้วเทพ. (๒๕๔๒). กระบวนการทัศน์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อการพัฒนา.” วารสารนิเทศ ศาสตร์. ปีที่ ๑๗ ฉบับเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๔๒ : หน้า ๓ - ๒๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (๒๕๔๓). มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัท เอดสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (๒๕๔๓). สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เกษม รักษาพล. อดีตประธานชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน (ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๙). แนวคิดการ ก่อเกิดและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน. ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๓.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (๒๕๔๐). “ประชาสังคม : มิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ.” ประชา สังคมกับการพัฒนาสุขภาพ บทวิเคราะห์ทางวิชาการ. โครงการสำนักพิมพ์ สถาบันวิจัย ระบบสาธารณสุข. หน้า ๓๕ - ๑๐๗. กรุงเทพฯ : บริษัท ดีไซน์ จำกัด.

จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์. (๒๕๔๓). หนังสือชุด “สุขภาพคนไทยในปี พ.ศ. ๒๕๔๓” ประสิทธิภาพใน ระบบสุขภาพ. โครงการสำนักพิมพ์ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. กรุงเทพฯ : บริษัท ดีไซน์ จำกัด.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. ผู้อำนวยการสถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม. แนวคิดการสื่อสาร ของชมรมผู้สูงอายุกับการสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง. ๒๘ มกราคม ๒๕๔๔.

ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาดการณ์ไกล. (๒๕๔๑). ประชาสังคม ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ชูชัย ศุภวงศ์. (๒๕๔๐). พัฒนาการของประชาสังคมไทยร่วมสมัย. ประชาสังคมกับการพัฒนา สุขภาพ บทวิเคราะห์ทางวิชาการ. หน้า ๑๐๗ - ๑๔๔. กรุงเทพฯ : บริษัท ดีไซน์ จำกัด.

- ทีมีวิจัยประชาคมน่าน. (ม.ป.ป.) รายงานการวิจัย เรื่อง พัฒนาการ บทบาทและศักยภาพของ
กลุ่ม / องค์การประชาคมในจังหวัดน่าน. น่าน.
- บุญยงค์ วงศ์รักมิตร. ที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานประชาคมประจำจังหวัดน่าน. แนวคิดเกี่ยวกับผู้
สูงอายุและแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง. ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.
- ประดิษฐ์ สอนพุดม. ประธานสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจำจังหวัดน่าน (ปี
พ.ศ. ๒๕๕๓ - ปัจจุบัน) แนวคิดชมรมผู้สูงอายุประจำจังหวัดน่าน. ๒๔ กันยายน ๒๕๕๓.
- ประทุม ฤกษ์กลาง. (ม.ป.ท.). “ทฤษฎีการสื่อสารในกลุ่ม.” แก่นสาระในทฤษฎีนิเทศศาสตร์
ชุดที่ ๓ โครงการอาศรมความคิดเรื่องทฤษฎีนิเทศศาสตร์ หน้า ๖๙ - ๑๑๒. (ม.ป.ท.).
- ผิน ปานกลาง. อดีตนายอำเภอจังหวัดน่าน. แนวคิดการก่อเกิดชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน.
๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.
- ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน. (๒๕๕๓). เอกสารกิจกรรมสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่ง
ประเทศไทยประจำจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. ๒๕๕๒. (ม.ป.ท.).
- พิกุล เฮงสนั่นกุล. หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน. ข้อมูลเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุ
จังหวัดน่าน ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.
- ยุทธนา วรณปิติกุล และ สุพิตา เริงจิต. (๒๕๕๒). สำนึกพลเมือง ความเชื่อว่าด้วยประชาชน
บนเส้นทางประชาสังคม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (๒๕๓๙). สังคมวิทยาภาวะสูงอายุความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคม
ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (๒๕๕๓). หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ ๕ ชุมชนเข้มแข็งคือ
พลังกอบกู้สังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม
- อนุชาติ พวงลำลือ และ กฤตยา อาชวนิจกุล. (๒๕๕๒). ขบวนการประชาสังคมความเคลื่อนไหว
ภาคพลเมือง. โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์
พับลิชชิ่ง.
- อรรถัย อาจอ่ำ และ กุศล สุนทรธาดา. (๒๕๕๑). เอกสารทางวิชาการหมายเลข ๒๒๑ จังหวัด
น่าน : บนเส้นทางสู่การสร้างประชาสังคมของไทย. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (๒๕๓๙). “บทที่ ๖ วาทวิทยาในยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐.” หลักและ
ปรัชญาของวาทวิทยา. หน้า ๑๘๘ - ๑๙๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (๒๕๓๙). “การวิเคราะห์โดยอิงหลักองค์ห้าของเคนเนธ เบิร์ก.” วาทะ
สำคัญของไทยและการวิเคราะห์. ไม่ระบุที่พิมพ์.

- อรวรรณ ปิณฑน์ไธวาท. (๒๕๔๑). พฤติกรรมการสื่อสารในกลุ่ม. เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ ๑-๘ พฤติกรรมการสื่อสาร. หน้า ๒๕๙ - ๓๒๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- อรวรรณ ปิณฑน์ไธวาท. (๒๕๔๒). การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Barbour, Rosaline S. and Kitziger, J. (1999). Developing Focus Group Research. London : Sage.
- Bormann, Ernest G., Bormann, Ellen, and Harty, Kathleen C. Using Symbolic Convergence Theory and Focus Group Interviews to Develop Communication Design to Stop Teenage Use of Tobacco.
- Bose, A.B. (1993). " Roles of Local Level Elderlies in Respect of Their Families and Communities" in Reproductive Ageing in Asia and the Pacific, Report and selected background papers from the Expert Group Meeting on Local-level Policy Development for Dealing with the Consequences of Population Ageing, 1-4 September, 1992. Pune, India. New York, United Nations. Asian Population Studies Series No.129. pp.200-232.
- Cragan, John F., and Shields, Donald C. Using SCT-Based Focus Group Interviews To Do Applied Communication Research. pp.233-256.
- Chatiket, Phatanaphongse. (1998). A convergence information dissemination model : integrating diffusion of innovations and symbolic convergence theory and a test of model to identify the members' rhetorical visions of the housewives-against-AIDS program. Doctoral Dissertation, Bangkok University
- Deal & Kennedy. (1999). The New Corporate Cultures. London : TEXERE.
- Keyton, Joann. (1999). Group Communication Process and Analysis. USA : Mayfield Publishing Company.
- Lindlof, Thomas R. (1995). Qualitative Communication Research Methods. California : Sage

- Monge, P. & Contractor, N.S. (In Press). Emergence of Communication Network. In F. M. Jablin & L.L. Putnum (2nd Eds.). Handbook of Organizational Communication. Thousand Oaks, CA : SAGE.
- Morgan, David L. (1998). Focus Group As Qualitative Research. California : Sage.
- Putnam, Linda L., Van Hoeven, Shirley A., and Bullis, Connie A. (1991). The Role of Rituals and Fantasy Themes in Teachers' Bargaining. Western Journal of Speech Communication, 55 (winter 1991). Pp. 85-103.
- Webster, Cynthia M., Freeman, Linton C. and Aufdemberg, Christa G. The Impact of Social Context on Interaction Patterns.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

พระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๓

ข้อความบางตอนในพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่มีความถึงผู้สูงอายุ

“...อันนี้เป็นข้อคิดที่น่ากลัวหนักมาก ที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องกราบบังคมทูลปรึกษาพระเจ้าอยู่หัวว่า เมื่อไทยเรามีสิ่งที่ดีมาก อย่างข้าราชการต่างๆที่ปลดเกษียณอายุไปแล้ว ตอนอายุ ๖๐ ทุกคนก็จะเศร้าใจ เสียใจว่าโดนปลดเกษียณแล้ว ข้าพเจ้าก็กราบบังคมทูลคิดกับพระเจ้าอยู่หัวและเพื่อนๆว่า คนที่เกษียณอายุแล้วมีความเป็นนักวิชาการที่เก่งมากมาฝากอง นานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับข้าพเจ้าจะพยายามรวบรวมมันสมองที่เก่งและที่ได้รับการทดลองคือ หมายความว่า เก่ง ฉลาด เรียนรู้ เก่งฉลาด และได้ฝึกทดลองมาด้วยแล้ว ให้มารวมกันช่วยพิจารณาปัญหาต่างๆของประเทศ โดยเป็นเอกชนเป็นคล้ายๆเอกชนธรรมดา มารวมกัน แล้วคิดว่าเราจะทำอะไรที่จะแก้ไขดูแลช่วยบ้านเมืองของเราอีก แทนที่จะคิดว่าปลดเกษียณอายุแล้วไม่มีประโยชน์ ความจริงทุกคนที่ปลดเกษียณอายุไปแล้วเป็นคนที่มีคุณค่าสูงมาก ก็เลยคิดกันว่าทำธนาคารสมองดีกว่า ชักชวนพวกที่ปลดเกษียณอายุไปแล้วมารวมกัน พบปะกัน

แล้วพิจารณาพูดไปตามสิ่งต่างๆ อย่างปัญหาเรื่องน้ำจืดของประเทศไทย ป่าไม้ที่ถูกทำลาย เพราะฉะนั้นปัญหาเรื่องน้ำใต้ดินจะติดตามมา แล้วก็ปัญหาเรื่องพันธุ์ปลาที่ลดน้อยลงไป ซึ่งคนไทยส่วนมากรับประทานปลา แล้วคนทั่วโลกก็กำลังรับประทานปลา นักวิชาการของโลก นักวิทยาศาสตร์เขาเพิ่งลงในหนังสือพิมพ์ฝรั่ง วารสารฝรั่งว่า เวลานี้เรือหาปลามากกว่าปลาในท้องทะเล ฟังแล้วใจหายมากเลย แปลว่าน้ำก็เสีย การจับปลาก็มาก จับปลาก็ไม่ปราณีปราศรัยเลยตัวเล็กตัวน้อยก็เอาขึ้นมาหมด แล้วเมื่อเจ้าตัวเล็กตัวน้อยติดมาแล้วก็ไม่ได้สนใจวางลงไปทะเล ก็ปล่อยให้แห้งตายอยู่อย่างนั้น คล้ายๆว่าเราไม่รู้สึกรู้สีก่อนค่าทรัพยากรของประเทศของเราว่ามีมากมาย แล้วก็ประเทศที่สมบูรณ์ไปทุกอย่าง เราน่าจะมีความรู้สึกที่แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินที่เพียบพร้อมไปทุกอย่าง ถ้าแม้ว่าเราจะช่วยกันคนละไม้คนละมือดูแลรักษา อนุรักษ์ ฟื้นแผ่นดินนี้มากขึ้น ฟื้นแผ่นดินนี้ก็จะทำประโยชน์เป็นที่พึ่งของลูกหลานต่อไปได้อีกนาน ไม่ใช่เป็นพื้นดินที่ร่นแค่น้อยอย่างที่อาจจะเป็นไปได้ ถ้าเมื่อเราปฏิบัติตัวอย่างนี้อีกต่อไป พอข้าพเจ้าทราบว่ามีพันธุ์ปลาน้อยลงก็ใจหายมากเลยกราบบังคมทูลปรึกษาพระเจ้าอยู่หัวว่า เอ๊ะทำยังไง ก็รับสั่งว่าคิดๆกับทางกรมประมงเขาแล้วว่า น่าจะเพาะพันธุ์ปลา ประมงของเรานักวิชาการของเราเก่งมาก ไม่ว่าจะกรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมงอะไร เป็นนักวิชาการที่ชั้นหนึ่งของโลกทั้งนั้น แล้วก็ไม่น่าปล่อยให้เกษียณไปได้ง่ายๆเลย น่าจะรู้สึกว่ามันสมองที่ยังดี

และสมัยนี้อายุ ๖๐ ร่างกายก็แข็งแรง ถึงแม้เป็นการถูกต้องที่ว่าเราต้องเกษียณไป เพื่อให้คนรุ่นเด็กเข้ามาทำงานบ้าง แต่ถึงแม้เราจะออกไปแล้วเราก็ยังมีงานทำมากมาย สำหรับบ้านเมือง และไม่ใช่แค่นั้น สำหรับโลกในภูมิภาคของเราด้วย แม้แต่ของทั่วโลกด้วย ถ้าแม่เกิดปลาขาดแคลน แล้วก็เดินเสียโดยการที่ได้ใช้ยาฆ่าวัชพืชอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้ดินตายหมดสภาพ ความเป็นดิน คนไทยก็เกิดมากขึ้น ต้องการอาศัยพื้นที่ทำมาหากิน แต่ดินก็เสียเข้าๆอันนี้น่าจะคิดพิจารณากัน

ใครๆก็บอกข้าพเจ้าว่าวันนี้ลองพูดชักชวนเหล่าผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายที่ได้เกษียณไปแล้ว ให้เตรียมตัวคล้ายๆว่ามาช่วยบ้านเมืองเราอีกแรงหนึ่ง ทางด้านทางทหาร ทางทุกด้านเลย ดูข้าพเจ้าสิ ๖๘ แล้วยังวิ่งเล่นไปทั่วประเทศเลย คนหนุ่มๆบอกหมดแรงวิ่งตาม วายน้ำ ข้าพเจ้าก็อยู่ในทะเลที่ตอนคลื่นแรงมากเลย หนุ่มๆบอกลงไปไม่รู้ท่านทำได้อย่างไร ความจริงอายุ ๖๐ แล้วให้คนอายุน้อยทำหน้าที่กัน เราก็ยังเป็นกองหนุนปกป้องบ้านเมืองได้โดยมีภาคเอกชนช่วยกัน และไม่คิดเงิน เป็น Brain Bank ไม่ควรปล่อยให้ตาย รับสั่งถึงตอนนี้ทรงถามนายกรัฐมนตรีนว่าเห็นด้วยไหม และรับสั่งด้วยว่า คนที่เกษียณแล้วควรอาสาช่วยงานแผ่นดิน ดูแลกเปลี่ยนชีวิตคนไทยให้ดีขึ้น

และแต่ตอนนี้ก็จะขอชักชวนท่านทั้งหลายในฐานะที่ข้าพเจ้าจะเป็นตั้งตัวเป็นหัวหน้า เพราะ ๖๘ ว่าจะสะสมพวกเกษียณอายุทุกๆหน้าที่เลย มาเป็นคณะกลุ่มที่คอยจ้องดู เพื่อว่าจะทำประโยชน์ให้บ้านเมืองได้อย่างไรบ้าง ผู้ช่วยของคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นกำลังของแผ่นดินเราถึงแม้เราจะ ๖๐ กว่าแล้ว เราก็ยังช่วยได้ เราจะคอยฟังพิจารณาทุกเรื่องต่อไปจะเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยของประเทศ ท่านนายกฯเห็นด้วยว่าไม่ยุ่งโซ่มัย (พระสรวล) ไม่ไปขอเงินเดือนรัฐบาลอะไร หาเงินเอง นี่เป็นความฝัน หาเงินเอาเองปะกันอะไรกัน...”

และ

“...ข้าพเจ้าก็อยากจะฝากข้อมูลเหล่านี้สำหรับท่านทั้งหลายที่ล้วนแต่เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถสูงและอุตสาหกรรมร่วมชุมนุมกันเพื่อให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าเมื่อท่านจะได้ช่วยคิด แล้วก็ช่วยกัน เผื่อรอว่าข้าพเจ้าจะไปติดต่อกับการสะสมพวกเกษียณอายุต่างๆ (ทรงพระสรวล) ให้กลายเป็นชนชั้นที่ไอ้โง่เรียกว่าคอยปกป้องบ้านเมืองอยู่อีกพวกหนึ่ง เป็นปรภากรที่ใหญ่หลวง เพราะว่า ๖๐ แต่ยังไม่ได้อะไรเลยอะไร สมองก็ยังใช้ได้ก็น่าที่จะเป็นการเสียประโยชน์ เป็นการสิ้นเปลืองของประเทศชาติมากกว่าที่จะปล่อยให้เขาไปโดยไม่ได้เสียเลยแล ก็ไม่ต้องการเงินเดือนเงินดาวอะไร แต่ว่าอย่างน้อยให้เกียรติรู้ว่าเขาผ่านงานสำคัญๆ แต่ก็ยังแข็งแรงยังสามารถที่จะเป็นที่ปรึกษาคอยปกป้องบ้านเมืองได้

ในที่สุดทำยนี้ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่มาพร้อมชุมนุมในวันนี้ และหวังว่าท่านทั้งหลายก็คงจะไปบอกพรรคพวกที่เกี่ยวเนื่องต่างๆได้ช่วยกันวางแผนการนำด้วย ๖๘ จะเปิดตัวกันตอนนี้อย่างไรที่ประชุมก็ในวงนี้ตึกเก่าๆมีถมไป ตึกเก่าๆร้างนี่ก็ตั้งเป็นที่ประชุมขึ้น นัดพบประชุมกันนะคะ ขอขอบคุณมากทุกท่านค่ะ”

ที่มา : คัดตัดตอน และเรียบเรียงจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๓ หน้า ๑๖-๑๗

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
ตารางแสดงรายชื่อเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน

ลำดับ	ชื่อชมรม	สาขา	สถานที่ตั้ง
๑	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพวงพยอม	เขตเมือง	วัดพวงพยอม
๒	ชมรมผู้สูงอายุบ้านหัวข่วง	เขตเมือง	วัดหัวข่วง
๓	ชมรมผู้สูงอายุบ้านมณเฑียร	เขตเมือง	วัดมณเฑียร
๔	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพญาภู	เขตเมือง	วัดพญาภู
๕	ชมรมผู้สูงอายุบ้านช้างค้ำ	เขตเมือง	วัดช้างค้ำ
๖	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพันต้น	เขตเมือง	วัดพันต้น
๗	ชมรมผู้สูงอายุบ้านอภัย	เขตเมือง	วัดอภัย
๘	ชมรมผู้สูงอายุบ้านเชียงแข็ง	เขตเมือง	วัดเชียงแข็ง
๙	ชมรมผู้สูงอายุบ้านมิ่งเมือง	เขตเมือง	วัดมิ่งเมือง
๑๐	ชมรมผู้สูงอายุบ้านมงคล	เขตเมือง	วัดมงคล
๑๑	ชมรมผู้สูงอายุบ้านท่าลี่-ภูมินทร์	เขตเมือง	ศสภ.ท่าลี่-ภูมินทร์
๑๒	ชมรมผู้สูงอายุบ้านสถาวร	เขตเมือง	วัดสถาวร
๑๓	ชมรมผู้สูงอายุบ้านช้างเผือก	เขตเมือง	วัดช้างเผือก
๑๔	ชมรมผู้สูงอายุบ้านมหาโพธิ์	เขตเมือง	วัดมหาโพธิ์
๑๕	ชมรมผู้สูงอายุบ้านน้ำล้อม	เขตเมือง	วัดน้ำล้อม
๑๖	ชมรมผู้สูงอายุบ้านท่าช้าง	เขตเมือง	วัดท่าช้าง
๑๗	ชมรมผู้สูงอายุบ้านเมืองเล็น	เขตเมือง	วัดเมืองเล็น
๑๘	ชมรมผู้สูงอายุบ้านสวนตาล	เขตเมือง	วัดสวนตาล
๑๙	ชมรมผู้สูงอายุบ้านสวนหอม	เขตเมือง	วัดสวนหอม
๒๐	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพระเกิด	เขตเมือง	วัดพระเกิด
๒๑	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพระเนตร	เขตเมือง	วัดพระเนตร
๒๒	ชมรมผู้สูงอายุบ้านดอนแก้ว	เขตเมือง	วัดดอนแก้ว
๒๓	ชมรมผู้สูงอายุบ้านดอนศรีเสริม	เขตเมือง	ศสภ.ดอนศรีเสริม
๒๔	ชมรมผู้สูงอายุบ้านอรัญญาวาส	เขตเมือง	ศสภ.อรัญญาวาส
๒๕	ชมรมผู้สูงอายุบ้านหัวเวียงใต้	เขตเมือง	วัดหัวเวียงใต้
๒๖	ชมรมผู้สูงอายุบ้านไผ่เหลือง	เขตเมือง	วัดไผ่เหลือง

ลำดับ	ชื่อชมรม	สาขา	สถานที่ตั้ง
๒๗	ชมรมผู้สูงอายุบ้านประตูปล่อง	เขตเมือง	ศสมช.ประตูปล่อง
๒๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ่อ	อำเภอเมือง	สอ.บ่อ
๒๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลผาสิ่งห์	อำเภอเมือง	สอ.ผาสิ่งห์
๓๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลไชยสถาน	อำเภอเมือง	วัดไชยสถาน
๓๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลถ้ำมึนตอง	อำเภอเมือง	วัดถ้ำมึนตอง
๓๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียง	อำเภอเมือง	สอ.เวียง
๓๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาชาว	อำเภอเมือง	สอ.นาชาว
๓๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลคูใต้	อำเภอเมือง	สอ.คูใต้
๓๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลกองควาย	อำเภอเมือง	สอ.กองควาย
๓๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสวก	อำเภอเมือง	วัดม่วงเจริญราษฎร์
๓๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสะเนียน	อำเภอเมือง	สอ.สะเนียน
๓๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปางคำ	อำเภอเมือง	วัดปางคำ
๓๙	ชมรมผู้สูงอายุบ้านดอนน้ำครก	อำเภอเมือง	สอ.ดอนน้ำครก
๔๐	ชมรมผู้สูงอายุบ้านดงป่าสัก	อำเภอเมือง	สสช.ดงป่าสัก
๔๑	ชมรมผู้สูงอายุบ้านน้ำขาว	อำเภอเมือง	สสช.น้ำขาว
๔๒	ชมรมผู้สูงอายุบ้านน้ำโค้ง	อำเภอเมือง	สอ.น้ำโค้ง
๔๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลริม	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ริม
๔๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลป่าคา	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ป่าคา
๔๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลผาตอ	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ผาตอ
๔๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลยม	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ยม
๔๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลตาลชุม	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ตาลชุม
๔๘	ชมรมผู้สูงอายุศรีภูมิ	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ศรีภูมิ
๔๙	ชมรมผู้สูงอายุจอมพระ	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.จอมพระ
๕๐	ชมรมผู้สูงอายุแสนทอง	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.แสนทอง
๕๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าวังผา	อำเภอน้ำขุ่น	รพ.ท่าวังผา
๕๒	ชมรมผู้สูงอายุผาทอง	อำเภอน้ำขุ่น	สอ.ผาทอง
๕๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองแดง	อำเภอแม่จริม	รพ.แม่จริม
๕๔	ชมรมผู้สูงอายุหมอเมือง	อำเภอแม่จริม	สอ.หมอเมือง

ลำดับ	ชื่อชมรม	สาขา	สถานที่ตั้ง
๕๕	ชมรมผู้สูงอายุน้ำพาง	อำเภอแม่จริม	สอ.น้ำพาง
๕๖	ชมรมผู้สูงอายุน้ำปาย	อำเภอแม่จริม	สอ.น้ำปาย
๕๗	ชมรมผู้สูงอายุน้ำว่า	อำเภอแม่จริม	สอ.น้ำว่า
๕๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่จริม	อำเภอแม่จริม	สอ.แม่จริม
๕๙	ชมรมผู้สูงอายุบ้านฟ้า	อำเภอบ้านหลวง	วัดบ้านฟ้า
๖๐	ชมรมผู้สูงอายุบ้านพี	อำเภอบ้านหลวง	วัดบ้านพี
๖๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปากคาลวง	อำเภอบ้านหลวง	วัดปากคาลวง
๖๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสวด	อำเภอบ้านหลวง	วัดสวด
๖๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลกลางเวียง	อำเภอเวียงสา	วัดบ้านกลางเวียง
๖๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลซึ้ง	อำเภอเวียงสา	สอ.ซึ้ง
๖๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลไหล่น่าน	อำเภอเวียงสา	สอ.ไหล่น่าน
๖๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลตาลชุม	อำเภอเวียงสา	สอ.ตาลชุม
๖๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาเหล็ก	อำเภอเวียงสา	สอ.นาเหล็ก
๖๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลล้าน	อำเภอเวียงสา	สอ.ล้าน
๖๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำมวบ	อำเภอเวียงสา	สอ.น้ำมวบ
๗๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำบัว	อำเภอเวียงสา	สอ.น้ำบัว
๗๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลยาบหัวนา	อำเภอเวียงสา	สอ.ยาบหัวนา
๗๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปงสนุก	อำเภอเวียงสา	สอ.ปงสนุก
๗๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลอายนาไผ่	อำเภอเวียงสา	สอ.อายนาไผ่
๗๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลล้านนาหนองใหม่	อำเภอเวียงสา	สอ.ล้านนาหนองใหม่
๗๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่ชะนิง	อำเภอเวียงสา	สอ.แม่ชะนิง
๗๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่สาคร	อำเภอเวียงสา	สอ.แม่สาคร
๗๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลจอมจันทร์	อำเภอเวียงสา	สอ.บ้านนาเคียน
๗๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลทุ่งศรีทอง	อำเภอเวียงสา	สอ.ทุ่งศรีทอง
๗๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่สา	อำเภอเวียงสา	สอ.แม่สา
๘๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบัว	อำเภอบัว	รพ.สมเด็จพระยุพราชบัว
๘๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลแก่ง	อำเภอบัว	สอ.แก่ง
๘๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสถาน	อำเภอบัว	สอ.สถาน

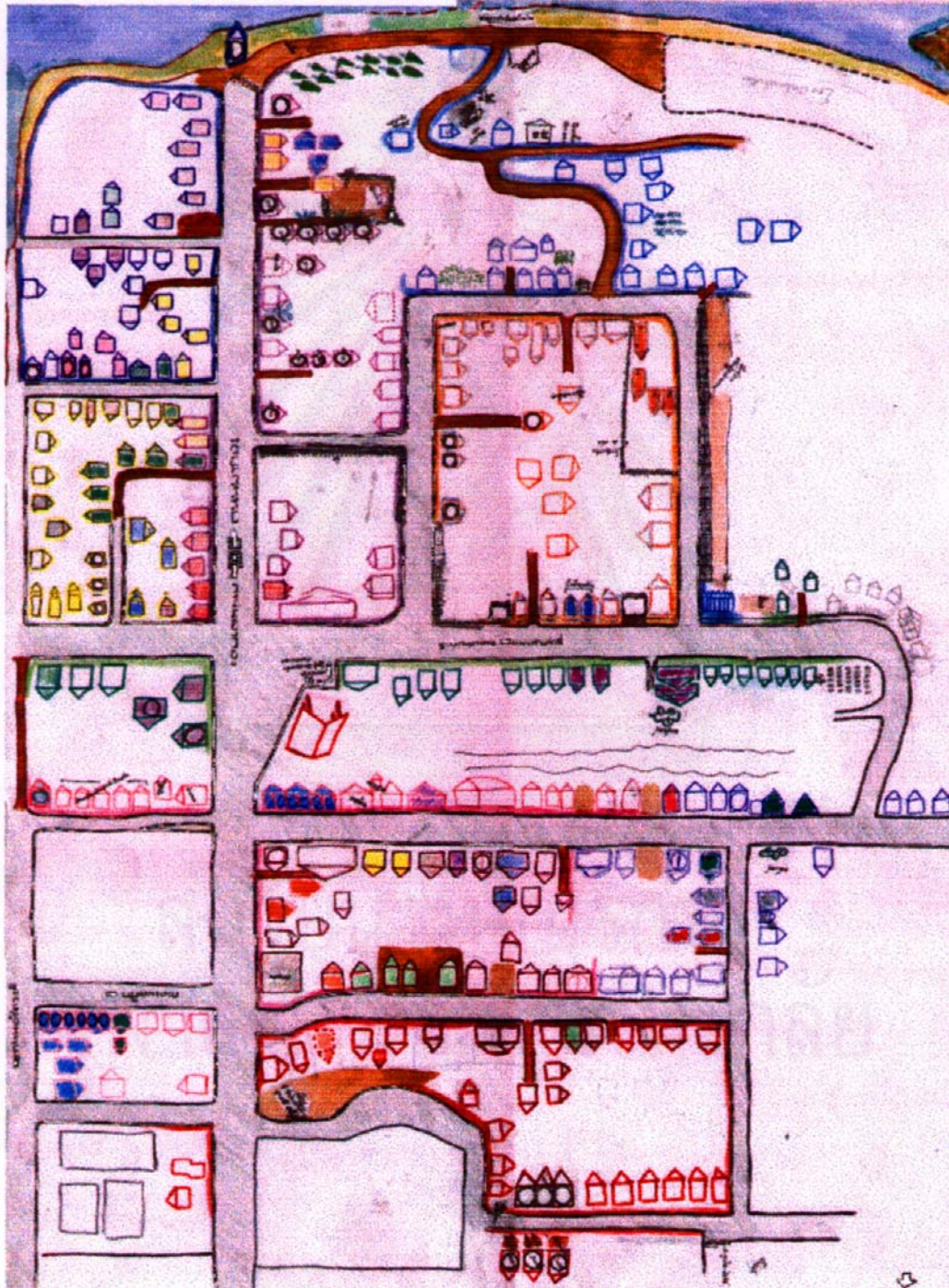
ลำดับ	ชื่อชมรม	สาขา	สถานที่ตั้ง
๘๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลศิลาแลง	อำเภอบัว	สอ.ศิลาแลง
๘๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลศิลาเพชร	อำเภอบัว	สอ.ศิลาเพชร
๘๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลอวน	อำเภอบัว	สอ.อวน
๘๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลไชยวัฒนา	อำเภอบัว	สอ.ไชยวัฒนา
๘๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเจดีย์ชัย	อำเภอบัว	สอ.เจดีย์ชัย
๘๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลภูคา	อำเภอบัว	สอ.ภูคา
๘๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสกาต	อำเภอบัว	สอ.สกาต
๙๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปากกลาง	อำเภอบัว	สอ.ปากกลาง
๙๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลวรรณคร	อำเภอบัว	วัดบ้านปรางค์
๙๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาทะนุง	อำเภอนาหมื่น	สอ.นาทะนุง
๙๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ่อแก้ว	อำเภอนาหมื่น	รพ.นาหมื่น
๙๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเมืองลี	อำเภอนาหมื่น	สอ.เมืองลี
๙๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปิงหลวง	อำเภอนาหมื่น	สอ.ปิงหลวง
๙๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน่าน้อย	อำเภอนาน้อย	รพ.น่าน้อย
๙๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเชียงของ	อำเภอนาน้อย	สอ.เชียงของ
๙๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลศรีสะเกษ	อำเภอนาน้อย	สอ.ศรีสะเกษ
๙๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสถาน	อำเภอนาน้อย	สอ.สถาน
๑๐๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสันทะ	อำเภอนาน้อย	สอ.สันทะ
๑๐๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบัวใหญ่	อำเภอนาน้อย	สอ.บัวใหญ่
๑๐๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำตก	อำเภอนาน้อย	สอ.น้ำตก
๑๐๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเชียงกลาง	อำเภอเชียงกลาง	รพ.เชียงกลาง
๑๐๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเปือ	อำเภอเชียงกลาง	สอ.เปือ
๑๐๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเชียงคาน	อำเภอเชียงกลาง	สอ.เชียงคาน
๑๐๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลพระธาตุ	อำเภอเชียงกลาง	สอ.พระธาตุ
๑๐๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลพญาแก้ว	อำเภอเชียงกลาง	สอ.พญาแก้ว
๑๐๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลพระพุทธรบาท	อำเภอเชียงกลาง	สอ.พระพุทธรบาท
๑๐๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลดู่พงษ์	อำเภอสันติสุข	รพ.สันติสุข
๑๑๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลป่าแฉวงหลวง	อำเภอสันติสุข	สอ.ป่าแฉวงหลวง

ลำดับ	ชื่อชมรม	สาขา	สถานที่ตั้ง
๑๑๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลพวงษ์	อำเภอสันติสุข	สอ.พวงษ์
๑๑๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลฝายแก้ว	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.ฝายแก้ว
๑๑๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลม่วงตึ๊ด	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.ม่วงตึ๊ด
๑๑๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลทำน่าว	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.ทำน่าว
๑๑๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาบึง	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.นาบึง
๑๑๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลเมืองจัน	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.เมืองจัน
๑๑๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำแก่น	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.น้ำแก่น
๑๑๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำเกียน	กิ่ง อ.ภูเพียง	สอ.น้ำเกียน
๑๑๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลปอน	อำเภอทุ่งช้าง	สอ.ปอน
๑๒๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลงอบ	อำเภอทุ่งช้าง	สอ.งอบ
๑๒๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลและ	อำเภอทุ่งช้าง	สอ.และ
๑๒๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลทุ่งช้าง	อำเภอทุ่งช้าง	รพ.ทุ่งช้าง
๑๒๓	ชมรมผู้สูงอายุตำบลห้วยโก๋น	เฉลิมพระเกียรติ	วัดห้วยโก๋น
๑๒๔	ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาไร่หลวง	อำเภอสองแคว	โรงพยาบาลสองแคว
๑๒๕	ชมรมผู้สูงอายุตำบลยอด	อำเภอสองแคว	สอ.ยอด
๑๒๖	ชมรมผู้สูงอายุตำบลชนแดน	อำเภอสองแคว	สอ.ชนแดน
๑๒๗	ชมรมผู้สูงอายุตำบลสะแก	อำเภอสองแคว	สสช.บ้านสะแก
๑๒๘	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ่อเกลือ	อำเภอบ่อเกลือ	รพ.บ่อเกลือ
๑๒๙	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ่อเกลือเหนือ	อำเภอบ่อเกลือ	สอ.บ่อเกลือ
๑๓๐	ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ่อเกลือใต้	อำเภอบ่อเกลือ	สสช.บ่อเกลือ
๑๓๑	ชมรมผู้สูงอายุตำบลขุนน่าน	อำเภอบ่อเกลือ	สอ.บ้านด่าน
๑๓๒	ชมรมผู้สูงอายุตำบลภูฟ้า	อำเภอบ่อเกลือ	สอ.ภูฟ้า

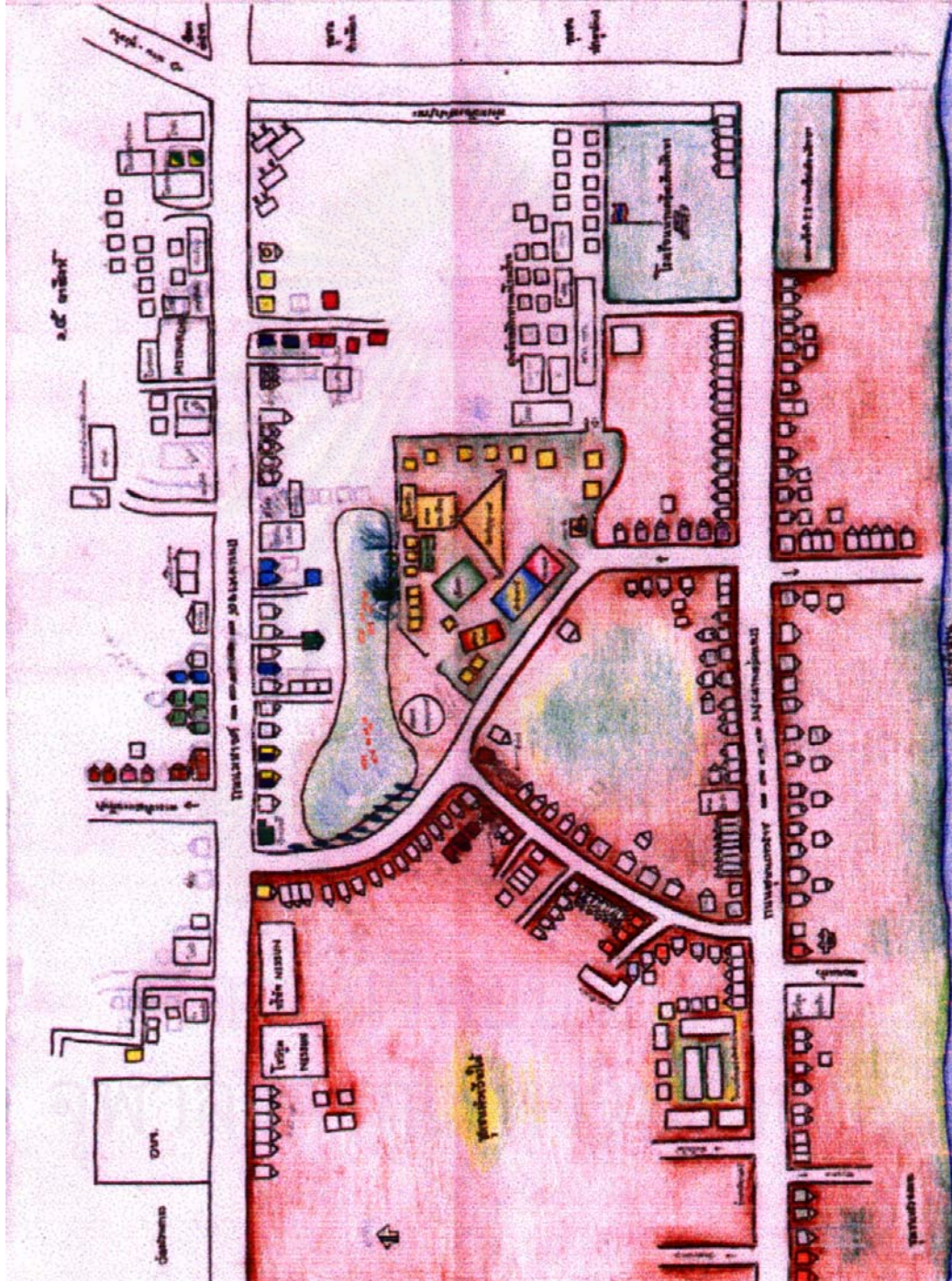
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

แผนที่ชุมชนแสดงความเป็นเครือญาติของชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
(บ้านที่ระบายสีเดียวกัน แสดงถึงความเป็นเครือญาติกัน)

แผนที่ชุมชนแสดงความเป็นเครือข่ายของชุมชนบ้านอรัญญาวาส
(บ้านที่ระบายสีเดียวกัน แสดงถึงความเป็นเครือญาติกัน)

ภาคผนวก จ

รายชื่อบุคคลในจังหวัดน่านที่ให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำต่องานวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้มีรายชื่อดังต่อไปนี้ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านให้กับผู้วิจัย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ อาทิ ข้อมูลวิจัย คำปรึกษาแนะนำ ที่พักอาศัย อาหารมีออรัย ขณะที่คุณวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ที่จังหวัดน่าน ขอขอบพระคุณในมิตรไมตรีจิต ความรักเมตตา และประสบการณ์อันมีค่าซึ่งทุกท่านกรุณาหยิบยื่นให้กับผู้วิจัย ขอขอบพระคุณมากค่ะ

นางสาวอรรวรรณ ศิริสวัสดิ์

ผู้วิจัยขออนุญาตเรียงลำดับตามตัวอักษรนำของชื่อ

คุณเกษม รักษาพล	อดีตประธานชมรมผู้สูงอายุ จ.น่าน
คุณกัญญารัตน์ วงศ์ภูคา	คณะทำงานศูนย์ประสานงานประชาคม จ.น่าน
คุณโกศล ศิริรัตน์พิริยะ	อดีตหัวหน้าบ้านชุมชนบ้านอรัญญาวาส
นายแพทย์คณิต ดันติศิริวิทย์	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลน่าน หัวหน้าศูนย์ประสานงานประชาคม จ.น่าน
คุณคล้าย ดวงพิกุล	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส
คุณจรรยา - คุณกฤษณา อินทรสัตยพงศ์	หัวหน้าบ้านชุมชนภูมินทร์ - ท่าลี่ และภรรยา
คุณจันทนัช ทองศิริ	พยาบาลวิชาชีพ ๖ ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน
คุณจันทร์ทิพย์ นามพญา	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส
คุณจันทร์เพ็ญ ฌ น่าน	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส
คุณฉัตรวดี นนทรีย์	ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานการวิจัยท้องถิ่น จ.น่าน
นายแพทย์ชาติรี เจริญศิริ และครอบครัว	หัวหน้าศูนย์ประสานงานการวิจัยท้องถิ่น จ.น่าน
คุณชุตินา วงศ์เชียงศรี	เจ้าหน้าที่ สำนักงานสถิติ จ.น่าน
คุณแซน อะทะไชย	ผู้ประสานงาน สกว.ภาคเหนือ ประจำ จ.น่าน
คุณณนอม บันนิตามัย	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส
จ.ส.ต.ทรงศักดิ์ ชาญโลหะ	ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านเมืองเด่น
คุณนิคม ดีพอ	หัวหน้ากลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลน่าน
คุณนิภาพร ธารินุฒ	
คุณน้อย วงศ์สัย	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนบ้านอรัญญาวาส
นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร (คุณลุงหอม)	ที่ปรึกษาอาวุโส ศูนย์ประสานงานประชาคม จ.น่าน
คุณนุณยาพร ชูติกุล	พยาบาลพี่เลี้ยงประจำชุมชนบ้านอรัญญาวาส
คุณบัวผืน ศรีพลพรรค	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
รตต.ประดิษฐ์ สนวนพุดิ	ประธานสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จ.น่าน
คุณผดุง มะโนแสน	ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนอรัญญาวาส
คุณผิน ปานกลาง	ประธานชมรมผู้สูงอายุ จ.น่าน ท่านแรก
คุณพิกุล เฮงสนั่นกุล	พยาบาลวิชาชีพ ๘ หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมสังคมโรงพยาบาลน่าน

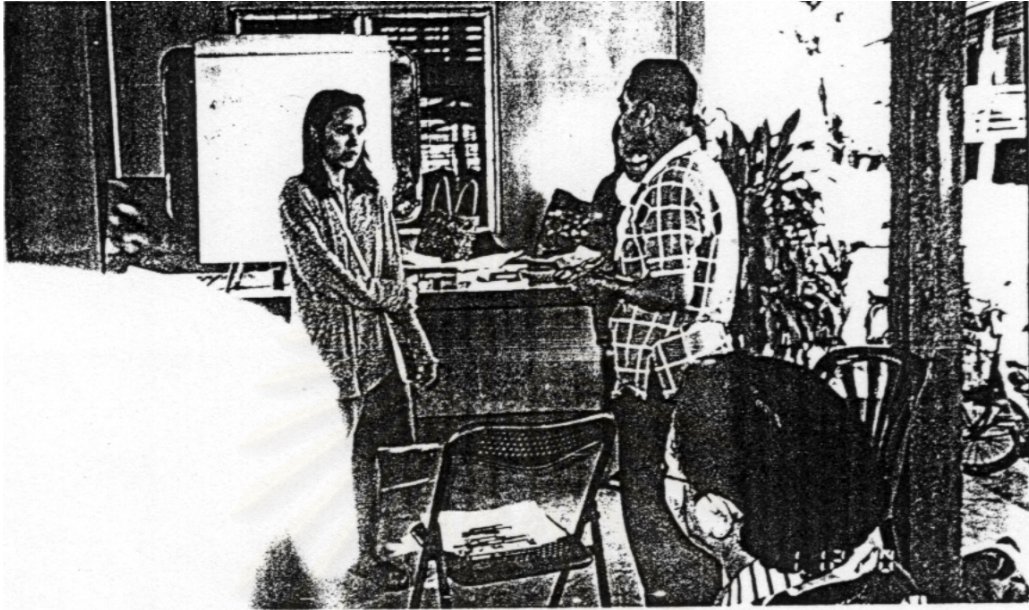
คุณเพชร สิทธิโชค
คุณเมธี มะลิยม
คุณระเบียบ วงศ์วิวัฒน์ธนะ

คุณลำแพน จอมเมือง
คุณวณีย์ ศรีแย้ม
คุณวิโรจน์ พรหมอารีย์
คุณวุฒิชัย โลหะโชติ
คุณศรีวรรณ สนั่นเมือง
คุณศาสตรา สิ้นันตา
คุณสุจิต เข็อมั่ง
คุณสุพัตรา สิ้นันตา
คุณสุภาพ สิริบรรสพ
คุณสุภาพ เข็อมอารีจิตสกุล
ว่าที่ รตต.สมเดช อภิขยกุล และครอบครัว
คุณสำรวย ผัดผล
ดต. สวัสดิ์ ไทยศิลป์
คุณเหรียญ สนวนันท์
คุณอินแปลง พรหมรักษ์

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาส
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรบริษัทไชอะกร้า ประจำ จ.น่าน
พยาบาลวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคม
โรงพยาบาลน่าน
ผู้ประสานงาน สกว.ภาคเหนือ ประจำ จ.น่าน
คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
หัวหน้าบ้านชุมชนอรัญญาวาส
เลขาธิการประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
ผู้ประสานงานประจำศูนย์ประสานงานประชาคม จ.น่าน
เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน
พยาบาลบ้านนาญ ฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลน่าน
คณะทำงานประชมคมจังหวัดน่าน
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างน่าน และครอบครัว
เลขาธิการนิธิฮักเมืองน่าน
ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านชุมชนอรัญญาวาส
รองประธานสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จ.น่าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

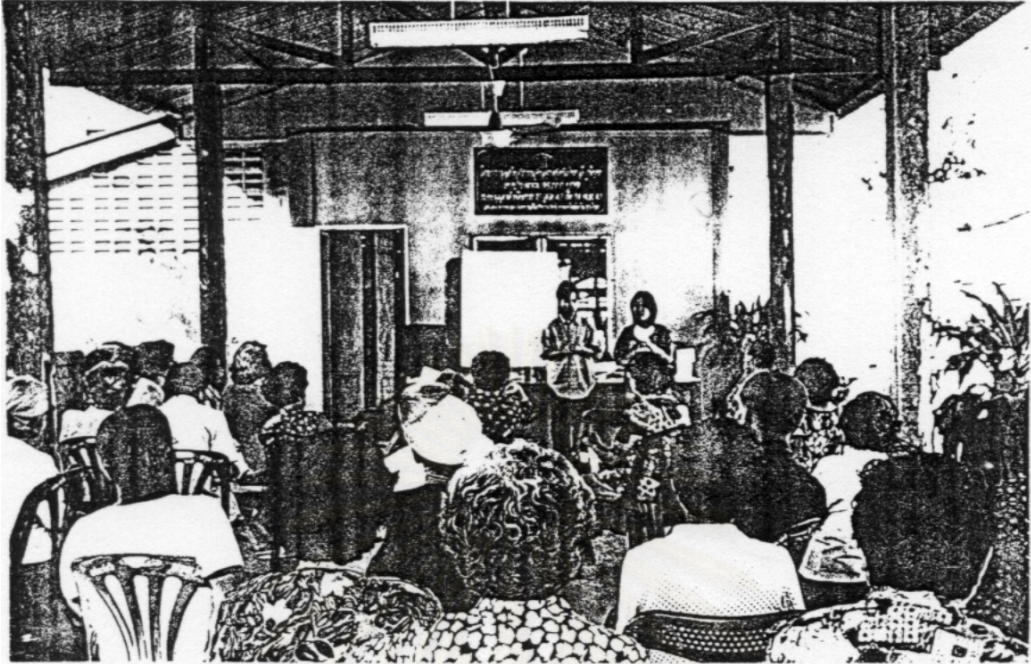
ภาคผนวก ช
ประมวลภาพขณะเข้าทำการศึกษาในพื้นที่

ภาพที่ ๑ ประธานชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ กล่าวต้อนรับผู้วิจัยในวันประชุมกลุ่ม
รวบรวมความคิด

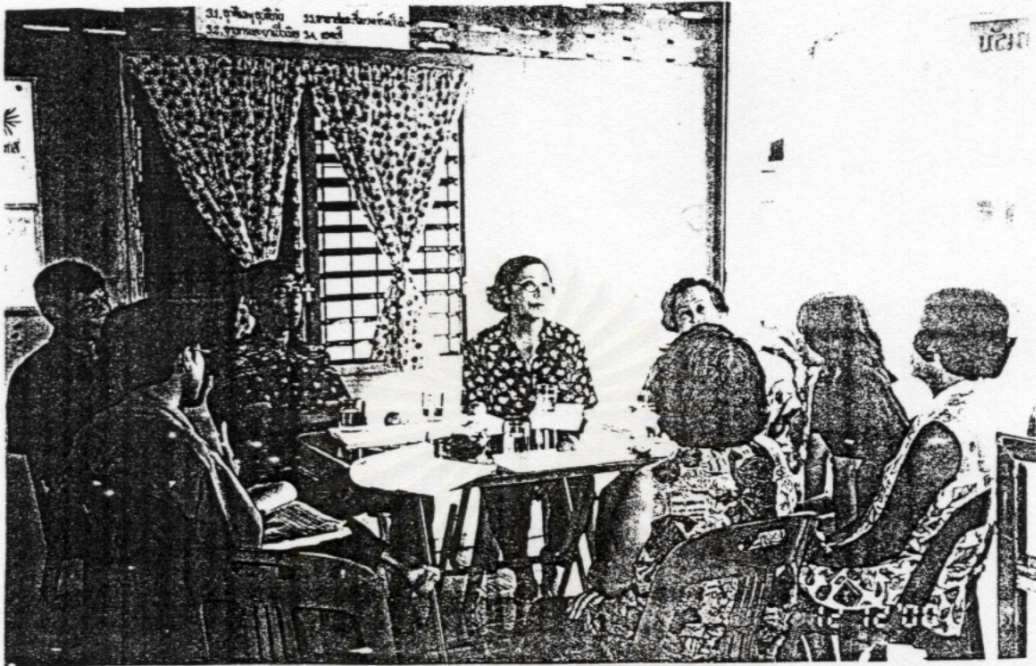
ภาพที่ ๒ บรรยากาศขณะทำประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชน
บ้านภูมินทร์-ท่าลี่

ภาพที่ ๓ บรรยายภาคโดยรวม ขณะที่ผู้ช่วยวิจัยอธิบายข้อมูลในการทำประชุมกลุ่มรวบรวม
ความคิดสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

ภาพที่ ๔ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ขณะตั้งใจฟังการให้ข้อมูลเพื่อทำประชุม
กลุ่มรวบรวมความคิด

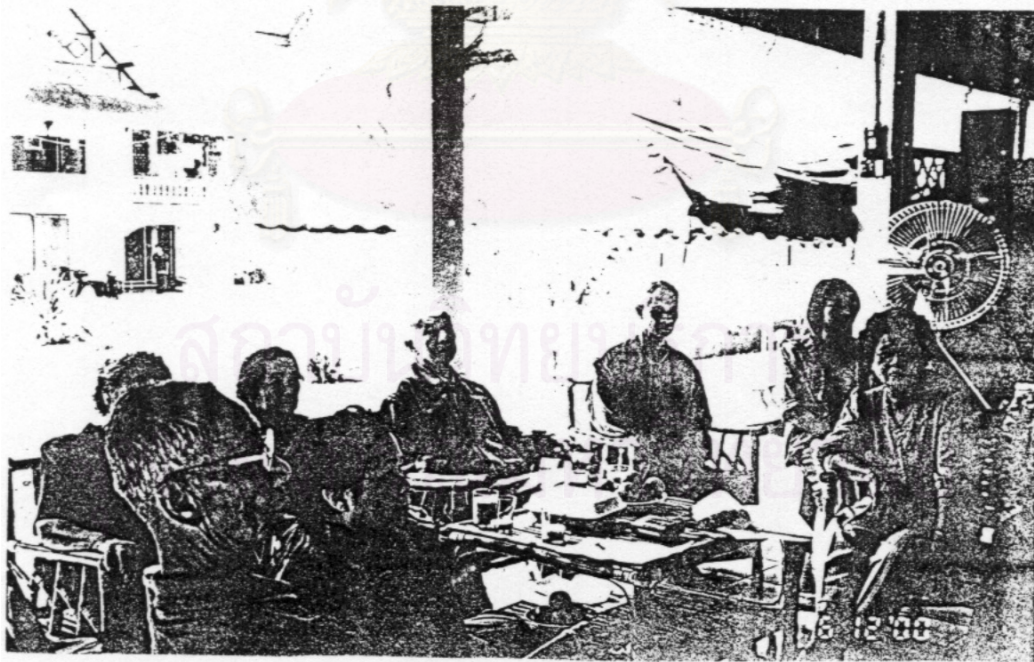
ภาพที่ ๕ บรรยากาศขณะสนทนากลุ่มตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่

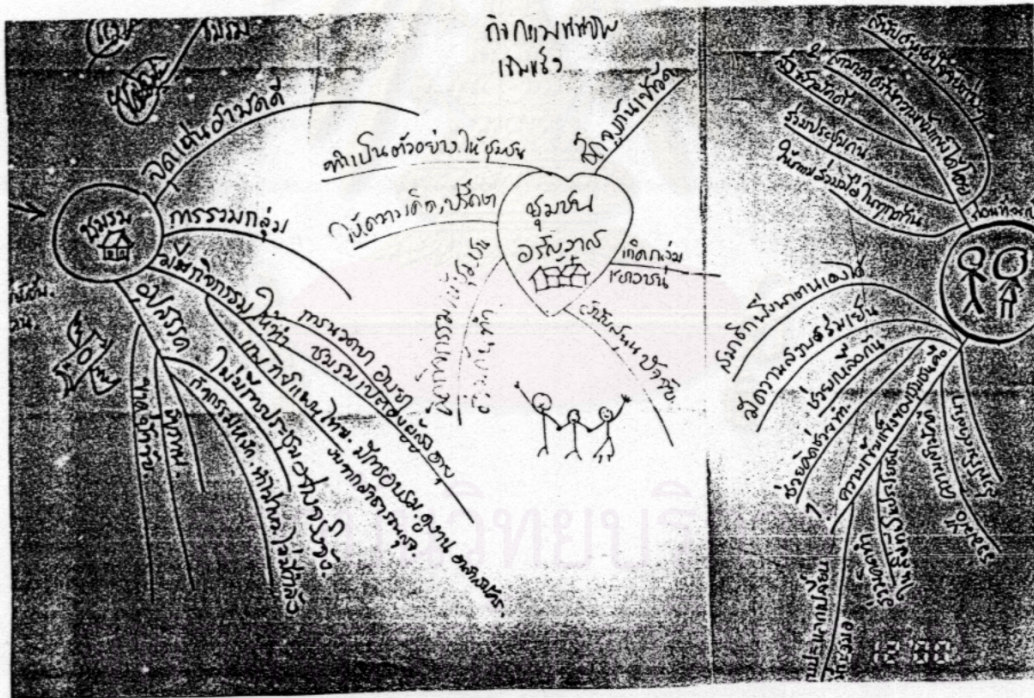
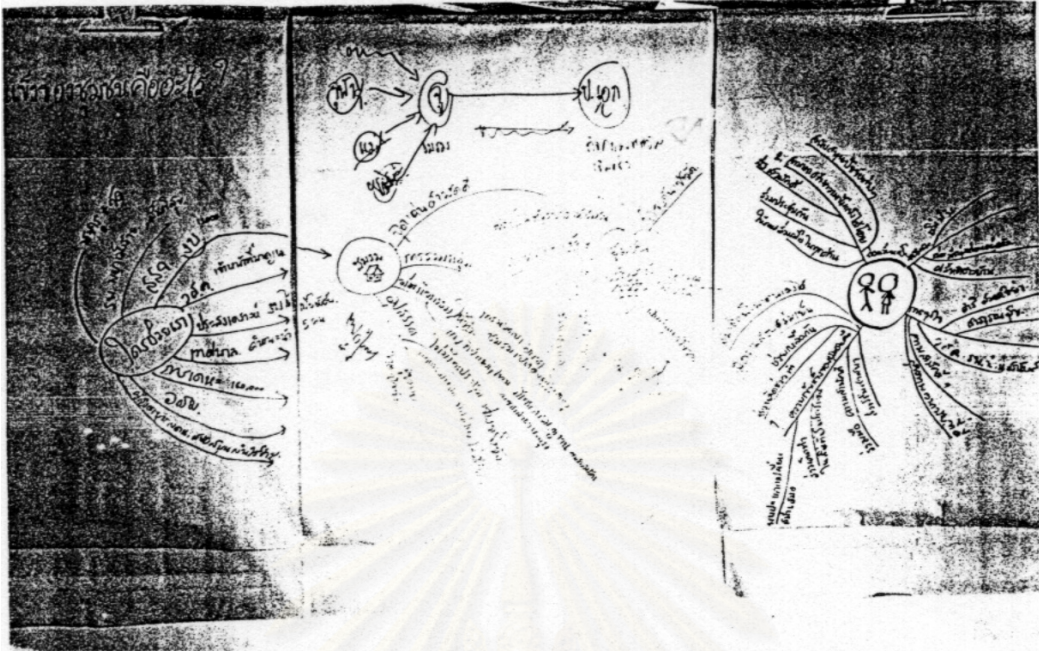
ภาพที่ ๖ ภาพตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ ผู้ช่วยผู้วิจัย และผู้วิจัย หลังจากสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๗ ผู้ช่วยวิจัย และผู้วิจัยร่วมกันดำเนินการสนทนากลุ่มตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
ชุมชนบ้านอรัญญาวาส

ภาพที่ ๘ บรรยากาศตัวแทนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนบ้านอรัญญาวาสขณะสนทนากลุ่ม

ภาพที่ ๙ - ๑๐ แผนที่ความคิดจากการประชุมกลุ่มรวบรวมความคิดสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชน บ้านอรัญญาวาส

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอรุณวรรณ ศิริสวัสดิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๙ อำเภอเมือง จังหวัด
จันทบุรี เริ่มการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอานวยวิทย์ จันทบุรี ศึกษาต่อในระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นโรงเรียนศรียานุสรณ์ จันทบุรี และศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียน
เบญจมราชูทิศ จันทบุรี ต่อมาในปี ๒๕๓๘ ได้ผ่านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดม
ศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต
ในสาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง ในปีการศึกษา ๒๕๔๑ จากนั้น
จึงเข้ารับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและ
สื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๒

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย